

Antisocial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn

En kvantitativ studie av ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder

Natalya Sepman

Masteroppgave ved Institutt for sosiologi og
samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

16.05.11

© Natalya Sepman

2011

Antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn

En kvantitativ studie av ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder

Natalya Sepman

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Formålet med min oppgave er å se nærmere på utøvelse av antisosial atferd og tilbøyelighet til psykiske plager blant ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder, her kalt ungdom med blandet bakgrunn. Tidligere norsk forskning viser at sett under ett skårer ungdom med blandet bakgrunn høyere både på antisosial atferd og psykiske plager, enn norske ungdom og innvandrerdødt i Norge (Øia 2007). For å få et mer nyansert bilde av ungdommene, skilte jeg i mine analyser gruppen med blandet bakgrunn etter hvilke deler av verden den utenlandske forelder har sin opprinnelse fra.

Det er to hovedspørsmål som jeg har vært opptatt av i denne oppgaven. Først og fremst ville jeg undersøke om det var variasjoner i antisosial atferd og psykiske plager innad i gruppen blandet bakgrunn.

Funn i mine analyser viser at det er variasjoner innad i gruppen ungdom med blandet bakgrunn. Ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre skiller seg fra ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre, når det kommer til utøvelsen av antisosial atferd og psykiske plager. Jeg fikk derimot ikke støtte til at ungdom med europeisk utenlandsfødt forelder har mindre psykiske plager og utøver mindre antisosial atferd, enn ungdom med en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land.

Videre ville jeg undersøke om identitetsteori og familierelasjonsteori kunne forklare noe av disse variasjonene.

Jeg har valgt å se på identitetsteorien i lys av den mikrointeraksjonistiske retningen, meg Goffman (1969) og Jenkins (2004) som hovedbidragsyttere. Goffman legger stor vekt på samhandlingen mennesker imellom, som i følge han foregår optimalt ved ansikt-til-ansikt interaksjon. Jenkins legger i tillegg vekt på utviklingen av den sosiale identitet, i slike interaksjonsforhandlinger.

Ut fra vinkelen i min oppgave, er det mest nærliggende å se på den *etniske* identitet, når man snakket om ungdommenes identitet. Ut fra teorien om den sosiale og den personlige identitet, utvikles vår sosiale identitet i forhandlinger mellom hvordan de andre oppfatter vår identitet og hvordan vi vil at de skal oppfatte oss. For ungdom med en norsk og en utenlandsk forelder kan dette tenkes å by på utfordringer, da mange av dem vil oppfatte seg selv som norske, samtidig som de andre oppfatter dem som innvandrere. For de av barna som er født i

Norge eller som har kommet til Norge i nok så ung alder, kan det tenkes at en slik identitetskonfrontasjon vil oppleves svært støtende og kan derfor føre til en konflikt mellom den personlige og den sosiale identiteten. En norsk selvidentifisering kombinert med en stadig konfrontasjon av den, i form av påminnelser om at man ikke tilhører majoritetskulturen, kan føre til problemer som psykiske plager og en utagerende atferd.

Funn i min oppgave viser at sterk norsk identitet har en klar sammenheng med ungdommenes antisosiale atferd og psykiske plager, men at mønstrene går i motsatt retning av hva jeg forventet ut fra de teoriene som ble lagt til grunn. Dette kan tyde på at identitet er et komplekst begrep som ikke lett lar seg måle kvantitativt.

Familierelasjonsteorien på sin side, står noe i kontrast til identitetsteorien, da den vektlegger ytre påvirkning, som fravær av den ene forelder, framfor en indre identitetskonflikt. Tidligere norsk forskning (Øia 2007) viser at ungdom med blandet bakgrunn bor i større grad i aleneforelder - familier, enn både norske og innvandrerungdom. I tillegg er det ofte moren som er hovedforsørger i de aller fleste aleneforelder - familiene. Familier som består av én hovedforsørger vil i større grad være preget av dårligere økonomi, mindre forelderkontroll, større konfliktnivå, større emosjonell fravær fra foreldrene etc., enn familier med to hovedforsørgere. Dette kan tenkes å påvirke ungdommenes tilpasning og velvære, der reaksjonene kan komme til uttrykk i form av antisosial atferd og psykiske plager.

Funn i min oppgave støtter denne hypotesen. Ungdom som bor med både mor og far utøver signifikant mindre antisosial atferd og har bedre psykisk helse. For ungdom med blandet bakgrunn ser dette ut til å ha en særlig stor betydning.

Forord

Arbeidet med min masteroppgave har vært krevende og lang. Utfordringene har stått i kø. Likevel er jeg i dag svært glad for å ha fullført dette prosjektet. I arbeidsprosessen har jeg lært veldig mye både om det faglige og ikke minst om meg selv.

Jeg vil takke min veileder, Anders Bakken, som har vært til stor hjelp i denne prosessen. Med sine kommentarer og faglige innspill har han bidratt til å gjøre min oppgave bedre. Jeg vil også takke NOVA for å ha gitt meg tilgang til datamaterialet Ung i Oslo 2006.

Videre vil jeg takke alle som har hjulpet meg underveis, både med faglige innspill, korrekturlesing og moralsk støtte.

Et stort forbilde, som har inspirert meg under hele studietiden, og kanskje særlig i slutfasen, har vært min nå avdøde bestemor. I sin tid ble hun nektet av sine foreldre til å ta høyere utdanning. Trangen til å studere var derimot så stor at hun rømte hjemmefra og fullførte det hun alltid hadde drømt om på halvparten av den normerte tiden. Denne oppgaven dediseres derfor til henne...

Natalya Sepman

Innholdsfortegnelse

Tabelloversikt.....	XII
Figuroversikt	XIII
1 Innledning.....	1
1.1 Samfunnsmessig relevant og sosiologisk interessant?	2
1.2 Innblikk i den teoretiske verden	4
1.2.1 Identitetsteorien	4
1.2.2 Familierelasjonsteorien	6
1.3 Innblikk i den metodiske verden	7
1.4 Noen definisjoner og presiseringer.....	9
1.5 Oppgavens videre gang	11
2 Identitetsteori.....	12
2.1 Hva er identitet?.....	13
2.2 Identitetsteorien i psykologiske studier	14
2.3 Psykologi versus sosiologi.....	16
2.3.1 ”Jeg” og ”meg” – George Herbert Mead	17
2.3.2 Selvet og person	18
2.3.3 Personlig og sosial identitet i psykologi versus sosiologi	19
2.4 Mikrointeraksjonismen.....	20
2.4.1 Erving Goffman (1922-1982).....	21
2.4.2 Samhandlingsorden	22
2.4.3 Richard Jenkins	23
2.4.4 Inntrykksstyring i en norsk kontekst	25
2.5 Selvbevissthet og identitetskonfrontasjon	26
2.5.1 Individets selvbevissthet – to prosesser	26
2.5.2 Ulike tenkelig utfall av en identitetskonfrontasjon	27
2.6 Implikasjoner for analysen	29
3 Familierelasjonsteori	30
3.1.1 Ulike former for ekteskap	31
3.2 Teorien om ”inngifte”.....	32
3.2.1 Preferanser for visse kandidater	32
3.2.2 Påvirkning av den sosiale gruppen - den tredje part	33

3.2.3	Ekteskapsmarkeder.....	34
3.3	Hvem velger å gifte seg ut av gruppen?	35
3.4	Mulige grunner til utfordringer i blandingsekteskap.....	37
3.4.1	Ulik bakgrunn og ulik livsoppfatning	37
3.4.2	Fordommer mot blandingsekteskap	37
3.4.3	Naturlig seleksjon.....	38
3.4.4	Uoverensstemmelse i hverdagen	39
3.5	Tidligere forskning på inngåelse og oppløsning av blandingsekteskap i Norge	40
3.6	Å vokse opp i aleneforelder - familier.....	42
3.6.1	Konsekvenser av å vokse opp i aleneforelder - familien	42
3.7	Implikasjoner for analysen	45
4	Data og analysemetoder	46
4.1	Ung i Oslo 2006 – datainnsamling	46
4.2	Operasjonalisering av variabler	47
4.2.1	Ungdom med blandet bakgrunn	47
4.2.2	Psykiske plager.....	48
4.2.3	Antisosal atferd	49
	Det utfordrende samlemålet	51
4.2.4	Identitet.....	53
4.2.5	Familiestabilitet.....	55
4.3	Statistisk analyse.....	56
4.3.1	Regresjonsanalyse og dets forutsetninger	56
4.3.2	Statistisk signifikans.....	57
4.3.3	Forutsetninger i en lineær regresjonsanalyse	58
4.3.4	Dummy-variabeler	59
5	Analyse av antisosal atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn... 60	
5.1	Antisosal atferd.....	61
5.1.1	Antisosal atferd blant norske, innvandrere og elever med blandet bakgrunn ... 61	
5.1.2	Betydning av å ha en norsk mor versus en norsk far for utøvelsen av antisosal atferd.....	62
5.1.3	Betydningen av den utenlandsfødte forelders opprinnelse for utøvelsen av antisosal atferd	64
5.2	Psykiske plager.....	66

5.2.1	Psykiske plager blant gruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn.....	67
5.2.2	Betydningen av å ha en norsk far versus en norsk mor for psykiske plager	68
5.2.3	Betydningen av den utenlandsfødte forelders opprinnelse for psykiske plager.	69
5.3	Oppsummering	71
6	Betydningen av identitet.....	72
6.1	Følelsen av sterk norsk identitet blant ungdom med ulik etnisk bakgrunn	74
6.2	Sammenheng mellom norsk identitet og antisosial atferd og psykiske plager.....	76
6.2.1	Multivariat gjennomsnittanalyse av antisosial atferd og psykiske plager i de ulike etniske gruppene.....	78
6.3	Sammenheng mellom sterk norsk identitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom.....	82
	Antisosial atferd	83
	Psykiske plager.....	85
6.4	Oppsummering	86
7	Betydningen av stabilitet i familierelasjoner.....	89
7.1.1	Sammenhengene illustrert ved en kausalmodell	90
7.2	Sammenheng mellom etnisitet og familiestabilitet	92
7.3	Sammenheng mellom familiestabilitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager.....	93
7.4	Sammenheng mellom familiestabilitet og antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn	95
	Antisosial atferd	96
	Psykiske plager.....	98
7.5	Oppsummering	100
8	Oppsummering og diskusjon.....	102
8.1	Hvordan går det med ungdom med blandet bakgrunn?.....	103
8.2	Betydningen av å ha en sterk norsk identitet.....	104
8.2.1	Ulike tenkelige grunner for sammenhengen mellom norsk identitet og ungdommenes antisosiale atferd og psykiske plager	106
8.3	Betydningen av å ha stabile familierelasjoner	109
8.4	Avslutning	110
	Litteraturliste	112

Tabelloversikt

Tabell 4.1: Oversikt over frafallet på identitetsvariabelen i ulike etniske grupper	54
Tabell 5.1: Samlemålet for antisosial atferd i hele utvalget.....	61
Tabell 5.2: Samlemålet for psykiske plager i hele utvalget.	66
Tabell 6.1: Sammenhengen mellom etnisitet og opplevelsen av å være norsk.....	75
Tabell 6.2: Multivariat gjennomsnittsanalyse. Gjennomsnittlig utøvelse av antisosial atferd blant ungdom med sterk og svak norsk identitet, kontrollert for landbakgrunn.	78
Tabell 6.3: Multivariat gjennomsnittsanalyse. Gjennomsnittlig tilbøyelighet til psykiske plager blant ungdom med sterk og svak norsk identitet, kontrollert for landbakgrunn.....	80
Tabell 6.4: Regresjonsanalyser av antisosiale handlinger	83
Tabell 6.5: Regresjonsanalyser av psykiske plager	85
Tabell 7.1: Sammenheng mellom etnisitet og familiestabilitet	92
Tabell 7.2: Regresjonsanalyse av antisosial atferd	96
Tabell 7.3: Regresjonsanalyse av psykiske plager	98

Figuroversikt

Figur 1.1: Oversikt over den etniske fordelingen i undersøkelsen Ung i Oslo 1996 versus 2006.....	22
Figur 1.2: Andel elever med blandet bakgrunn fordelt etter foreldrenes landbakgrunn.....	23
Figur 5.1: Samlemålet for antisosial atferd for gruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn.....	62
Figur 5.2: Gjennomsnittskår for antisosial atferd blant ungdom med norsk far og utenlandsfødt mor versus norsk mor og utenlandsfødt far.....	63
Figur 5.3: Gjennomsnittskår for antisosial atferd blant elever med blandet bakgrunn, kategorisert etter den utenlandsfødte forelders landbakgrunn	64
Figur 5.4: Samlemålet for psykiske plager for elevgruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn.....	67
Figur 5.5: Gjennomsnitt for psykiske plager blant ungdom med en norsk far og en utenlandsfødt mor versus en norsk mor og en utenlandsfødt far	68
Figur 5.6: Gjennomsnittet for psykiske plager blant elever med blandet bakgrunn, kategorisert etter den utenlandsfødte forelders landbakgrunn.....	69
Figur 6.1: Kausaldiagram for årsakssammenhenger mellom forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn, grunnet identitet.....	73
Figur 6.2: Sammenheng mellom graden av norsk identitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager.....	77
Figur 7.1: Kausaldiagram over sammenhenger mellom forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn, grunnet identitet og familierelasjoner	91
Figur 7.2: Sammenheng mellom familiestabilitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager.....	94

1 Innledning

Formålet med denne masteroppgaven er å se nærmere på psykiske plager og antisosial atferd blant ungdom av en norskfødt og en utenlandsfødt forelder. Tidligere norske studier har vist at denne gruppen er mer utsatt enn både etniske norske ungdommer og innvandrerungdommer (Øia 2007). I denne oppgaven vil jeg undersøke hvorvidt dette fenomenet kan forklares ved hjelp av identitets- og familierelasjonsteorier. For å vurdere hvorvidt slike teorier kan være relevante forklaringer på at ungdom med en utenlandsfødt og en norskfødt forelder har større problemer i tenårene vil jeg analysere et datasett bestående av ungdom både med og uten utenlandsfødte foreldre.

Gruppen av ungdom som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder blir stadig større og det finnes foreløpig få norske studier av denne gruppen. Når spørsmål om etnisitet behandles i ungdomsforskningen er det vanlig at det kun skilles mellom majoritetsungdom og minoritetsungdom med innvandrerforeldre. I de tilfellene der ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder studeres, har det vært vanlig å behandle gruppen som en homogen gruppe (Øia 2007). Det kan derfor være behov for å undersøke om det kan være forskjeller innad i denne gruppen, for eksempel om psykiske plager og antisosial atferd er like utbredt i de tilfellene der mor er utenlandsk som der far er utenlandsk. Jeg vil også differensiere gruppen etter hvilke deler av verden den utenlandske forelderens har sin opprinnelse. Ved å gjøre et slikt grep håper jeg å få et mer differensiert bilde av denne gruppen.

Problemstillingene i denne oppgaven er som følger:

- Er det forskjeller i omfang av psykiske plager og antisosial atferd internt i gruppen av ungdom med en utenlandsfødt og en norskfødt forelder?
- I hvilken grad kan ungdommens følelse av norsk identitet forklare eventuelle variasjoner i psykiske plager og antisosial atferd?
- I hvilken grad kan familiestabilitet forklare eventuelle variasjoner i psykiske plager og antisosial atferd?

1.1 Samfunnsmessig relevant og sosiologisk interessant?

I oppgaven vil jeg omtale ungdom som har en utenlandsfødt og en norskfødt forelder som ungdom med blandet bakgrunn. Siden det finnes lite forskning på dette området kan man jo spørre seg om det i det hele tatt er samfunnsmessig og sosiologisk interessant å studere denne gruppen av ungdom. Etter min mening finnes det mange gode grunner til å gjøre det. Enkelte studier på barn og ungdom med en majoritets- og en minoritetsforelder viser at ungdom med blandet bakgrunn støter på ulike former for utfordringer under sin oppvekst (Udry, Li, Hendricksom-Smith 2003). Norsk forskning bekrefter dette (Øia 2007). Sett under ett skårer ungdom av en norskfødt og en utenlandsfødt forelder høyest både på tilbøyeligheten til psykiske plager og utøvelsen av ulik problematferd (Øia 2007). Statistikken og tidligere forskning gir dermed grunn til bekymring.

Tatt i betraktning dagens globaliseringsprosesser, er det lite som tyder på at denne gruppen ikke vil vokse også i fremtiden. Likevel finnes lite systematisk kunnskap om ungdom av en majoritets- og en minoritetsforelder. Det meste som finnes på feltet som omhandler ungdom og etnisitet begrenser seg til individer hvis begge foreldrene har lik etnisk bakgrunn. Det forligger kun få studier som har inkludert ungdommene med *én* utenlandsfødt forelder i sine analyser, og det finnes nesten ingen norske studier som fokuserer på disse ungdommene som hovedgruppe. Den tidligere forskningen har stort sett behandlet denne gruppen som en homogen gruppe, uten å ta hensyn til landbakgrunnen til den utenlandsfødte forelder. Dette har gitt noen selvmotsigende og til tider underlige resultater, da det inngår mange ulike etniske grupper med ulike tradisjoner i analyser. Vi vet for eksempel at sett under ett, har ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder gode skoleprestasjoner, samtidig som de skårer høyt på skolekonflikter, sammenliknet med både etniske norske- og innvandrerungdommer (Øia 2007).

Går vi utenfor Norges grenser, finnes det flere studier av disse ungdommene, men selv her er ikke tallet på studier spesielt stort. Forskingen som fokuserer på erfaringer til individer med etnisk sammensatt bakgrunn har stort sett begrenset seg til familier der foreldre har ”svart/hvit” bakgrunn (Caballero, Edwards og Puthussery 2008). Tidligere studier som er gjort på dette feltet kommer stort sett fra USA og England. De fleste av disse studiene fokuserer på ungdommens identitetsutfordringer i hverdagen (Caballero, Edwards og

Puthussery 2008, Brunnsma 2005). ”The legacy of conceptions of people from mixed racial backgrounds as ‘confused’ and liable to identity crisis has influenced much of the research on mixed parenting”(Caballero, Edwards og Puthussery 2008:3). Disse studiene kan muligens brukes til å trekke paralleller til min analyse, men siden innvandrersituasjonen i England og USA på mange områder skiller seg fra situasjonen i Norge, er det åpent spørsmål om konklusjonene har overføringsverdi.

Det dannes stadig flere familier i Norge der den ene partner er etnisk norsk og den andre er innvandrer. SSB melder at blandingssekteskap har økt kraftig de siste tiårene. I 1990 ble det inngått 2 800 ekteskap mellom en norsk person og en person med innvandrerbakgrunn. I 2001 har tallet økt til 4 600 (SSB 2004). Per 1. januar 2002 var det 33 100 norske menn som var gift med en kvinne med innvandrerbakgrunn, og 23 000 norske kvinner som var gift med menn med innvandrerbakgrunn (SSB 2004). Dette gir oss ikke mindre enn 56 000 par med et norskfødt og et utenlandsfødt individ per 2002. Samtidig har andelen ungdom i Oslo som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder økt fra 11,3 prosent til 14,5 prosent fra 1996 til 2006 (Øia og Vestel 2007:27).

Ekteskap der begge ektefellene har bakgrunn fra samme land er generelt sett mer stabile enn ekteskap der ektefellene kommer fra forskjellige land (SSB 2004). Par der begge har tilnærmet lik bakgrunn, uavhengig av om de tilhører majoritetsgruppen eller minoritetsgruppen, ser ut til å klare seg bedre sammen, enn par der partnere har ulik bakgrunn. Det er derfor en mulighet at ungdom som vokser opp med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder vil være i en mer ustabil familiesituasjon sammenliknet med både helnorske og innvandrerfamilier. Tidligere forskning tyder på at oppvekst kun med mor eller kun med far kan føre til negative utfall hos en del barn (Popenoe 2009, Vigeland 1984, McLanahan og Sanderfur 1994). Studier viser for eksempel at det blant ungdom som vokser opp med en forelder er det høyere kriminalitet blant gutter (Vigeland 1984), lavere skoleprestasjoner (McLanahan og Sanderfur 1994) og tidlig graviditet blant tenåringsjenter (McLanahan og Sanderfur 1994). Med tanke på at ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder er ekstra utsatt for ustabilitet i familien, kan de også være ekstra utsatt for ettervirkningene av å vokse opp i aleneforelder – familier.

1.2 Innblikk i den teoretiske verden

Hva kan tenkes å være grunn til at antisosial atferd og psykiske plager er mer utbredt hos ungdom med blandet bakgrunn? Det finnes antagelig mange måter å forklare dette på. Tidligere forskning har antydnet at problemer til ungdom med blandet bakgrunn kan ligge i deres komplekse identitet (Caballero, Edwards og Puthussery 2008, Brunnsma 2005). Jeg på min side, tror at fenomenet er mer komplisert, enn som så. Derfor skal jeg prøve å forklare fenomenet ved hjelp av to ulike teorier: identitetsteori og familierelasjonsteori.

Den første teorien jeg velger å løfte fram, tar for seg ungdommenes identitet som et resultat av foreldrenes ulike etniske bakgrunn. Teorien legger vekt på mulige konflikter mellom den personlige og den sosiale identiteten (Jenkins 2004), som kan tenkes å føre til psykiske og antisosiale problemer. Den andre teorien tar for seg relasjoner i familier der foreldrene kommer fra to ulike kulturer. Denne teorien legger vekt på at ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder kan være ekstra utsatt for ytre negativ påvirkning, fordi de vil oftere vokse opp i ustabile hjem.

Vi står med andre ord overfor to ulike teorier som fra hver sin vinkel prøver å forklare opphavet til psykiske og antisosiale problemer hos ungdom med foreldre født i ulike kulturer. Den ene legger mest vekt på barnet som et individ, som har problemer med å etablere en stabil identitet, mens den andre løfter frem ytre faktorer som kan påvirke barnet under oppveksten. Begge vinklingene kan dog være høyest aktuelle når det kommer til problemer blant ungdom med blandet bakgrunn. Jeg vil nå gå nærmere inn på disse teoriene og se kort på hva de står for.

1.2.1 Identitetsteorien

Det som gjør ungdom med en etnisk norsk- og en utenlandsfødt forelder forskjellig fra ungdom med både majoritets- og minoritetsbakgrunn, er tilknytningen til to ulike kulturer som deres foreldre kommer fra og er vokst opp i. Ungdom med blandet bakgrunn har helt unikt sammensatt bakgrunn som skiller dem både fra de fleste andre jevnaldrede ungdommer og til og med fra deres egne foreldre. Under oppveksten, og særlig i fasen der individet skal ”finne seg selv” kan dette tenkes å føre til problemer for enkelte. Da mange av disse ungdommene er født og oppvokst i Norge, samt at de har delvis norske røtter, er det sannsynlig at flesteparten av dem vil oppfatte seg selv som norske. Likevel vil deres ytre

trekk i mange tilfeller avsløre røtter i en annen kultur, noe som kan føre til spørsmål om deres opprinnelse.

Når mennesker møter hverandre, søker de intuitivt etter visse opplysninger, som kan si dem noe om den personen de har møtt. Dersom individene ikke kjenner hverandre, kan slike førstehåndsopplysninger være oppførsel, utseende, alder og kjønn. Disse opplysningene vil gjøre det mulig for vedkommende å trekke inn noen erfaringer de har fra tidligere interaksjoner med liknende mennesker (Goffman 1969). Utseende spiller dermed en stor rolle i interaksjonen, særlig ved førsteinntrykk. Ut fra de ytre trekkene, vil man ofte slutte seg om personens bakgrunn og opprinnelse. Derfor tenderer menneskene ofte til å spørre om hvor vedkommende kommer fra, når man aner utenlandske trekk. Empiriske studier viser at mange ungdommer med blandet bakgrunn ofte opplever å få slike spørsmål, noe de føler seg støtet av (Ulveng Ndure 1991, Gaskins 1999). "Why do we look at someone's face and immediately need to know where they come from, how they got to look that way?" (Karen Suzuki i CBC News) ¹. For ungdom med en norsk og en utenlandsfødt forelder, er ikke deres etniske identitet like gitt som for en person hvis begge foreldrene har lik bakgrunn. Deres egen forståelse av sin identitet, kan derfor tenkes å kollidere med andres oppfattelse av dem. Slik identitetsteorien indikerer det vil uoverensstemmelser mellom hvordan individet oppfatter seg selv og hvordan de andre oppfatter en kunne føre til problemer blant ungdom.

Slik jeg velger å vinkle min problemstilling, er det mest nærliggende å se på fenomenet i lys av den mikrointeraksjonistiske fagretningen, som legger stor vekt på "ansikt-til-ansikt" samhandling og identitetsforhandlinger. I oppgaven vil jeg hovedsakelig bruke to teoretikere innenfor denne fagretningen, nemlig Goffman og Jenkins.

Både Jenkins (2004), som bygger sin identitetsteori på Goffmans (1969) samhandlingsteori, og Goffman skiller mellom *personlig* og *sosial identitet*. Den personlige identiteten bestemmer hvordan en oppfatter seg selv, eller hvordan en ser på seg selv. I forhold til ungdom med blandet bakgrunn er det interessant å se hvordan deres personlige identitet gjenspeiler deres etniske bakgrunn og hvordan de oppfatter seg selv. Opplever de seg selv som norske? Eller har de inkorporert kulturen og identiteten til den utenlandsfødte forelder? Kan det tenkes at de rett og slett er en blanding av begge kulturene?

---

¹ CBC News 07.09.07 "Mixed-race identity: the current looks at the growing number of mixed-race Canadians" URL: <http://www.cbc.ca/news/background/mixedblessings/> lest 31.03.11

Den andre formen for identitet kalles sosial identitet. Den sosiale identitet utvikles i forhandling mellom hvordan de andre ser deg og hvordan du vil at de skal se deg.”Identity is our understanding of who we are and of who other people are, and reciprocally, other people’s understanding of themselves and of others.” (Jenkins 2004:5) Sosial identitet, som identitet for øvrig, er alltid under forhandling og er dermed ikke stabil.

Det er derimot ikke alltid slik at den oppfatningen vi har av oss selv, sammenfaller med den oppfatningen de andre har av oss. Det inntrykket vi prøver å formidle av vår identitet, kan iblant kollidere med de andres oppfattelse av hvem vi er. For å relatere det til ungdom med blandet bakgrunn, kan det tenkes at mange av dem vil se på seg selv og oppfatte seg selv som norske. Likevel opplever mange trolig å få spørsmål om deres opprinnelse, da spesielt de som har en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land og som dermed skiller seg mest ut blant majoritetsbefolkningen. Dette kan være grunnlaget for en identitetskonflikt, der ungdom med blandet bakgrunn vil måtte forhandle sin identitet og dermed også gruppetilhørighet i hverdagen. I de tilfellene, der ungdom har en sterk tilknytning til den norske bakgrunnen, kan det tenkes at spørsmål om opprinnelse vil føles ekstra støtende. Derfor kan slike konfrontasjoner og identitetsforhandlinger føre til problemer og resultere i blant annet psykiske plager og antisosial atferd.

1.2.2 Familierelasjonsteorien

Den andre hovedteorien i denne oppgaven legger vekt på forhold i familier der en av partnere er etnisk norsk og den andre er innvandrere. ”Ektekap mellom to personer med ulik bakgrunn er mer utsatt for skilsmisse” (SSB 2004). Generelt kan man si at forhold mellom to individer fra forskjellige kulturer krever mer innsats fra begge partner, enn forhold der individene har lik bakgrunn. I tillegg er det ofte ikke tilfeldig hvem som vil velge seg en partner med ulik bakgrunn enn en selv. Ut fra teorien om ”inngifte” (Kalmijn 1998) er det mye som peker i retningen av at personer med mye ressurser og integritet i sin sosiale gruppe vil avstå fra å velge en partner fra et annet land. Sanksjonene fra den sosiale gruppen og utfrysninger fra sitt nærmiljø, som i mange tilfeller møter slike forhold, kan være en dyr pris å betale. De som likevel velger å gifte seg eller stifte forhold til en person utenfor sin sosiale gruppe, vil i mange tilfeller ha få ressurser i utgangpunktet og dermed se etter fordeler ved et slikt forhold. Fordelene kan være alt fra den eksotiske følelsen deres partner tar med seg til forholdet, til

muligheter for et fordelaktig statsborgerskap. Det kan også være sjansen til å i det hele tatt få seg en familie som vil oppfattes som fordelaktige i slike forhold.

Tidligere empiriske studier, deriblant Romano (1997) og Root (2001), viser at mange forhold der partnere har ulik kulturell og etnisk bakgrunn, er preget av mer dissonans og konflikter, enn i forhold der partnerne har lik bakgrunn. Hverdagslige problemstillinger, som matlaging, barneoppdragelse samt familieverdier med mer, kan være grunnlag for konflikter mellom individer med ulik livsoppfatning, og kan i en del tilfeller resultere i brudd.

Videre vet vi også at barn som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder er de som oftest vokser opp i familier med kun *én* omsorgsperson, sammenliknet med norske- og innvandrerbarn (Øia 2007). I tillegg vet vi at det er forbundet en viss risiko med det å vokse opp i aleneforelder – familier (bl.a McLanahan og Sanderfur 1994). Flere studier rapporterer negativ sammenheng mellom det å vokse opp kun med *én* omsorgsperson og antisosiale og psykiske problemer. Det kan derfor være interessant å se om familierelasjonsteorien kan forklare noe av sammenhengen mellom den høye tilbøyeligheten til antisosiale handlinger og psykiske problemer hos ungdom med blandet bakgrunn.

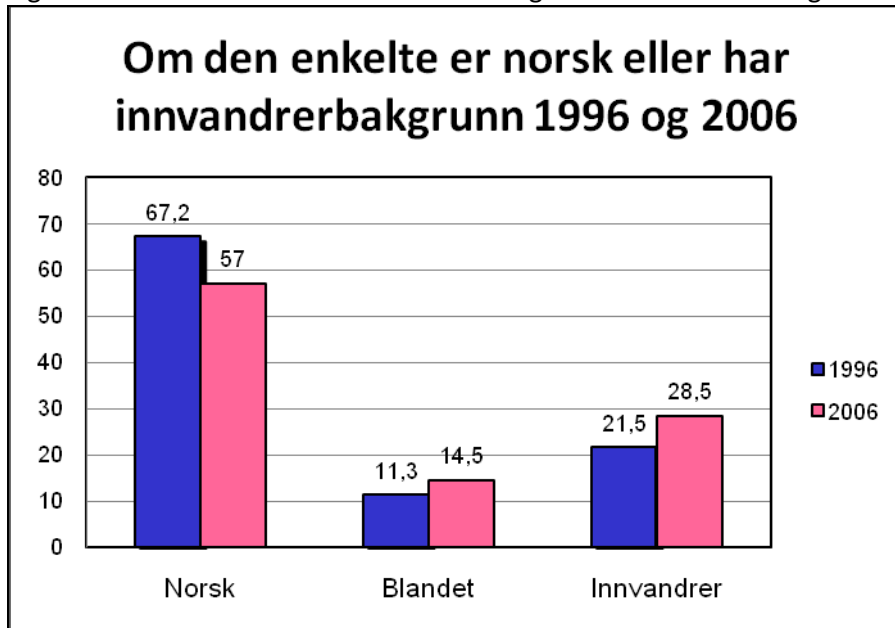
Det kan også være interessant å se om det kan ha en sammenheng mellom hvorvidt den norskfødte forelder er far eller mor og ungdommens antisosiale atferd og psykiske plager. Det finnes grunner til å anta at ungdom som har en norsk far, vil ha mindre plager og bedre atferd, enn ungdom som har en norsk mor. Årsaken til dette er blant annet ulike mønstre for kontakt mellom barnet og faren i familier der foreldre ikke bor sammen.

1.3 Innblikk i den metodiske verden

Jeg fått tilgang til datamaterialet fra undersøkelsen Ung i Oslo 2006 utført av NOVA, som jeg kommer til å bruke i denne oppgave. Formålet med undersøkelsen Ung i Oslo 2006 var å gi et oppdatert bilde av levekårssituasjonen til ungdom i Oslo (Øia og Vestel 2007). Målgruppen for denne undersøkelsen var elever i 9. og 10. klasse, samt elever på første året ved videregående skole. I alt deltok det ca 11 500 elever og svarprosenten for undersøkelsen ligger på 93 %, noe som blir ansett for å være meget høyt. I utvalget er det 1575 elever som har en norskfødt og en utenlandsfødt forelder, noe som tilsvarer ca 14 %.

For å skape et generelt overblikk over uvalget har jeg valgt å presentere en oversikt over elevgruppene fordelt på foreldrenes bakgrunn. Tabellen er hentet fra Øia og Vestel (2007) og reflekterer den etniske endringen i ungdomsbefolkningen i Oslo fra 1996 til 2006.

Figur 1.1: Oversikt over den etniske fordelingen i undersøkelsen Ung i Oslo 1996 versus 2006

Kilde: Øia og Vestel 2007/22

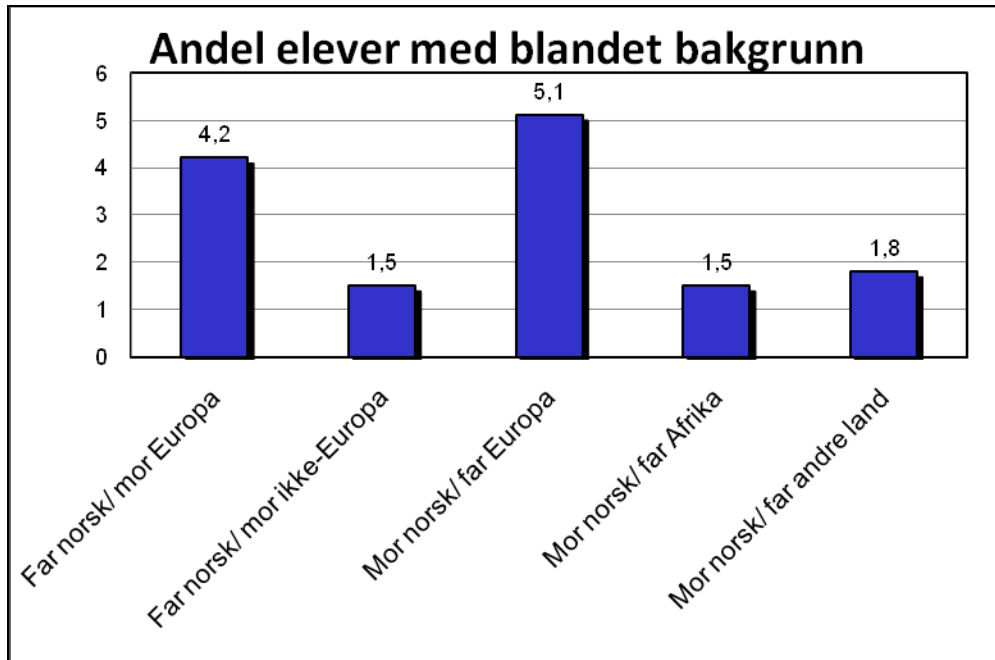
Figur 1.1 viser at andelen ungdom med en norskfødt og en utenlandskfødt forelder har økt fra 11,3 prosent til 14,5 prosent fra 1996 til 2006. Samtidig har andelen med innvandrerbakgrunn økt fra 21,5 % til 28,5 % de siste 10 årene. Innvandrere defineres her i tråd med Statistisk sentralbyrå sin definisjon ”begge foreldrene er født i utlandet” (Øia og Vestel 2007:26), som omfatter personer som selv har innvandret. Andelen norske elever har på samme tid sunket fra 67,2 prosent til 57 prosent på disse årene.

Det kan videre være interessant å se på fordelingen av ungdom med blandet bakgrunn i de ulike etniske kategoriene. I undersøkelsen Ung i Oslo 2006 ble elevene bedt om å svare på hvor deres foreldre er født, først mor deretter far. Elevene kunne krysse av om foreldrene var født i Norge, eller selv fylle ut landet foreldrene er født i hvis de ikke var født i Norge.

---

2 Det Øia kaller for ”blandet” i sin analyse tilsvarer gruppen ”blandet bakgrunn” i min oppgave

Figur 1.2: Andel elever med blandet bakgrunn fordelt etter foreldrenes landbakgrunn

N=1077, missing=363

Figur 1.2 viser at elever med en norsk mor og europeisk far er den største gruppen blant ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder, med 5,1 prosentandel. Deretter følger elever med norsk far og europeisk mor, med 4,2 prosentandel. Flestparten av ungdom med blandet bakgrunn, 9,3 prosent, har altså en europeisk mor eller far.

Av figuren ser vi også at gruppen som har en norsk mor og en ikke-europeisk far (norsk mor/afrikansk far og norsk mor/far fra andre land) er over dobbelt så stor som gruppen som har norsk far og en mor som ikke er fra Europa. Det gjenspeiler at flere norske kvinner, enn norske menn som velger en ikke-europeisk partner. Generelt ser vi at det er mange flere barn som har en norsk mor og en utenlandsk far.

1.4 Noen definisjoner og presiseringer

Denne oppgaven dreier seg hovedsakelig om ungdom av en norskfødt og en utenlandsfødt forelder. Da det finnes lite tidligere norsk forskning som fokuserer nettopp på denne gruppen, finnes det heller ikke et godt norsk teoretisk begrep som er passende til nettopp denne

gruppen. Å finne et godt og dekkende nok begrep for disse ungdommene har derfor vært en av utfordringene i denne oppgaven.

Mye av min analyse kommer til å basere seg på tidligere forskning av Tormod Øia. Han har inkludert ungdom med en norsk og en utenlandsk forelder i sine analyser og kalt dem for *blandet*. Begrepet er etter min mening ikke presist nok. Man kan være blandet på veldig mange måter og begrepet i seg selv peker ikke mot ungdommenes etniske bakgrunn.

I den engelske litteraturen kan man derimot finne begreper som for eksempel "mix - raced", "bicultural", "interracial", "multiracial" og "mixed racial heritage". Begrepet "bikulturell" er ikke presist nok i min sammenheng, da vi strengt tatt ikke vet hvorvidt disse ungdommene oppfatter seg selv som bikulturelle eller ikke. Begrepene som inneholder rasehenvisning kan ikke oversettes direkte til norsk, da "rase" er et svært negativt ladet begrep i det norske språket. På norsk er det mest nærliggende å bruke begreper som etnisitet eller bakgrunn, når man vil henviser til noen sitt opprinnelsessted. Jeg har derfor i min oppgave bestemt meg for å omtale ungdom som har en norskfødt - og en utenlandsfødt forelder som *ungdom med blandet bakgrunn*.

Størsteparten av den tidligere norske forskningen på feltet behandler ungdom av en norskfødt og en utenlandsfødt forelder som helhet, uten å skille hvor den utenlandsfødte forelder kommer fra (Øia 2007, Øia og Vestel 2007). Da det finnes uttallige kombinasjoner blant par der den ene er norskfødt mens den andre er født i utlandet, kan det tenkes at dette kunne ha ført til noe selvmotsigende og feilaktige resultater. I min oppgave vil jeg rette fokus på denne problemstillingen ved å skille gruppen med blandet bakgrunn etter den utenlandsfødte forelders landbakgrunn. Her kan det også være verdt å nevne at når jeg snakker om den utenlandsfødte forelder, snakker jeg om en person med innvandrerbakgrunn, ikke om en person som er født i utlandet av to norske foreldre.

Det finnes mange faktorer man kan analysere ungdom med blandet bakgrunn etter, i tillegg til foreldrenes etniske bakgrunn. En av de faktorene jeg har vurdert som interessante er kjønn, spesielt siden gutter oftere er involvert i antisosial atferd enn jenter og fordi jenter oftere har psykiske plager (bl.a Birmaher mfl. 1996, Wichstrøm 1999, Øia 2007). Det er derfor nærliggende å analysere ungdommene ikke bare etter deres foreldres etniske bakgrunn, men også etter deres kjønn. Jeg har i det innledende arbeidet med masteroppgaven gjennomført separate analyser av gutter og jenter. Disse sonderende analysene viste at i all hovedsak var

sammenhengen mellom ungdommenes bakgrunn og psykiske plager/antisosial atferd den samme. Selv om dette er interessante funn, har jeg kommet fram til at jeg vil avgrense meg fra problemstillinger knyttet til kjønn i dette arbeidet. Dette er først og fremst gjort ut fra plasshensyn, men også problemstillingen og det teoretiske grunnlaget for oppgaven tilsier ikke at det er nødvendig med et fokus på kjønn, selv om dette altså kunne vært interessant.

Når det er sagt, finnes det også mange andre interessante bakgrunnsvariabler som man kunne tenkt seg å ha med i analyser av ungdom med blandet bakgrunn. Det kunne for eksempel vært svært interessant å se på betydningen av sosial bakgrunn og/eller bosted. Av hensyn til oppgavens fastsatte grenser har jeg avgrenset meg også her.

1.5 Oppgavens videre gang

Jeg vil starte oppgaven med å presentere teoriene, som jeg har valgt å vie hvert sitt kapittel til. I kapittel 2 kommer jeg til å se nærmere på identitetsteorien, som jeg mener kan forklare noe av variasjoner i ungdommenes antisosiale atferd og psykiske plager. Kapittel 3 tar for seg familierelasjonsteorien. Også denne teorien kan etter min mening forklare noe av de samme variasjonene. I kapittel 4, data og analysemetoder, vil jeg presentere operasjonalisering av variablene, samt diskutere ulike metodiske grep som er brukt i denne oppgaven.

I denne oppgaven har jeg valgt å dele analysen inn i tre ulike kapitler. I det første analysekapitlet, kapittel 5, tester jeg ut hvorvidt det er forskjeller i omfang av psykiske plager og antisosial atferd internt i gruppen ungdom med blandet bakgrunn. Dette vil gi svar på oppgavens første problemstilling. I de to påfølgende analysekapitler diskuterer jeg hvorvidt variasjoner i antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn kan forklares med identitetsteori og med familierelasjonsteori, som er oppgavens andre og tredje problemstilling. I kapittel 6 undersøker jeg hvorvidt de observerte forskjellene i kapittel 5 kan forklares med ungdommens følelse av norsk identitet. I kapittel 7 undersøker jeg de observerte variasjonene ved stabilitet i familierelasjoner. I mitt siste kapittel, kapittel 8, kommer jeg til å trekke sammen alle trådene, reflektere rundt mine funn og se på mulige videre utfordringer knyttet til feltet.

2 Identitetsteori

I dette kapitlet vil jeg ta for meg identitetsteori, som jeg mener kan være med på å forklare forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn. Ungdom av en norskfødt og en utenlandsfødt forelder har en unikt sammensatt etnisk bakgrunn, som skiller dem både fra deres jevnaldrede og deres foreldre og som kan tenkes å ha en påvirkning på ungdommenes velvære og tilpasning.

Vi har mange grunner til å tro at mange av ungdommene med blandet bakgrunn vil oppleve seg selv som norske. Likevel vil flere av disse skille seg ut utseendemessig og dermed stå i fare for å bli oppfattet som innvandrere. Ungdommens identitet og oppfattelse av seg selv kan derfor i mange tilfeller kolliderer med andres oppfattelsen av dem, noe som kan føre til identitetskonfrontasjoner. Slike identitetskonfrontasjoner kan tenkes å resultere i negative reaksjoner, som antisosial atferd og psykiske plager.

Identitet er et begrep som er svært sentral både i psykologiske og i sosiologiske studier. I dette kapitlet vil jeg først se på identitetsteoretiske utviklingen, der jeg kort vil se på de mest sentrale bidragsyttere både i psykologiske og sosiologiske studier. Da identitet er svært relevant for begge disiplinene, ønsker jeg å skissere likheter og forskjeller i bruk av begrepet i de ulike fagområdene. Videre vil jeg gå nærmere inn på de sosiologiske studiene, med vekt på mikrointeraksjonismen som det teoretiske identitetsperspektivet.

I min oppgave er det lagt mest vekt på individets identitetsoppfattelse, samt andres oppfattelse av dem. De mest sentrale sosiologiske bidragsyttere som legger stor vekt på individenes samhandling er Goffman og Jenkins, hvis teorier jeg kommer til å bruke for å beskrive disse prosessene. Til slutt vil jeg se på ulike prosesser ved selvbevissthet, samt utfall ved en tenkelig identitetskonfrontasjon.

2.1 Hva er identitet?

Begrepet identitet har vært brukt i samfunnsvitenskapen i mange hundre år, dog har det fått en renessanse fra midten av 1900-tallet. Identitet er et sentralt begrep i moderne sosiologisk teori og blir brukt i mange samfunnsvitenskapelige studier. Ordet "identity" entret det engelske språket i 1570 og oversatt fra det latinske ordet "idem" betyr det "samme/likhet". Identitet handler om spenningen mellom likhet og ulikhet, oss og dem og mellom tilhørighet og utstøting. I følge Jeffrey Weeks kan identitet defineres slik:

Identity is about belonging, about what you have in common with some people and what differentiates you from others. At its most basic it gives you a sense of personal location, the stable core to your individuality. But it is also your social relationships, your complex involvement with others (Weeks 1991:88).

Identitet er altså et begrep som både peker på det sosiale og på det personlige ved et individ. Begrepet omhandler den mikrososiale og den makrososiale verden individet er en del av. Muligens derfor blir identitet flittig brukt både i sosiologiske og psykologiske studier.

Begrepet identitet har en lang definisjonshistorie. Tidligere var begrepet mest brukt i de psykologiske arbeidene. Allerede i 1890 skrev William James om distinksjonen mellom *jeg 'et* og *meg 'et* og kom opp med ideen om dualitet i selv - representasjon (Worchel et.al. 1998:2). Videre ble tema videreutviklet av blant andre Sigmund Freud (1923) og Erik Erikson (1950), hvis teoriene er populære den dag i dag. Psykologer har gjennom historien vært mest opptatte av det indre og det stabile ved individet. Derfor ble fokuset i psykologi ofte rettet mer mot identitetsstrukturen, mens det sosiale ble satt til siden.

Noe senere ble begrepet identitet inkorporert også i de sosiologiske teoriene. Vi kan finne flere sentrale bidragsytere, blant dem Goffman (1969) med samhandlingsorden, Bourdieu (1979) med sin habitus – teori, Giddens (1991) med en overordnet teori om moderne refleksivitet og Jenkins (2004), som er sterkt inspirert av Goffman, med sosial identitetsteori. Felles for alle de sosiologiske teoriene er at de legger vekt på det sosiale ved identitet.

Et av de sentrale perspektivene i denne oppgaven er en mikroiinteraksjonistisk forståelse av identitet, som innebærer at identitet skapes i en samhandling mellom individer. Dermed er det ikke bare din egen forståelse av deg selv, som skaper din identitet, men også andres fortolkninger av den. Empiriske studier på ungdom med blandet bakgrunn legger ofte mye vekt på ungdommenes forståelse av deres unike identitet med hensyn til foreldrenes etniske bakgrunn, samt andres oppfattelse av ungdommens identitet (bl.a Root, 2001, Gaskins 1999). I min oppgave vil jeg undersøke hvordan samspillet mellom deres forståelse av sin identitet og andres forståelse av deres identitet, kan være med på å skape barrierer for ungdom med blandet bakgrunn.

2.2 Identitetsteorien i psykologiske studier

I tidlige psykologiske studier ble identitet sett på som genetisk forankret i individet, som noe instinktivt og medfødt. Særlig på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet var et slikt syn meget populært. Sigmund Freud (1923) er en sentral bidragsyter, som betraktet menneskelig atferd som biologisk forankret. Freud så på individet som drevet av behov og instinkter, som stadig måtte kontrolleres. Det ble gitt lite rom for påvirkningen av individet fra det sosiale rom i hans teorier.

Selv om teoriene til Freud ble sterkt kritisert, blir de ofte brukt som grunnlaget til videre forskning. Når man snakker om identitetsteoretiske utviklingen i psykologien, kan man ikke unngå å nevne psykoanalytikerens som var sterkt inspirert av Freud - Erik Erikson. Hans teori om de åtte utviklingsfasene³ står meget sentralt i psykologien, selv 50 år senere (Erikson 1950). Tross Eriksons psykologiske perspektiv, er bidraget hans relevant også for sosiologiske analyser. Jeg vil nå kort presentere deler av hans bidrag som er relevante for min problemstilling.

---

³ Da jeg ikke kommer til å gå inn på alle utviklingsstadiene til Erikson, vil jeg kort nevne de her: 0-1½ år: grunnleggende tillit eller mistillit, 1½ -3 år: Selvstendighet eller tvil, 3-6 år: Initiativ eller skyldfølelse, 6-12 år: arbeidsevne eller mindreverdighet, 12-18 år: ungdomstid: identitet eller rolleforvirring, unge voksne: intimitet eller isolasjon, voksne: utvikling eller stagnasjon, alderdom: integritet eller fortvilelse (Erikson 1992)

I boken *Identitet: ungdom og kriser* (1950) peker Erikson på ulike utviklingsfaser et individ går gjennom i løpet av sitt liv. Disse utviklingsfasene omhandler individenes potensielle utvikling, men også utfordringer det står overfor i overgangen mellom hver av de ulike fasene. For hver fase følger en potensiell krise med seg. ”Hvert skridt etter tur er altså en potensiell krise, fordi perspektivet radikalt forandres” (Erikson1992:90). Med krise mente ikke Erikson en potensiell katastrofe, men et slags vendepunkt i individets utvikling. Kriser som ikke blir bearbejdet på riktig tidspunkt vil, i følge Erikson, følge individet gjennom oppveksten og bryte ut i ungdomsfasen, da individet står overfor det viktige spørsmålet om identitet.

Den femte fasen er den mest relevante fasen for min problemstilling fordi den omhandler ungdomstiden. Den beskrives av Erikson som en av de mest kritiske fasene i en persons liv. Denne fasen strekker seg fra 13-14-årsalderen til 18-årsalderen, hvor individet transformerer seg fra barn til ungdom (Erikson 1992). Den største utviklingen både fysisk og mentalt skjer vanligvis i denne fasen. Barnet blir for første gang oppmerksom på sin egen identitet, der det å ”finne seg selv” står svært sentralt. Det skjer også store fysiske endringer i denne perioden. Barnet blir gradvis til ungdom og går inn i pubertetsperioden, noe som indikerer den største fysiske transformasjonen fra barn til voksen. I denne perioden kan individet oppleve hormonsvingninger og store fysiske endringer som skjer med kroppen.

Samtidig som individet blir bevisst seg selv og sin identitet, blir man også bevisst ”de andre”. Ungdommen begynner å forstå at deres oppfatninger av seg selv og andre ikke lenger er universelle og at det finnes andre meninger som i blant kan kollidere med deres egne. Med slike omveltninger i forståelse av seg selv kan individet stå ovenfor en ny krise, nemlig rolleforvirringskrisen (role confusion) (Erikson 1992:125).

Denne mekanismen er svært sentral i forståelsen av den tenkelige identitetsforvirringen til ungdom med blandet bakgrunn. Slik vi antar det, oppfatter mange av ungdommene med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder seg selv som norske. De identifiserer seg dermed med den norske kulturen og oppfatter seg selv som en del av majoritetsungdommene. Samtidig kan de oppleve å få spørsmål om deres opprinnelse, da mange av dem har ytre trekk som kan tilsi at foreldrene deres ikke er etnisk norske. De vil da oppleve å måtte forsvare sin identitet og sin forståelse av seg selv. Slike mekanismer kan tenkes å føre til rolleforvirringer og identitetskriser.

Eriksons modell har blitt mye kritisert for å være bundet av den tiden han levde i. Dog, 50 år senere, står den fortsatt svært sentralt i forståelsen av identitetsutviklingen. Det som er viktig å merke seg er at, til tross for alle kriser og vendepunkter i en persons liv, ser Erikson på identitetsutvikling som en jevn og stabil prosess. I følge hans teori er identitet ferdig utviklet når barnet har nådd 18 års alderen (og er ferdig med den femte fasen). Dette vil nok mange sosiologer være uenige i, da de ser på identitetsutvikling som en uendelig prosess.

2.3 Psykologi versus sosiologi

Selv om Erikson er en typisk representant for den psykologiske forståelse av identitetsutviklingen, står teorien hans svært sentral også for sosiologi. Årsaken til dette er at fagfeltene psykologi og sosiologi har mye til felles. Begge disiplinene er opptatt av å forklare og forstå menneskelig handling, reaksjoner, væremåter etc. Samtidig finnes det store forskjeller i hvordan de ulike fagfeltene forklarer disse mekanismene. Psykologer tenderer ofte til å lete etter begrunnelser i selve individet. Sosiologer derimot er mest opptatte av samspillet mellom samfunnet og individet.

I motsetning til psykologer, som er mest opptatt av det indre og det stabile ved individet, er sosiologer mest opptatt av det sosiale og det ytre når det gjelder identitetsforståelse. Psykologiske teorier legger mer vekt på de psykologiske (indre) prosessene individet går gjennom, mens sosiologiske teoriene legger mer vekt på de sosiale (ytre) prosessene. Siden psykologer er mest opptatt av identitetsstrukturen, setter de ofte det sosiale til siden. Til forskjell fra psykologer, ser sosiologer på identitet som noe mer flytende og langt mer påvirket av det sosiale. Dette skillet fører til at psykologer tradisjonelt er mest opptatt av den individuelle identiteten, mens sosiologer legger mer fokus på den sosiale identiteten.

Det som derimot er likt for både sosiologi og psykologi er skillet mellom den objektive og den subjektive forståelsen av seg selv. Både i psykologien og i sosiologien kan vi finne et skille mellom "jeg" og "meg", "selv" og "person", "personlig" og "sosial" identitet osv. Begrepene personlig og sosial identitet vil jeg komme tilbake til. Disse er svært sentrale for min teoretiske forståelse av identitetsutviklingen til ungdom med blandet bakgrunn. Men først

vil jeg gå litt dypere inn i den objektive og subjektive forståelsen av identitet, da dette er relevant for min problemstilling.

2.3.1 ”Jeg” og ”meg” – George Herbert Mead

En teoretiker som la større vekt på den sosiale delen av identitet, enn det Erikson eller Freud gjorde, er filosofen Herbert Mead. Mead (1967) ønsket å bryte med den psykologiske behaviorismetradisjonen, som ser på menneskelig handling som en tillært respons på gitte stimuli. For han er ikke individet separert fra samfunnet, men omvendt. I motsetning til Freud og andre behaviorister, ser Mead på individets mentale prosesser som nøkkelen til å forstå linkene mellom individet og samfunnet. Mead var sterkt imot oppfatningen om at menneskelig atferd er mekanisk tillært gjennom stimuli (Mead 1967). Han forstod menneskelig atferd som reaksjoner på ulike situasjoner ut fra de erfaringene som mennesket har tilegnet seg gjennom oppveksten. Han mente at menneskets reaksjoner på stimuli er grunnet i refleksjoner på hva disse stimuli betyr for dem og ved å velge ut en rekke handlinger som ville vært passende for situasjonen (Layder 1994:59). Individet overveier ulike situasjoner og reflekterer over ulike muligheter og konsekvenser.

I sine teorier, som er samlet i verket ”Mind, Self and Society” (1967), delte Mead selvet inn i den subjektive delen *jeg’et* og den objektive delen *meg’et*. *Jeg’et* er spontant og lite gjennomtenkt, mens *meg’et* er reflektert, regulert og kontrollert. Disse to delene av selvet utvikler seg etter hvert som individet vokser og erverver seg ulike erfaringer. Disse erfaringene, i følge Mead, kommer fra kommunikasjon og interaksjon med andre. Mead mente at barnet blir født uten noen personlighet, men utvikler den gjennom oppveksten i interaksjon med andre. Først får barnet et *jeg*, som er spontant og subjektivt. Men etter hvert som barnet vokser og får ulike erfaringer vil også *meg’et* utvikle seg (Mead 1967). Barnet vil lære å forstå og bruke de sosiale symbolene, samtidig som det lærer å sette seg inn i andres situasjon. I det man evner å sette seg inn i andres sko, vil man også kunne se seg selv gjennom andres øyene.

Mead var muligens en av de første moderne teoretikere som viste hvordan individet utvikler sin identitet gjennom kommunikasjon med andre. Når det kommer til ungdom med blandet bakgrunn er dette perspektivet svært relevant. Ungdommene utvikler sin sosiale identitet i møte med ”andre”, noe som i stor grad foregår nettopp gjennom kommunikasjon.

2.3.2 Selvet og person

Et annet skille mellom det objektive og subjektive, psykologiske og sosiale, er skillet mellom *selvet* og *personen*. *Selvet* er privat, indre og psykologisk, mens *personen* er offentlig, ytre og sosial (jf. Harre 1983, Mauss 1985 i Jenkins 2006). *Selvet* er individets personlige opplevelse av seg selv, *personen* er den, som fremtrer i og for den ytre verden (Jenkins 2006:53). Dette skillet er mer sosiologisk anlagt enn skillet mellom jeg'et og meg'et. Det som skiller disse to begrepsparene, er at man i det siste trekker inn den sosiale delen av identifiseringen. ”Individet kan aktivt identifisere seg med noe eller noen, og kan plasseres i sosiale kategorier av andre” (Frønes 2004:28). Hvis meg'et er den objektive delen av selvforståelsen, så er person det som fremtrer for den ytre verden.

Skillet mellom selvet og person, objektive og subjektive selvforståelsen, er ikke optimalt. Man kan ikke skille dem fullstendig fra hverandre. Disse vil alltid være en del av en identitet (Jenkins 2006). Både det indre og det ytre er like viktig i en identifiseringsprosess. Det finnes ingen klar skille mellom selv og person, verken i teorier eller hverdagspråket vårt. Grunnen til dette er at for hver enkelte av oss ”det indre og det ytre er uløselig forbundet” (Jenkins 2004:29).

Det som også er viktig når man trekker inn den sosiale verden i en identitetsforståelse, er at det ikke trenger å være overensstemmelse mellom hvordan vi ser på oss selv (selvet), og hvordan de andre oppfatter oss (personen) (Jenkins 2006) Det er ikke gitt at min selvoppfattelse er universelt og riktig for andre, jf. Eriksons femte utviklingsfase med påfølgende krise. Dermed trenger heller ikke det indre selv stemme overens med den ytre person. Når et individs indre forståelse av seg selv blir satt under tvil, kan dette forårsake svært komplekse prosesser som blant annet kan utarte seg som identitetsforvirringer, eller som Erikson kaller det rolleforvirring. Som tidligere nevnt kan noen av ungdom med blandet bakgrunn oppleve en diskrepans mellom deres selvforståelse og andres forestillinger om dem. Det kan tenkes at slike prosesser kan føre til en rekke negative reaksjoner. Noen vil antagelig ikke bry seg noe særlig om bemerkninger som berører deres identitet, mens andre kan tenkes å reagere med en dypere indre konflikt som kan føre til psykiske plager og antisosial atferd.

2.3.3 Personlig og sosial identitet i psykologi versus sosiologi

Før jeg går i gang med den sosiologiske diskusjonen av identitet, vil jeg definere identitetsbegreper som er viktige for min analyse. Utviklingen av identitetsdefinisjonen har brakt oss nærmere distinksjonen mellom sosial og personlig identitet. Dette skillet er like relevant for psykologer som for sosiologer, dog det blir forstått på to ulike måter. Den psykologiske definisjonen av *personlig identitet* refererer til personlige trekk og spesifikke karakteristika ved en person. "Personal identity is what makes you similar to yourself and different from others" (Worchell 1998:3). Det handler om personens bevissthet om ulikhet til "de andre" som en definerer seg i motsetning til.

Definisjonen av *sosial identitet* handler derimot i psykologien om gruppetilhørighet. Likheter og tilhørighet til en gruppe er kun mulig å se i kontrast til andre grupper man ikke hører til eller ikke likner på. Dermed refererer sosial identitet også til ulikhet. "The stronger the identification with a group, the more significant the differentiation of that group from other groups will be" (Worchell et.al. 1998:3). På den ene siden handler altså identitet om individets personlige og individuelle karaktertrekk, på den andre om sosiale trekk og gruppetilhørighet:

"These concepts are based on the idea that every individual is characterized by social features which show his or her membership of a group or a category, on the one hand, and by personal features or individual characteristics which are more specific, more idiosyncratic, on the other." (Worchel 1998:2)

Den psykologiske forståelsen av identitet baserer seg altså på distinksjonen mellom likhet og ulikhet til andre. Den sosiologiske forståelsen derimot legger mer vekt på hvordan identitet utspiller seg i interaksjon. Den sosiologiske definisjonen av den personlige identitet er forholdsvis lik den psykologiske. Sosiologer legger også vekt på den subjektive forståelsen av seg selv, samt de unike karakteristika, når de snakker om den personlige identitet. Det som skiller psykologisk forståelse av identitet fra sosiologisk er nettopp forståelsen av den sosiale identiteten. Mens psykologer ser på sosial identitet som de egenskaper ved individet som indikerer likhet (og ulikhet) til en gruppe, ser sosiologer, i følge Goffman (1975) på sosial identitet som de personlige egenskaper ved hjelp av hvilke de andre kan forutsi hvilken kategori/gruppe man tilhører. Man involverer altså de andres forståelse av ens identitet i de sosiologiske teorier. Dette kan også gjenspeiles i begrepsparene jeg'et og meg'et og selvet og person.

Disse definisjonene og særlig forståelsen av personlig og sosial identitet i sosiologien er viktige å ha i bakhodet, når jeg nå går over til å presentere sosiologisk teori om identitet. Da jeg i min oppgave retter fokuset mot ungdommens forhandling av sin identitet med andre, er det mest nærliggende for meg å se på denne samhandlingen i lys av mikrointeraksjonismen og dens tilhengere, nemlig Goffman og Jenkins.

2.4 Mikrointeraksjonismen

Siden jeg ønsker å undersøke samhandlingen mellom individer, er det naturlig for meg å se på identitetsteorien i lys av den mikrointeraksjonistiske fagretningen. Mikrointeraksjonismen har to kjennetegn. Først og fremst setter mikrointeraksjonister aktøren i fokus og ser på han som et kompetent og fritt individ (Aakvaag 2008:64). Individet er selvreflektert og handler ut fra tidligere erfaring og overveininger av situasjonen. Menneskelig atferd blir ikke sett på som årsak av iboende krefter (instinkter og behov), men som en årsak av eksterne, sosiale krefter som stammer fra refleksjoner av ulike stimuli (Meltser, Petras og Reynolds 1975). Det andre kjennetegnet til mikrointeraksjonismen er ”ansikt-til-ansikt” samhandling (Aakvaag 2008:64). Denne samhandlingen er svært relevant i forhold til min problemstilling som impliserer at det er interessant å se på ungdommenes personlige og sosiale identitet, i det de eventuelt blir konfrontert med sin opprinnelse. En slik konfrontasjon vil i de fleste tilfeller foregå i en ”ansikt-til-ansikt” samhandling. Det kan derfor være hensiktsmessig å se på hvilke prosesser som kan tenkes å påvirke en slik samhandling.

2.4.1 Erving Goffman (1922-1982)

Erving Goffman (1969, 1975) blir ofte sett på som en av hovedbidragsytene til symbolsk interaksjonisme. Han baserte sin teori på Blumes begreper som: den reflektsive aktøren, meningsfull handling, rolleovertagelse, samfunnet bestående av sosiale situasjoner med mer. Goffman prøvde å utvikle en generell teori om ”ansikt-til-ansikt” samhandling, en teori som ville passet absolutt alle samhandlingsformer, uansett hvor disse tok sted (Manning 1992). Dette forble dessverre en drøm. Etter hvert som han utviklet sin samhandlingsteori, som jeg kommer senere til å se nærmere på, ble han mer og mer skeptisk til at en generell teori overhode skulle kunne eksistere. Selv om Goffman ikke klarte å utvikle en generell teori, er hans rolle utvilsom i utviklingen av samhandlingsteorien (Manning 1992).

Goffman bruker mange begreper som er hentet fra teater. Han kaller for eksempel individene i interaksjon for *aktører*, som *opptrer* og spiller sine *roller*. I følge Goffman, spiller vi alltid roller i sosiale situasjoner. ”Vi bruker rollene til å fremkalle et bestemt inntrykk av oss selv hos publikum. Vi er ” ikke identiske med de rollene vi spiller, da vi står fritt til å improvisere.” (Aakvaag 2008).

Goffman ser på interaksjon som kroppslig- og romliggjort. Han selv definerer sosial interaksjon som ”... uniquely transpires in social situations, that is, environments in which two or more individuals are physically in one another’s response presence” (Goffman 1983:2). I følge Goffman, for at interaksjon skal finne sted må aktørene være til stedet, derfra navnet ”ansikt-til-ansikt” interaksjon. Han benekter ikke at interaksjon kan foregå på andre måter (som for eksempel per brev eller telefon), men denne type interaksjon er ikke fullstendig, da det kroppslige ikke er tilstede. Han legger stor vekt på kroppen, kroppsspråket og særlig ansiktet, i interaksjonen. Goffman beskriver interaksjonsprosessen som *inntrykkstyring*. Vi sender ut bestemte inntrykk til andre og forsøker å påvirke mottakelsen. Dette inkluderer dramatiserende stil og evne, idealisering, ekspressiv kontroll, fordreininger og mystifiseringer (Jenkins 2006:96).

Et annet viktig begrep i Goffman sin teori er *rammer (frames)*. Rammer er ”spesifikke sosiale arenaer, hver med deres karakteristiske betydninger og regler innenfor hvilke interaksjon organiseres” (Jenkins 2006). Det vil si at samhandlingen der aktørene spiller ut sine roller og bedriver inntrykksstyring foregår med visse forutsetninger. Disse forutsetningene kan være

den sosiale forståelsen av bestemte uttrykk, som for eksempel spesifikk hudfarge, navn aksent.

Rammer er den felles forståelsen som individet legger inn i interaksjonssituasjonen. ”Individet legger sin mening inn i de ulike arenaer, skaper en felles ramme som er tilstrekkelig og gjensidig for interaksjon. Rammer er bundet av tid og rom og er på et vis håndgripelige” (Jenkins 2006:95). En felles situasjonsdefinisjon er limet som binder en samhandlingsorden sammen. Uten en slik felles ramme ville samhandlingen falle fra hverandre (Aakvaag 2008). Alt dette med mer forenes i en ”samhandlingsorden”, som utgjør ansikt til ansikt interaksjon for kroppsliggjorte individers samhandling.

2.4.2 Samhandlingsorden

Goffman mener at mennesker forhandler deres identitet innen en samhandlingsorden, som er et samfunn, som konstrueres i relasjoner mellom individer og alt det som foregår mellom mennesker (Jenkins 2006: 42, 96). Vår forståelse av egen identitet, vil alltid være i en forhandling med de andres forståelse av vår identitet. ”The self is a social product and can only be understood in relation to its social context”(Goffman i Layder 1994:178). I en samhandling sender individet ut ulike signaler, i håp om å bli forstått på den måte de selv oppfatter sin identitet. Det er dog mottakeren som avgjør om individet lyktes med sin opptreden eller ikke (Layder 1994). Ungdom med blandet bakgrunn som opplever seg selv som norske vil for eksempel sende ut ulike signaler om deres norske identitet. Om denne identitetsstyringen lykkes, avgjøres om mottakeren aksepterer signalene om deres norske identitet. For de av ungdommene som skiller seg ut fra majoriteten ved sin utseende, vil det være vanskeligere å lykkes med en slik identitetsstyring.

Identifikasjon er, i følge Jenkins, ofte et spørsmål om tvang og motstand, krav og motkrav, snarere enn en konsensuspreget prosess preget av gjensidighet og forhandling. I verket ”Stigma” (1968) introduserer Goffman begrepene ”sosial og personlig identitet”. Personlig identitet forener en henholdsvis konsistent, kroppsliggjort unikhhet med en mengde særlige, individuelle fakta som er organisert som en historie eller biografi (Jenkins 2006). Den personlige identiteten spiller en ”strukturert, rutinemessig og standardisert rolle i den sosiale organisasjon nettopp på grunn av den unike karakter” (Goffman 1975:77). Sosiale identiteter er derimot personlige egenskaper ved hjelp av hvilke andre kan forutsi ”hvilken kategori han tilhører, samt hvilke egenskaper han besidder” (Goffman 1975:14). Her igjen kan man se

paralleller til selv-person dialektikken, der personlig identitet reflekterer selvet, mens sosial identitet – person. For Goffman er interaksjon avgjørende. Han mener at mennesker utspiller sine roller, og dermed trekker på sin identitet, gjennom et opptred i samhandlingsordenen. Aktøren sender ut signaler som han vil at de andre skal oppfatte på en eller annen måte. ”Sosial og personlig identitet er først og fremst deler av andre persons oppfatninger og definisjoner som angår det individet hvis identitet det dreier seg om” (Goffman i Jenkins 2006:98).

2.4.3 Richard Jenkins

Til slutt vil jeg se på en teoretiker hvis arbeid er sterkt inspirert av blant andre Goffman, nemlig Richard Jenkins. Goffmans og Jenkins sine teorier kan brukes som komplementære teorier, da de ofte utfyller hverandre på ulike plan. Jenkins har gjennom hele sin sosiologiske karriere vært opptatt av identitet og identitetsutviklingen. For han handler identitet om hvem vi er og hvem de andre er (Jenkins 2006). Identitet henviser også til andre menneskers selvforståelse samt forståelse av andre. Ved å identifisere oss selv, framstår vi som unike individer for de andre. Selvidentifisering handler om mening noe som alltid involverer en interaksjon (Jenkins 2006). Dermed er ikke identitet for Jenkins noe som er bundet og fastsatt, det er heller noe som skapes i en sosial kontekst gjennom interaksjon med andre. Identitet er ”noget dynamisk, en proces, noget der forhandles og kommuniseres. Identitet er derfor ikke givet på forhånd, den er også et produkt af enighed og uenighed, og den står i princippet altid til forhandling” (Jenkins 2006:29). Han går så langt som å påstå at identitet er alltid i forandring og kan kun sees på som en prosess

Når man identifiserer seg selv med noen, skaper man avstand fra noen andre. Eksempelvis kan man ikke identifisere seg både med den europeiske og den afrikanske kulturen, selv om man kanskje føler en viss tilhørighet til begge. Det blir sjeldent akseptert en tilhørighet til to ulike grupper. Denne problemstillingen kan tenkes å være svært relevant for ungdom med en norsk og en utenlandsfødt forelder. Særlig de som er oppdratt i to forskjellige kulturer vil kunne møte på situasjoner, der de kanskje må ta avstand fra den ene kulturen, selv om de føler tilhører til begge. Denne problematikken er godt artikulert av tyve år gammel Jim som har en hvit og en afrikansk forelder (Root 2001). Han forteller om en episode på skolebussen, der han ønsket å ta kontakt med afrikanske ungdommer, men følte seg fanget i situasjonen: ”I was finding I was goin to hang out with the black kids and get, you know, ”You’re white boy; you

talk like a white boy” (Root 2001:150). Hans opplevelse av seg selv som blandet innebærer tilhørighet til begge kulturene. Likevel blir ikke hans sosiale identitet akseptert av de andre ungdommene, som identifiserer han kun med den hvite kulturen.

Også Jenkins ser på identitet som todelt: personlig og sosial. Den personlige identiteten bestemmer hvordan individet opplever seg selv, eller hvordan man ser på seg selv. Han er dog ikke så opptatt av denne formen for identitet. Jenkins er mest opptatt av den sosiale identiteten. I sine nyere verk skiller han ikke lenger mellom den personlige og den sosiale identiteten da han mener at all identitet er resultat av sosiale relasjoner (Jenkins 2004). Den sosiale identitet utvikles i følge han i forhandlingen mellom hvordan de andre ser deg og hvordan du vil at de skal se deg, og kalles for ”indre-ytre-dialektikken” (Jenkins 2004:71) og er i utgangspunktet hentet fra Goffmans teorier. Jenkins ser på denne prosessen som todelt, bestående av en indre og en ytre del. Den indre delen består i at individet presenterer seg selv – sitt ”selv”. Den ytre delen består av mottakelsen av denne presentasjonen. Mottakeren kan enten akseptere eller avvise den. På denne måten skapes individets identitet i en interaksjon med andre. Denne dialektikken kan også innebære et skille mellom måter individet identifiserer seg selv på og hvordan de andre identifiserer dem. Slik jeg nevnte det tidligere, kan ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land, som oppfatter seg selv som norske, tenkes å komme i en situasjon, der hans eller hennes presentasjon av seg selv ikke blir akseptert. Deres identifisering som norske, kommer i konflikt, når andre identifiserer dem som innvandrere. De må dermed forhandle sin identitet i møte med andre.

Denne dialektikken begrenser seg ikke kun til den teoretiske verden. I Stortingsmelding nr 49 (2003-2004) er identitet og identitetsforhandlinger inkorporert i regjeringens forståelse av identitet og tilhørighet. Det heter at: ”Identitet blir ikke fastlagt en gang for alle, men skapes kontinuerlig i samhandling med andre. ... Hvilken side av identiteten som blir uttrykt, avhengig av situasjonen en opptrer i, og av hvordan en blir møtt av andre. Her ligger også majoritetens ansvar for å akseptere og inkludere medlemmer av mindretall” (St.mld 49 2003-04:63). Det ligger med andre ord føringer i vår forståelse av hverandres identitet, at det er ikke nok med at et individ har en viss egenopplevelse av sin identitet, denne må også aksepteres av andre.

Utfallet av en slik identitetsforhandling kan være at man opparbeider seg en tryggere identitet og selvbilde, eller at man blir usikker på seg selv og hvem man er, og kan dermed oppleve en identitetskrise. ”People who can’t prove who they are, who appear not to know ’who they are,

are one thing one moment and something else the next, who are in the throes of 'identity crises'" (Jenkins 2004:6).

2.4.4 Inntrykksstyring i en norsk kontekst

Slik vi kan se ut fra identitetsteoriene over, blir identitet konstruert i interaksjon med andre. "Det er ikke mulig å ikke forholde seg til andres fortolkninger av en selv, i alle fall når det gjelder identiteter som enten har et kroppslig utgangspunkt eller bestemte, kroppslige uttrykk" (Prieur 2002:5). Med dette menes det at kroppsliggjorte uttrykk kan i visse tilfeller legge begrensninger når det kommer til inntrykksstyringen, jamfør Mead (1967). Slike kroppsliggjorte uttrykk kan være hudfarge, øyenfarge, kjønn, alder, dialekt etc. I følge studiet som tok for seg innvandreres forståelse av sin identitet beskriver Prieur hvordan visse etniske trekk ved utseende skaper begrensninger for enkelte. De etniske informantene som hadde lys hud, hadde det mye enklere med å bevege seg mellom sitt eget og norske miljø uten nevneverdige problemer (Prieur 2002). Enkelte av dem vurderte til og med hvorvidt de ville fremheve sin norske identitet eller sin etniske identitet i ulike kontekster. Prieurs informanter med mørk hudfarge kunne derimot ikke gjøre dette med lik enkelthet.

Dette er et poeng som kan overføres direkte til ungdom med blandet bakgrunn. Slik vi antar det, vil mange av dem føle seg norske og antagelig prøve å formidle dette inntrykket av seg selv, noe enkelte av dem vil lykkes bedre med enn de andre. Det er ikke alltid slik at andres fortolkninger stemmer overens med vårt eget (Prieur 2002). Ungdom som har en norskfødt og en ikke-europeisk født forelder, vil i mange tilfeller skille seg ut fra majoriteten ved sitt utseende. Deres forståelse av sin identitet som norsk, vil derfor tenkes å komme oftere i konflikt med de andres forståelse av dem. "Jo mørkere hudfargen er, jo mer en utseendemessig atskiller seg fra majoritetsbefolkningen, jo flere påminnelser vil en også få om at en ikke oppfattes som norsk" (Prieur 2002:9). Dette gir grunnlag for en hypotese, om at ungdom som skiller seg ut fra majoriteten, oftere vil oppleve en identitetskonfrontasjon, enn de som ikke skiller seg ut, eller skiller seg ut i mindre grad.

2.5 Selvbevissthet og identitetskonfrontasjon

Med denne teoretiske forståelsen i bakgrunnen vil jeg nå se på hvordan identitet kan være med på å forklare ungdommenes høye skåringer på antisosial atferd og psykiske plager. Som tidligere norske studier viser, har ungdom med blandet bakgrunn mer psykiske plager, enn både norske og innvandrere ungdom (Øia 2007). Felles for alle teoriene jeg har lagt til grunn for min problemstilling er at de beskriver identitet og identifisering som en todelt prosess, der forståelsen av ens personlige identitet kan påvirkes av de andres forståelse av ens identitet. Dette forholdet mellom selvoppfattelse og andres oppfattelse av deg kan, etter min mening, være en mulig årsak til at forekomsten av psykiske plager og atferdsproblemer blant ungdom med blandet bakgrunn er høyere enn i andre grupper.

2.5.1 Individets selvbevissthet – to prosesser

Selv om det råder uenighet om hvorvidt et barn blir født med en forutbestemt identitet, er de fleste forskere enige i at det skjer store endringer med barnets selvbevissthet i ungdomsårene, da individet gjennomgår den største fysiske utviklingen. Det skjer store endringer med kroppen, noe som øker oppmerksomhet rundt ungdommens kroppsliggjorte selv (jamfør Mead 1967 og Erikson 1950) og identitet. I denne perioden blir man også mer oppmerksom på andre, deres utseende og identitet.

Det er mulig å tenke seg to prosesser for hvordan individet blir bevisst sin identitet og i vårt tilfelle sin annerledeshet. Først og fremst kan ungdom selv reflektere over sin identitet i det de ser de fysiske indikatorene på sin annerledeshet i forhold til de andre. I det man blir oppmerksom på hvordan man ser ut, sin identitet og væremåte, vil man også bli oppmerksom på hvordan de andre ser ut, deres identitet og væremåter. I møte med andre vil man med andre ord stille seg kritisk til sin egen forståelse av den personlige identiteten.

Forskning på utenlandsadopterte barn viser at bruken av barnevernstiltak øker sterkt i aldersklassen 13 til 17 år (Brottveit 1999). Dette blir ofte forklart med at barn i denne alderen blir for første gang bevisst sin identitet og bakgrunn. De blir oppmerksomme på at de ser annerledes ut enn både sine foreldre og venner, samtidig som de føler og har alltid oppfattet seg selv som like. Dette kan tenkes å være aktuelt også for ungdom med blandet bakgrunn, særlig der den utenlandsfødte forelder kommer fra ikke-europeiske land. Selv med biologiske

foreldre vil ungdom med blandet bakgrunn skille seg både fra majoriteten, men også fra sine foreldre. Tilknytning til minst to ulike etnisiteter gjør deres identitet ganske unik.

Videre kan man også tenke seg at en slik prosess kan trigges av ytre faktorer, i det noen for eksempel stiller spørsmål ved individets bakgrunn. I følge empiriske studier (Gaskins 1999, Root 2001, Ulveng Ndure 1991), rapporterer mange ungdommer med blandet bakgrunn at de får spørsmål om hvor de kommer fra og hvem de er, noe flere av dem oppfatter som støtende da de selv føler seg som en av majoritet. Barn med blandet bakgrunn forteller ofte om episoder på skolen, der deres bakgrunn blir misforstått eller at de blir tatt for "noe de ikke er" (Gaskins 1999). Det rapporteres også om mobbing på bakgrunn av ungdommenes unike etniske bakgrunn (Gaskins 1999). Felles for alle disse situasjonene er at ungdommenes forståelse av seg selv og sin identitet utfordres av noen som oppfatter dem på en helt annen måte. I en slik prosess åpnes det for en identitetsforhandling, der den sosiale identitet blir betvilt.

2.5.2 Ulike tenkelig utfall av en identitetskonfrontasjon

Hvilke reaksjoner kan det tenkes de unge kan få etter å ha blitt konfrontert med sin identitet? Dette kommer antagelig an på hvordan de selv oppfatter sin identitet og hvilken gruppe de selv føler en tilhørighet til. Det er rimelig å anta at mange av ungdommer med blandet bakgrunn ofte vil oppfatte seg selv som norske, der de med den utenlandsfødte forelder fra Europa vil oppfatte seg mer norske, enn de med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land. For de av ungdommene som oppfatter seg selv som norske, vil det være ekstra sårbart å bli stadig minnet på at de ikke fullt og helt hører til majoriteten.

Når de unge blir konfrontert med sin identitet, vil man tenke seg tre ulike reaksjonsmønstre: ingen reaksjon, kortvarig negativ reaksjon og langvarig identitetskrise. Først og fremst kan det tenkes at for enkelte vil ikke en identitetskonfrontasjon føre til noen reaksjoner. Ikke alle ungdommer med blandet bakgrunn vil oppfatte seg som helnorske og vil derfor heller ikke bli støttet av et spørsmål om den etniske tilhørighet. I slike tilfeller vil ikke identitetskonfrontasjonen få noen følger.

Likevel kan det tenkes at de fleste ungdommer med blandet bakgrunn som får et spørsmål om deres bakgrunn vil reagere på en negativ måte, da dette vil føles som et angrep på deres identitet og gruppetilhørighet. For noen vil antagelig et slikt spørsmål føre til selvgranskning

av deres etniske identitet, og i enkelte tilfeller til negative utfall som psykiske plager eller antisosial atferd. Når ens eget selvforståelse kommer i konflikt med andres inntrykk av en, kan prisen bli identitetskrise, redusert status og eventuelt utstøtelse fra et bestemt sosialt miljø (Brottveit 1999:49). Dette er i tråd med Goffmans og Jenkins' teorier om identitetsforhandlinger.

Denne forklaringen kan vi også finne støtte for i den kvalitative undersøkelsen som er gjort av Pearl Fuyo Gaskins i perioden 1995 til 1998 i USA. I sitt arbeid intervjuer forfatteren ungdommer med blandet bakgrunn med et primært mål om å finne ut mer om deres erfaringer med deres identitet. Størsteparten av ungdom med blandet bakgrunn forteller om problemer under oppveksten, noe de knytter til konfrontasjoner av deres identitet. De forteller om episoder der de blir konfrontert om deres identitet av andre unge og voksne og må forsvare sin posisjon. En fjortenårgammel jente forteller dette om hvordan hun opplever å være flerkulturell: "being biracial isn't hard because we're confused about our racial identity. It's hard because everyone else is confused. The problem isn't us - it's everyone else" (Gaskins 1999:15). Her ser man en klar konflikt mellom den personlige og den sosiale identiteten, som Goffman og Jenkins beskriver. Hun har en klar forståelse om hvem hun er og hvor hun kommer fra, likevel blir hun konfrontert med andres oppfattelse av hennes identitet. Dette gjelder ikke bare henne. Tre fjerdedeler av ungdommen Gaskins intervjuer forteller om liknende erfaringer. Dette er et godt bilde av det ungdommer med blandet bakgrunn møter i hverdagen. En stadig konfrontasjon av ungdommenes identitet kan derfor tenkes å kunne sette i gang en identitetsforvirringsprosess, som kan føre til både psykiske problemer og antisosial atferd. Likevel vil situasjonen for de fleste av ungdommene bli stabil etter en stund. De blir tryggere på seg selv og sin identitet, og de fleste antas å komme på rett kjøll igjen, uten varige men.

Og til slutt kan det tenkes at en slik identitetskonfrontasjon vil for enkelte resultere i en varig identitetskrise, som vil følges av varige psykiske plager og antisosial atferd. Da det finnes lite tidligere forskning på dette feltet, kan man ikke si med sikkerhet hvor stor andel av ungdommen som til slutt vil få varige psykiske skader. Det kan for eksempel tenkes at for de fleste vil identitetsforvirring være en forbigående fase knyttet til ungdomstiden.

2.6 Implikasjoner for analysen

Diskusjonen i dette kapitlet gir grunnlag for å teste ut følgende hypotese: *ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land vil ha mer antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land.*

Denne hypotesen baserer seg på antagelsen om at ungdom med blandet bakgrunn, som opplever seg selv som norske og har en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land, vil i tilfellet identitetskonfrontasjon oppleve en konflikt mellom den personlige og sosiale identitet. En slik konflikt kan i enkelte tilfeller føre til identitetsforvirringer, noe som på sin side kan resultere i negative reaksjoner, som antisosial atferd og psykiske plager. Ungdom som har en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land, vil visuelt skille seg mer ut i det norske samfunnet, og kan derfor tenkes å oppleve identitetskonfrontasjoner oftere, enn ungdom som har en utenlandsfødt forelder som kommer fra europeiske land. Dette gir grunnlag for å anta at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land vil utøve mer antisosial atferd og ha flere psykiske plager, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land.

3 Familierelasjonsteori

I dette kapitlet vil jeg belyse en annen faktor som kan tenkes å påvirke ungdommenes velvære og tilpasning, nemlig stabile familierelasjoner. Med stabile familierelasjoner mener jeg i denne oppgaven oppvekst i en familie der begge foreldre bor sammen.

Grunnen til at jeg vil sette familierelasjoner til ungdom med blandet bakgrunn i fokus, er fordi tidligere forskning viser nokså dystre tall i forhold til familiesituasjonen til disse ungdommene. Statistisk Sentralbyrå viser at ekteskap mellom en norsk og en utenlandsk borger er mer utsatt for skilsmisse, enn alle andre ekteskap (SSB 2004). I tillegg viser tidligere forskning at ungdom med blandet bakgrunn er de som vokser opp oftest i aleneforelder - familier (Øia 2007). Jeg vil derfor se om dette kan tenkes å ha en påvirkning på ungdommenes tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager.

Familierelasjonsteorien, som jeg velger å kalle den, står noe i kontrast til identitetsteorien. I motsetning til en vektlegging av de indre identitetsfaktorene, legger familierelasjonsteorien mest vekt på de ytre faktorene som kan tenkes å påvirke ungdommenes psykisk helse og problematferd, som familieforhold i hjemmet og relasjoner mellom barnet og de signifikante andre.

For å forstå hvorfor ungdom med blandet bakgrunn har høyere tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager, er det viktig å forstå deres familie- og oppvekstsituasjon. Slik tall fra SSB⁴ og NOVA (Øia 2007) viser, er det mange brudd i relasjoner blant en norsk og en utenlandsk partner, noe som kan tenkes til å påvirke deres barn. Jeg vil derfor først se på ekteskapsmønstre i flerkulturelle familier som sådan. For å få en bedre forståelse for hva blandingskjeskap egentlig er, vil jeg først presentere ulike former for ekteskap, som vil være avgrenset til ekteskapstyper og familiestrukturer i den vestlige verden. Deretter vil jeg presentere teorien om ”inngifte” som forklarer de ulike prosessene i valget av en fremtidig partner. Da ekteskap mellom personer fra samme kultur og bakgrunn fortsatt er den mest forekomne formen for ekteskap, er det interessant å se på *hvem* menneskene som inngår flerkulturelle ekteskap kan være og hvilke utfordringer disse står ovenfor når de tar dette nokså utradisjonelle valget. Til slutt vil jeg se hvilke konsekvenser det kan ha for barn å vokse

---

4 SSB 01.16.04: “Flere nordmenn enn innvandrere finner ektefelle i utlandet” URL: http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-01-16-01.html lest 06.09.10

opp i familier med ustabile relasjoner og hvorfor det kan tenkes å påvirke deres tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager.

3.1.1 Ulike former for ekteskap

Ekteskap blir i de fleste land sett på som den sterkeste institusjonen i samfunnet. Ekteskap finnes i de fleste samfunn og er ofte forbundet med to personer som knytter sterke bånd til hverandre. ”Parforhold mellom mann og kvinne er sentralt i alle samfunn, men måtene en knytter relasjoner, hvilken betydning relasjonene har, og rollene en har i forholdet varierer fra samfunn til samfunn, fra miljø til miljø, generasjoner til generasjon, og fra parforhold til parforhold” (Lie 2004:11). I den vestlige verden er monogami, ekteskap mellom *to* personer, den vanligste formen for ekteskap.

Når en person gifter seg med en som har lik bakgrunn som en selv, blir dette kalt for homogami. Slik bakgrunn kan være lik sosial klasse, alder, etnisitet, religion eller utdanning. Mange studier på ekteskapsinngåelse viser at folk har en tendens til å gifte seg innenfor deres sosiale gruppe eller med en person som har lik sosial status som en selv. (Kalmijn 1998:395, Leslie og Korman 1985). Det vil si at man vil i stor grad finne homogame ekteskap som den vanligste ekteskapsformen i det vestlige samfunn.

Ekteskap kan også være heterogame, noe som står i motsetning til homogame. Ekteskapet til mennesker som velger å gifte seg med en person med ulik sosial status og bakgrunn, enn dem selv, vil kunne beskrives som heterogamt. Blandingsekteskap vil være et godt eksempel på et heterogamt ekteskap. Det finnes også andre form for ekteskap, men disse velger jeg å ikke gå nærmere inn på i min oppgave.

Da man i blandingsekteskap velger partnere som har ulik etnisk og sosial bakgrunn som en selv, vil slike ekteskap kunne beskrives som heterogame. Slike ekteskap blir fortsatt sett på som nokså utradisjonelle ekteskap, noe som kan føre med seg mange utfordringer. Dette vil jeg diskutere senere i kapitlet. Først vil jeg presentere teorien om inngifte, som kan forklare hvorfor de fleste velger å gifte seg innen sin egen sosial gruppe og hvilke prosesser det er som styrer valg av partner.

3.2 Teorien om "inngifte"

For å forstå hvorfor blandingsektekap fortsatt er sjeldne i forhold til homogame ektekap, må man først forstå hvorfor folk velger ektemake slik de gjør. Jeg har i denne oppgaven valgt å bruke teorien til Matthijs Kalmijn om "inngifte" (intermarriage) og homogami for å belyse dette. Denne teorien vil senere bidra til å belyse hvorfor familier med blandet bakgrunn er mer utsatt for brudd og ustabilitet, sammenliknet med familier der ektefeller har lik bakgrunn.

Forskere har over tid prøvd å forklare ektekapsmønstre og hvorfor enkelte folk gifter seg innenfor sin gruppe, mens andre ikke gjøre det. Det finnes ulike teoretiske retninger som legger vekt på ulike karakteristika ved et ektekap. Felles for alle teoriene er at de legger vekt på mønstre for sosial interaksjon som gir grunnlag for sosial differensiering (Kalmijn 1998:396). For å forstå hvordan mennesker stifter familier og inngår ektekap, må man forstå hvilke faktorer som ligger til grunn for valg av partner.

I følge Kalmijn blir ektekapsmønstre regulert av samspillet mellom tre sosiale krefter: preferanser for visse karakteristika ved en ektefelle, påvirkning av den sosial gruppe som man er medlem av og restriksjoner i ektekapsmarkedet der man søker etter en ektefelle (Kalmijn 1998:398). Jeg vil nå gi en kort presentasjon av disse faktorene fordi de kan tenkes å bidra til en dypere forståelse av stabile familierelasjoner.

3.2.1 Preferanser for visse kandidater

Når man leter etter en livspartner, ser de fleste av oss etter kandidater med ressurser som vi selv mener er viktige for en partner å ha. Slike ressurser kan være sosial status, utdanning, økonomisk stabilitet, visse personlighetstrekk osv. Sosiologer fokuserer på to typer ressurser i valget av ektefellen: *sosioøkonomiske* og *kulturelle*. Sosioøkonomiske ressurser refererer til de materielle ressursene som produserer økonomisk velvære (well-being) og status (Kalmijn 1998:398). Når to mennesker med store sosioøkonomiske ressurser, som inntekt og status møtes, øker de deres samlede ressurser som familie (Kalmijn 1998). Folk søker med andre ord å maksimere sin inntekt og status ved å velge en partner med attraktive sosioøkonomiske ressurser, dette uavhengig av hvilke ressurser en har fra før av. Denne prosessen fører i følge Kalmijn (1998) til at de mest attraktive kandidater velger blant hverandre, mens de minst attraktive må ta til takke med de som blir igjen.

Når det gjelder kulturelle ressurser, er det for mange viktig å finne en ektemake som er mest mulig lik en selv. Denne likheten kan uttrykkes i likhet i verdier og meninger, likhet i smak og likhet i kunnskap (Kalmijn 1998). Likhet i slike kulturelle ressurser vil gjøre at man kan utvikle en felles livsstil i ekteskapet som produserer sosial bekreftelse og affeksjon. Partnere med felles forståelse for ting vil også ha et mer harmonisk og konfliktløs ekteskap. Derfor er kulturelle ressurser ikke mindre viktige for et ekteskap, enn sosioøkonomiske.

I følge Gullestad (1989, 2002) må nordmenn oppfatte seg like, for å føle seg likeverdige. Dermed kan det tenkes at likeverdighetsrelasjoner i et parforhold blir ilagt ekstra stor vekt i Norge. Denne likhetstankegangen kan derfor være en barriere for at innvandrere skal bli akseptert som ”vanlige borgere”, noen som hører hjemme i Norge (Gullestad, 2002), og på denne måten påvirke deres ”status” som en likeverdig partner i et parforhold.

3.2.2 Påvirkning av den sosiale gruppen - den tredje part

Mange mennesker som lever i blandingsekteskap forteller ofte at de blir fryst ut av sin egen familie og venner (Ulveng Ndure 1991). Familien og venner snur ryggen til dem og vil ikke akseptere deres nye partner. I følge Kalmijn skjer dette fordi den tredje part er interessert i å beholde indre samhold i gruppen, ved å stimulere til homogame ekteskap, og vil derfor direkte og indirekte motarbeide innbrytere. Dette kan i følge teorien gjøres på to måter: ved gruppeidentifisering og ved gruppesanksjoner.

Enkelte grupper praktiserer en sterk internalisering av gruppeidentifiseringen. Jo sterkere gruppeidentifiseringen er, jo sterkere har folk internalisert normen om endogami, desto mer sannsynlig er det at de velger å gifte seg homogamt (Kalmijn 1998:400). Dette er særlig viktig for ulike etniske grupper, der normer om homogami er sterkt internalisert. Men slike grupper kan også være sosiale klasser og utdanningsgrupper. Det betyr at selv om folk ikke har den internaliserte normen om å gifte seg homogamt, vil enkelte likevel avstå fra å gjøre det på grunn av sanksjoner fra den tredje part, (Kalmijn 1998), som i dette tilfelle er familie, staten og kirken.

3.2.3 Ekteskapsmarkeder

Lokale ekteskapsmarkeder kan også ha en påvirkning på hvem man møter. Homogami er derfor styrt av strukturelle ordninger. I praksis betyr det at sjansene er større for å møte noen i sin egen gruppe, da det foregår en daglig interaksjon med gruppemedlemmene (Kalmijn 1998:402). At man møter en fremtidig partner i sin egen gruppe kan være avhengig både av hvor stor gruppen er, gruppens art og gruppens geografiske plassering. Jo mer homogen gruppen er og jo tettere disse bor sammen, desto større er sjansen for at en mann og en kvinne fra samme gruppe vil finne til hverandre.

De lokale ekteskapsmarkedene der folk møtes til daglig, er som oftest sosialt segregert og er derfor viktige for å forklare ekteskapsmønstre (Kalmijn 1998:403). De lokale ekteskapsmarkedene kan for eksempel være nabostrøk, skole, jobb, barer, klubber, hvorav skole, jobb og nabostrøk regnes for å være de viktigste med hensyn til hver sin art. Utdanningsinstitusjoner er for eksempel homogene med hensyn til alder, mens de er heterogene med hensyn til kjønn. Nabostrøkene kan derimot være homogene med hensyn til etnisitet, religion og familiebakgrunn (Kalmijn 1998). Når det kommer til jobb, vil det dog være avhengig av hvilken type jobb det er om hvorvidt den fremmer homogenitet. Likevel vil folk som jobber sammen ha en felles referanse, noe som også kan fremme homogenitet.

Ut fra disse aspektene ved ”inngifteteorien” er det rimelig å anta at sjansene for at folk gifter seg ut av gruppa er svært små. Riktignok er det også slik at de fleste velger en partner som har en mest mulig lik bakgrunn som dem selv, både etnisk, kulturell og til en viss grad økonomisk. Men selv om det fortsatt er utradisjonelt å inngå blandingsekteskap, er det likevel slik at flere og flere velger å gifte seg ut av sin sosiale gruppe. Vi finner en økende andel av blandingsekteskap i Norge. Ekteskap mellom nordmenn og innvandre utgjorde 19 prosent av alle inngåtte ekteskap i Norge i 2001, mot 12 prosent i 1990 (Huitfeldt og Kavli 2004:3). Også på verdensbasis er dette et økende fenomen.

Hva gjør at enkelte velger å motstå de ovennevnte prosessene og gifter seg eksogamt? ”Økningen i blandingsekteskap antas å komme på bakgrunn av to forhold; store migrasjonsstrømmer og stor interaksjon mellom ulike grupper på verdensbasis” (Botelho 2002:1 i Lie). I tillegg har kommunikasjonsmedier gjort det enklere å holde daglig kontakt på tvers av kontinenter. Internett med sine mangfoldige muligheter for kommunikasjon, som

msn, skype, chatrom, facebook, blogging; mobiltelefoner, mailer, fakser etc. har gitt menneskene muligheter til daglig og øyeblikkelig kontakt verden over. Dagens globaliseringssamfunn har i tillegg ført til en smidigere menneskeflyt på tvers av landegrenser. Businessreiser, studieutveksling, ferier og turisme, i økende antall som et resultat av billige flyreiser, øker sjansen og muligheten for folk å møtes på tvers av landegrenser. Muligheter for rask og billig forflytning kan også ha ført til at enkelte ikke føler de sterke båndene til sin etnisk og kulturelle gruppe lenger.

3.3 Hvem velger å gifte seg ut av gruppen?

For å forstå *hvorfor* enkelte velger å gifte seg med en som ikke tilhører deres sosiale gruppe, må vi først se på *hvem* disse menneskene er som velger å gjøre det. Slik Dugan Romano (1997) presenterer det, kan man grovt sett skille mellom syv ulike kategorier av folk som velger å gifte seg ut. Felles for alle disse individene er at de ofte ikke er så sterkt knyttet til sin kultur, de er ofte mindre tradisjonelle, mer eventyrlystne og mer villige til å risikere trygghet og forutsigbarhet framfor ekteskap på tvers av kulturer (Romano 1997:4).

Romano deler inn mennesker som velger å gifte seg på tvers av kulturer i følgende kategorier: ekte kjærlighet, utradisjonelle⁵, romantikere, kompensatorer⁶, rebeller, internasjonale og øvrige. De fleste av kategoriene taler for seg selv, der to av kategoriene vektlegger kjærlighet og romanse. Dette er folk som er ute etter et eventyr, som er utradisjonelle til sinns og føler ikke så stor tilknytning til sin gruppe og kultur. Noen er mer rebelske, mens andre er rett og slett oppdratt i flere kulturer og er vant med å omgås folk fra forskjellige land. For dem vil det være ”naturlig” å gifte seg med en som kommer fra et annet land.

Kategorien ”øvrige” omfatter folk som av en eller annen grunn ikke passer inn i sitt eget samfunn og i mange tilfeller har blitt utstøtt fra den. Når disse velger ektefeller fra et annet land, er det ofte for å finne et nytt sted og et nytt samfunn som kan akseptere dem og hvor de

---

5 Disse er ofte akseptert av gruppen, men legger ikke så stor vekt og viktighet på det å være en del av gruppen. De føler seg nok løsrevet fra sin gruppe til å ta egne valg i sitt liv.

6 Menneskene som leter etter deres ”bedre halvdel”. De leter etter noen som de mener skal fylle ”tomme hull” i deres personlighet, noen som vil ballansere dem på et eller annet vis. Denne kategorien kunne også passe til vanlige par, men interkulturelle kompensatorer tror at det er bare en utlending som kan gi dem det de virkelig trenger.

kan føle tilhørighet (Romano 1997). Enkelte kan være mennesker som er fysisk uattraktive eller av en eller annen grunn upopulære i deres eget samfunn (Romano 1997:15). Enkelte av dem kan tenkes å oppdage deres popularitet i andre land og derfor søke etter ektefelle der. Andre er sosiale klatrere som gifter seg til å forbedre sin sosiale og økonomiske posisjon. Noen gifter seg med en utenlandsk borger på grunn av statsborgerskap, andre fordi de vil flytte til en bedre økonomisk verden. Noen gifter seg rett og slett på grunn av kalkulerede fordeler og ekteskapet vil derfor vare så lenge målene til begge part blir oppfylt (Romano 1997). Og felles for alle i denne kategorien er at de er mindre populære og har lite ressurser i sitt eget samfunn, og vil derfor ha et mye mindre utvalg av kandidater å velge blant på de lokale ekteskapsmarkedene.

Det er dog ikke slik at det er kun par som gifter seg av rasjonelle grunner som kan støte på utfordringer i ekteskapet⁷. Alle par, der en tilhører majoritetsgruppen og en tilhører minoritetsgruppen har større sannsynlighet til å møte på flere utfordringer sammenliknet med par der begge har lik etnisk bakgrunn. ”Flerkulturelle ekteskap krever større innsats enn andre, og noen er rett og slett ikke forberedt på eller er villige til å gjøre denne innsatsen” (Ulveng Ndure 1991:12). Jeg vil nå se på ulike grunner til at par i flerkulturelle ekteskap antas å møte på flere problemer sammenliknet med par med lik etnisk bakgrunn.

---

⁷ Ekteskap som baserer seg kun på rasjonelle kalkuler, regnes i det vestlige samfunnet å være mindre stabile, enn ekteskap basert på kjærlighet og oppriktige følelser for partner. Dette kan dog diskuteres, da i mange ikke-vestlige samfunn blir ekteskapet inngått på bakgrunn av et rasjonelt valg, noe som nettopp ansees å gi stabilitet til familien. Ekteskap inngått på bakgrunn av kjærlighet og forelskelse blir i ikke-vestlige land ansett som ustabile, da disse faktorene kan forsvinne over tid. I den vestlige verden sees derimot kjærlighet mellom to personer som en av de viktigste byggesteinene i et forhold.

3.4 Mulige grunner til utfordringer i blandingsekteskap

Det kan være mange tenkelige grunner til at det oppstår flere problemer i blandingsekteskap, sammenliknet med ekteskap der ektefellene har lik etnisk bakgrunn.

3.4.1 Ulik bakgrunn og ulik livsoppfatning

Først og fremst kan misforståelser oppstå fordi partnere har ulik bakgrunn og dermed ulik oppfatning av ting. ”Skilsmissen er oftere et faktum blant flerkulturelle ekteskap, nettopp fordi partnere er så forskjellige. Det skal mindre til for at misforståelser oppstår...” (Barbara 1989). Slik jeg nevnte tidligere, er det for mange viktig at partneren er mest mulig lik en selv, noe som kan uttrykkes i like verdier, lik smak, like referanser, osv. Oppvekst i forskjellige land kan danne grunnlag for ulik livsoppfatning, ulike verdier og referanser. Mangel på lik forståelsesramme kan fort ende opp i en konflikt. I bunn og grunn handler dette om de kulturelle ressursene, som Kaljmin (1998) mener er viktige når vi velger en partner. Lik forståelse for ting, like referanser, likt livssyn vil i mange tilfeller bringe partnere nærmere. Mennesker som er oppvokst i to forskjellige kulturer vil i mange tilfeller mangle nettopp en slik ramme.

3.4.2 Fordommer mot blandingsekteskap

Samtidig som vi ser på blandingsekteskap som et økende fenomen, må man ikke glemme at det fortsatt er et nokså uvanlig fenomen. Blandingsekteskap ble i lang tid sett på som helt uønsket eller mindre ønsket, enn ekteskap der ektefellene har lik bakgrunn. I enkelte land, som i USA, var flerkulturelle ekteskap tidligere forbudt med loven. Selv om loven ble opphevet i 1967, bærer fortsatt flerkulturelle ekteskap preg av at de i mange år har vært tabubelagt. Par der en tilhører majoritetskulturen og den andre er innvandrer opplever ofte negative reaksjoner og fordommer i samfunnet rundt seg. Dette knytter seg særlig til par der den utenlandsfødte er fra ikke-vestlige land. Mange rapporterer at de blir sett ned på, opplever å få ubehagelige kommentarer og stygge blikk når de går med sin ektefelle. I en norsk studie forteller de fleste av intervjuobjektene at det er reaksjonene fra menneskene og samfunnet rundt, som skaper mest problemer, ikke kulturforskjellene i seg selv (Ulveng Ndure 1991).

I denne undersøkelse kommer det klart fram at den norske partner i forholdet ofte møter vanskeligheter for å få aksept for sitt valg. Mange opplever å få dårligere forhold til sine foreldre og venner, da disse ikke aksepterer deres valg av partner (Ulveng Ndure 1991). ”Noen opplever at gamle venner forsvinner, de hører dumme og sårende bemerkninger fra arbeidskolleger, og får stygge blikk på gaten når de går sammen med sin utenlandske ektefelle” (Ulveng Ndure 1991:14). Også i Dagbladets reportasje ”Godt & blandet” forteller samtlige intervjuobjektene at de hadde vanskeligheter med å få aksept for den nye partneren blant familiemedlemmene⁸. Presset fra samfunnet, bekjente og venner kan være med på å ødelegge et forhold, uansett om det dreier seg om et flerkulturelt ekteskap, eller bare hvilket som helst uønsket ekteskap.

Man kan her trekke paralleller til det Kalmijn kaller ”den tredje part” i sin teori, og deres gruppesanksjoner. Da den sosiale gruppen er interessert i å beholde mest mulig homogent samfunn rundt seg, vil det for den sosiale gruppen være svært uønskelig at folk gifter seg ut av gruppen. Tatt i betraktning den norske likhetstankegangen, vil blandingsekteskap være en svært uønsket sosial konstellasjon. De som likevel velger å gifte seg ut, vil straffes med utfrysning fra sin sosiale gruppe og sitt miljø. ”Societal reaction is often so strong that families are torn apart, loved ones lost forever, and immeasurable hurt is inflicted in decent and gentle people” (Johnson og Warren 1994:1). For mange kan det oppleves som svært sårende og vanskelig å miste kontakt med venner og foreldrene. I mange tilfeller kan dette til og med føre til brudd i ekteskapet.

3.4.3 Naturlig seleksjon

Ut fra teorien om ”inngifte” velger de ressurssterke gjerne hverandre. Partnere søker å maksimere sine ressurser som familie, noe som kan gjøres ved å gifte seg med en som har likere eller flere ressurser enn en selv. Slik Kalmijn ser det: ”The most attractive candidates select among themselves while the least attractive candidates have to rely on one another” (Kalmijn 1998:398). De som er mindre ressurssterke blir overlatt til seg selv. Disse kan enten forbli ugifte eller være kreative og finne seg andre ekteskapsmarkeder, der de kan være av interesse. Norske menn og kvinner, som ikke finner seg ektefeller på de lokale

---

⁸ Dagbladet magasinet 19.11.02: “Godt & blandet”

URL:<http://www.dagbladet.no/magasinet/2002/11/19/354173.html> lest 13.03.2011

ekteskapsmarkedene, kan derfor tenkes å se etter en aktuell partner i utlandet. Norge blir sett på som et svært attraktivt land og det å komme fra Norge kan derfor være en ressurs i seg selv. De som er mindre attraktive og har få ressurser å stille opp med i Norge, kan oppfattes som ressurssterke og attraktive i utlandet. Det kan derfor øke deres sjanser til å finne seg en ektefelle på disse ekteskapsmarkedene. I kraft av sin høye status i et fremmed land, kan de ofte velge blant ektefeller som i sitt land blir sett på som ressurssterke, noe de ikke kan gjøre i Norge.

Ut fra denne teorien vil en slik familie ha et dårligere utgangspunkt og mindre samlede ressurser, enn en familie med partnere fra samme sosiale gruppe med høye ressurser. De vil derfor også være mer sårbare i eventuelle vanskelige situasjoner.

3.4.4 Uoverensstemmelse i hverdagen

De fleste par, også de som har lik kulturell og etnisk bakgrunn, opplever små og store problemer i hverdagen. Det finnes ytterst få par som går gjennom et parforhold uten småkrangling. Likevel kan det tenkes at flerkulturelle ekteskap bærer større preg av diskusjoner og små konflikter i hverdagen. En del viktige problemstillinger, som for ektefeller med lik bakgrunn ville vært selvsagte, kan i flerkulturelle ekteskap føre til store konflikter. Et slikt tema kan være barneoppdragelse. Hvilken kultur, religion, livsoppfatning skal barnet oppdras i? Hvilket språk skal man snakke hjemme? Hvilken mat skal man spise og ikke spise? Slike hverdagslige spørsmål kan fort føre til konflikt når ektefeller har ulik etnisk og kulturell bakgrunn. Slik Barbara vinkler det: "A mixed couple will nevertheless be particularly sensitive to any break-up, simply because of the objective differences which the partners will not always be able to reduce" (Barbara 1989:166). Uansett om man ser på ulikheter som en berikelse i et forhold, vil det i mange tilfeller være destruerende i et ekteskap.

Som man kan se, vil flerkulturelle ekteskap ofte bære større preg av dissonans, enn ekteskap mellom personer med lik bakgrunn. Mennesker med ulik bakgrunn og livsoppfatning vil i større grad støte på uenigheter og misforståelser, som et resultat av ulik oppvekst, ulik

oppdragelse, ulike verdier etc. Misforståelser, krangler og stadige utfordringer kan over lenger tid føre til at et forhold går i oppløsning, noe som statistikken på området kan bekrefte⁹.

3.5 Tidligere forskning på inngåelse og oppløsning av blandingsekteskap i Norge

Før jeg går over til drøftingen av konsekvenser av ustabilitet i flerkulturelle forhold vil jeg gi en kort presentasjon av statistikken som finnes om flerkulturelle ekteskap i Norge. Tallene kommer til å basere seg på ulike rapporter utarbeidet av SSB. Det har i årene 2004-2006 blitt gjennomført flere undersøkelser av flerkulturelle ekteskap i Norge.

Tall fra SSB viser at flerkulturelle ekteskap har økt de siste ti år og andelen slike ekteskap utgjorde hele 19 % av alle ekteskap i Norge i 2001 (Huitfeldt og Kavli 2004). Det inngås blant annet flere ekteskap mellom norske og innvandrere, enn mellom to innvandrere. ”For hvert ekteskap mellom to innvandrere ble det inngått to ekteskap mellom en norsk og en innvandrer” (SSB 2004¹⁰).

Det er først og fremst norske menn som står for den kraftige økningen i flerkulturelle ekteskap. ”Det er særlig ekteskap med kvinner fra Asia og Øst-Europa som øker” (SSB 2004). ”14 prosent [av norske menn som giftet seg med en utenlandsk kvinne] har kone fra Øst-Europa, 20 prosent har kone fra Asia, og 5 prosent har kone fra Afrika (Lie 2004)”. For kvinner er bildet noe annerledes. Norske kvinner ser ut til å velge en partner fra vestlige land, langt oftere enn det norske menn gjør. ”Menn med bakgrunn fra Danmark, Sverige og USA er det vanligste” (SSB 2004). Norske kvinner som velger en ikke-vestlig partner, velger ofte menn fra Asia (10 %), Øst-Europa (7 %) og Afrika (6 %) (Lie 2004).

---

9 SSB 01.16.04: “Flere nordmenn enn innvandrere finner ektefelle i utlandet” URL: http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-01-16-01.html lest 06.09.10

10 SSB 01.16.04: “Flere nordmenn enn innvandrere finner ektefelle i utlandet” URL: http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-01-16-01.html lest 06.09.10

Samtidig viser tidligere forskning at skilsmisseraten er mye høyere i familier der kun en av ektefellene har norsk bakgrunn, enn i familiene der begge ektefeller har norsk bakgrunn (SSB 2004). Ekteskap der begge ektefellene har bakgrunn fra samme land er generelt sett mer stabile enn ekteskap der ektefellene kommer fra forskjellige land (SSB 2004). Etter 3 til 5 år er det 2,6 % av helnorske par som har skilt seg, samtidig er det 3,6 % av norske menns ekteskap med utenlands kvinne som har gått i oppløsning og hele 6,7 % av norsk kvinnes ekteskap med en utenlands mann som har gjort det samme (Lie 2004 tabell 7.3).

Norske kvinners blandingsekteskap går dermed betydelig oftere i oppløsning enn ekteskapet til norske menn. Særlig er det ekteskap mellom norske kvinner og menn fra Asia og Afrika som er utsatt for skilsmisse (SSB 2004, Lie 2004). Etter 3-5 år er det 4,9 % av ekteskap mellom en norsk kvinne og en europeisk mann som har gått i oppløsning. Til sammenlikning har hele 14,1 % av ekteskap der mannen er fra Asia og 19,5 % av ekteskap der mannen fra Afrika og kvinnen er fra Norge som blitt oppløst etter samme periode (Lie 2004: 91, tabell 7.4.).

Tall fra SSB viser oss en klar negativ trend blant flerkulturelle ekteskap. Betydelig flere ekteskap blant en norsk og en utenlands ektefelle går i oppløsning, sammenliknet med ekteskap der begge ektefeller har lik etnisk bakgrunn. Den høye skilsmissestatistikken tyder på at det generelt er høyere konfliktnivå i forhold der partnere har ulik etnisk bakgrunn. Dette kan derfor tyde på at alle typer forhold mellom en norskfødt og en utenlandsfødt har større sjanse for å gå i oppløsning, uavhengig av om forholdet var registrert som ekteskap eller kun var et kort samboerskap, enn ekteskapet der to partnere har lik bakgrunn. Uansett hvilken sosial status foreldrene har, peker denne statistikken i retningen av at barn av en norsk og en utenlandsk forelder har en større risiko for å vokse opp med kun en av foreldrene, noe som føre oss videre i diskusjonen om hvorvidt familiestabilitet har en påvirkning på barnas helse.

3.6 Å vokse opp i aleneforelder - familier

Tidligere forskning viser at ungdom med blandet bakgrunn bor minst sammen med begge foreldre, sammenliknet med norske og innvandrerungdom (Øia 2007). Bare litt over 50 % av ungdom med blandet bakgrunn bor sammen med begge foreldre. Denne gruppen bor i tillegg oftest kun med en forelder, der 24,4 % bor kun med mor og 3,2 % bor kun med far (Øia 2007). Det betyr at ca en av tre barn med blandet bakgrunn bor i aleneforelder - familier, der absolutt flertallet av disse familiene har mor som hovedforsørger. Også i kategorien mor/far med ny samboer er denne gruppa overrepresentert og ligger på 10,3 % (Øia 2007).

Jeg vil nå se på hvilke konsekvenser det kan ha for barn å vokse opp med *én* forelder og hvordan dette eventuelt kan påvirke deres tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager.

3.6.1 Konsekvenser av å vokse opp i aleneforelder - familien

Det finnes lite systematisk forskning på hvorvidt det er forbundet med risiko å vokse opp med *én* voksen omsorgsperson. Likevel er det studier som viser at ”barn som vokser opp i et hjem med bare *én* biologisk forelder har det gjennomsnittlig verre, enn barn som vokser opp i et hjem med begge sine biologiske foreldre, uavhengig av foreldrenes etnisitet eller pedagogisk bakgrunn, uavhengig av om foreldrene var gift når barnet var født, og uavhengig av om de fastboende foreldre gifter seg på nytt” (McLanahan og Sanderfur 1994:1). I tillegg er det slik at gutter som vokser opp i familier uten far, har vært overrepresentert i registreringer av problematferd (Vigeland, 1984). Dette kan tyde på at barn og ungdom som vokser opp i familier med *én* omsorgsperson blir påvirket på en negativ måte.

Det er flere risikomomenter som er forbundet med å vokse opp i aleneforelder - familier. ”Aleneforelder - familien er først og fremst preget av at det er *én* person som ivaretar den daglige omsorgen for familiens barn. Den samme personen er også familiens hovedforsørger og skal i ”fritiden” dekke familiens behov for mat, klær, varme og hvile osv” (Vigeland 1984:100). I familier der kvinnen har hovedomsorgen for barnet (noe som vil være i 90 % av tilfeller av aleneforelder - familier) vil man ofte oppleve trangere økonomi, da hovedinntekten i de fleste familier stammer fra mannen, i tillegg til at den samlede inntekten vil i hvert fall halveres (Vigeland 1984). Kvinnen vil da stå ovenfor dilemma om å enten prioritere barneomsorg og ha dårligere økonomi, eller prioritere økonomi ved å ta på seg ekstra jobber og være borte fra hjem og barn. Når kvinnene blir tvunget til å jobbe for å forbedre familiens

økonomi, vil barnet oppleve at moren ikke lenger er der for dem. Hun vil være mer fraværende, både fysisk og psykisk. Dermed vil den økte familieinntekten ha en sideeffekt for barnet i form av en fraværende mor. Barnet får dermed mindre omsorg og kontroll hjemme. Når kontrollen og oppfølgingen av barnet blir redusert, vil det være lettere for barnet å komme unna med antisosial atferd uten at foreldre oppdager det (McLanahan & Sandefur 1994).

I de familiene der faren får hovedomsorgen for barnet er ikke problemstillingene rundt de økonomiske spørsmålene de samme. Det oppfattes mer som et selvfølgelig for alenefaren å beholde lønnsarbeidet, noe som er forbundet ikke bare med økonomien, men også med hans identitet som mann og forsørger (Vigeland 1984). I tillegg vil i mange tilfeller hans inntekt være nok til å forsørge både seg selv og barnet. Det betyr at alenefar vil komme mye bedre ut av denne situasjonen, med tid både for barneomsorgen og inntekten.

Også i de tilfellene der foreldrene går gjennom en skilsmisse, kan barn bli påvirket på en negativ måte. Skilsmisse er en stressende hendelse som er assosiert med en rekke negative utfall knyttet til barnets tilpasning (Hoyt, Cowen, Pedro-Carroll & Alpert-Gillis 1990 i Selnes 2006:6). En antagelse om at skilsmisse fører til psykiske plager og antisosial atferd hos barn, kan forklares med at en skilsmisse fører ofte med seg ulike stressfaktorer både for barn og voksne. Disse stressfaktorene kan være konflikter i familien (både før og etter skilsmissen), forverret økonomi, dårlig og konfliktfull kontakt mellom foreldre, flytting, bytting av skole/jobb, nye venner osv. Stress kan gi seg uttrykk i både atferdsmessige responser, så vel som påvirke en persons indre velvære (Breivik & Olweus 2006 i Selnes 2006)

Selv om det er noe inkonsistens blant studier på sammenhengen mellom barns velvære og skilsmisse, er det en rekke studier som viser at skilsmissebarn har økt risiko for å utøve antisosiale handlinger av forskjellig alvorlighetsgrad (Amato & Keith 1991). Dette kan ofte skyldes både de emosjonelle endringene som barn opplever under og etter skilsmissen, men også fraværet av den ene forelderen og dermed mangelen på kontrollen som følge av splittelsen. En skilsmisse fører ofte til at kontroll og oppfølging av barnet blir redusert (McLanahan & Sandefur 1994). Dette er også en nøkkelfaktor i aleneforelder – familier.

Et annet aspekt ved splittede familier er kontakten med den andre forelderen. Statistikken viser at fedre som ikke bor sammen med sine barn, mister etter hvert kontakten med dem (Popenoe 2009, Eklund Nilsen et. al., 2009, Vigeland 1984: 104). Selv med større vekt på barnas behov for kontakt med begge biologiske forelder, ser fenomenet ut til å vedvare. Dette vil i særlig stor grad gjelde familier med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder.

I familier der en av ektefellene er utenlandsfødt, kan det i tillegg tenkes at mønstrene er annerledes ut ifra om den norske part er mor eller far. I de tilfellene der faren er norsk og moren er utenlandsk, vil mange ekteskap dreie seg om henteekteskap (Lie 2004:84). Det vil si, norske menn reiser oftere til utlandet med et mål om å hente seg en ektefelle. Dette gjelder ikke i like stor grad for norske kvinner (Lie 2004:84). Det betyr at i tilfelle brudd der barnet blir med moren, vil mange av de utenlandsfødte mødre bli igjen i Norge og barnet vil i større grad være sikret kontakt med sin biologiske far, enn i familier der moren er norsk og faren er utenlandsk. Hvis det i det hele tatt har vært et langvarig forhold mellom den norske moren og den utenlandsfødte faren, vil faren i slike ekteskap oftere reise til sitt hjemmeland, og kontakten med barnet vil derfor være svært vanskelig å opprettholde, om ønskelig. Dette kan virke stressende for barnet og føre til alvorlige konsekvenser (Barbara 1989:178).

I tillegg viser tidligere forskning av hele 10,3 % av ungdom med blandet bakgrunn bor sammen med mor/far og deres nye samboer (Øia 2007). Siden vi vet at det er ekteskapene til de norske kvinnene som oftest går i oppløsning, kan vi også anta at det er i de fleste tilfellene snakk om moren og deres nye samboer. Tidligere forskning viser at biologiske fedre spiller en kritisk rolle i barnets utvikling. Barn som bor med deres biologiske far har mindre sannsynlighet for å få problemer, enn barn som bor med sin stefar (Popenoe 2009:150). Enkelte studier, i følge Popenoe, viser til og med at det er bedre for barnet å leve i en aleneforelder- familie, framfor familie med steforeldre. Selv om økonomien i en familie med en steforelder er mye høyere, enn i aleneforelder - familie, er det ikke nok til å utligne alle ulempene som oppstår familier med steforeldre (Popenoe 2009:151). Det betyr at ungdom med blandet bakgrunn er i tillegg til å utsettes for risiko som er forbundet med aleneforelder - familier, blir i større grad utsatt for en risiko som er forbundet med oppvekst med stefar eller stemor.

3.7 Implikasjoner for analysen

Med bakgrunn i den teoretiske diskusjonen i dette kapitlet vil jeg undersøke følgende hypotese: *ungdom med en norskfødt mor og en utenlandskfødt far vil ha flere psykiske plager, sammenliknet med ungdom med norskfødt far og utenlandskfødt mor.*

Det er mange forhold som peker på at ungdom med en utenlandsfødt far vil ha en mindre stabil oppvekst. Tidligere forskning ved NOVA (Øia 2007) viser blant annet at rundt 30 % av ungdom med blandet bakgrunn bor kun sammen med sin mor. Slik vi har sett i dette kapitlet vil aleneforelder - familier i større grad være preget av dårligere økonomi, mindre kontroll, mer følelsesmessig ustabilitet og generelt emosjonelt fravær av den ene forelder. For familier der den ene forelder er utenlandsfødt, vil situasjonen være ulik avhengig om den utenlandsfødte er mor eller far, i tilfelle brudd mellom foreldrene. I familiene der faren er norsk og moren er utenlandsk, vil mange av mødrene bli i Norge i tilfelle brudd med barnefaren. Barnet vil da i større grad være sikret kontakt med sin biologiske far. I de tilfellene der moren er norsk og faren er utenlandsk, vil fedre, som hadde et forhold til moren, i mange tilfeller reise tilbake til sitt hjemmeland. Kontakten mellom faren og barnet vil derfor være svært vanskelig å opprettholde, om ønskelig. I tillegg viser tidligere forskning at oppveksten med en stefar fører ofte til negative ettervirkninger hos barnet (Popenoe 2009). Dette kan derfor peke i retningen av at hvis familierelasjonsforklaringen er den som forklarer mest av variasjonen, vil ungdom med norske mødre og utenlandske fedre skåre høyere på antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med norske fedre og utenlandske mødre. I tillegg viser statistikken at ekteskapet til norske kvinner og utenlandsfødte menn har en høyere skilsmisrate, sammenliknet med ekteskapet til norske menn og utenlandsfødte kvinner (Lie 2004). Dette kan også tenkes å ha en påvirkning på ungdommens oppvekst.

4 Data og analysemetoder

I dette kapitlet skal jeg presentere operasjonaliseringen av mine variabler, samt noen av analysemetoder som jeg kommer til å bruke videre i oppgaven. Variablene jeg bruker i min oppgave er: ”ungdom med blandet bakgrunn”, som er min uavhengige variabel; ”antisosial atferd” og ”psykiske plager”, som er mine to avhengige variabler; samt ”norsk identitet” og ”familiestabilitet”, som er mine to mellomliggende variabler. Blant analysemetoder har jeg brukt krysstabellanalyser, gjennomsnittsanalyser og regresjonsanalyser. Utfrodringer med noen av disse analysemetodene kommer jeg til å se nærmere på i slutten av dette kapitlet.

4.1 Ung i Oslo 2006 – datainnsamling

Datamaterialet i denne undersøkelsen er hentet fra levekårsundersøkelsen *Ung i Oslo 2006* utført av NOVA. Formålet med undersøkelsen var å gi et oppdatert bilde av levekårssituasjonen til ungdom i Oslo (Øia og Vestel 2007).

Målgruppen for *Ung i Oslo 2006* bestod av samtlige elever i Osloskoler på de to siste klassetrinn i ungdomskolen (9. og 10. klasse) og første året på videregående skole. Hensikten med å samle opplysninger fra tre hele årskull var å sikre et mest mulig representativt utvalg. Samtlige Osloskoler var invitert, dog ikke alle skoler deltok. Til sammen deltok 11 500 elever i undersøkelsen, som utgjorde svarprosenten på rundt 93 prosent. Gjennomsnittalder for utvalget var 15,35 år, med 48,8 prosent gutter og 51,2 prosent jenter.

Elevene befant seg i skolen da de fylte ut spørreskjema. De ble bedt om å fylle ut spørreskjema under oppsyn av læreren eller en annen voksen person. Elevene fikk ikke muligheten til å forlate klasserommet før de var ferdige, dette for å unngå at de skulle snakke seg imellom om hvilke svar de har gitt. ”Etter at spørreskjemaet var utfylt la elevene selv skjemaet i en konvolutt og limte igjen” (Øia og Vestel 2007:19). Dette var gjort for å sikre elevenes anonymitet.

Datamaterialet jeg har fått tilgang til har blitt anonymisert på forhånd av NOVA. Anonymisering blir vanligvis gjort for å sikre deltakernes identitet, ved å kode om data, slå sammen kategorier og fjerne sensitive opplysninger. Dette har fått noe betydning for min oppgave, som jeg skal komme tilbake til senere.

4.2 Operasjonalisering av variabler

Jeg vil nå presentere operasjonaliseringen av variablene, som jeg bruker i min analyse.

4.2.1 Ungdom med blandet bakgrunn

Ungdom med blandet bakgrunn er en svært heterogen gruppe. Mange av disse har en helt unikt sammensatt bakgrunn, da foreldrenes ulike opprinnelse fører til mange bakgrunnskombinasjoner. Med et utvalg på 1575 elever er det ikke mange elever som kan tenkes å ha identisk bakgrunn. Forskere hadde i utgangspunktet informasjon om hvor foreldrene er født, noe som var oppgitt av elevene i spørreskjema. Men for å sikre anonymisering av elevene, ble det besluttet å lage bakgrunns kategorier basert på en grov fordeling etter den utenlandsfødte forelders opprinnelsessted. Denne forskningsetiske avgjørelsen har begrenset min mulighet til å undersøke hvor den utenlandsfødte forelder nøyaktig kommer fra. Videre kan jeg heller ikke påvirke fordelingen av de ulike bakgrunns kategoriene.

I 2006-undersøkelsen var det 1575 elever med blandet bakgrunn, noe som tilsvarer 14,5 % av utvalget. Variabelen ”kombinasjon fødeland foreldre” er basert på foreldrenes opprinnelsessted oppgitt av elevene i spørreundersøkelsen. Elevene skulle selv skrive inn hvor foreldrene deres er født, først mor, så far. Deretter ble svarene anonymisert og kategorisert av forskerne ved NOVA på følgende måte:

- 0 = ” begge norske ”
- 1 = ” begge utenlandske ”
- 2 = ” far norsk/mor Europa ”
- 3 = ” far norsk/mor ikke-Europa ”
- 4 = ” mor norsk/far Europa ”
- 5 = ” mor norsk/far Afrika ”
- 6 = ” mor norsk/far andre land ”

Av hensyn til anonymiseringen og sporbarhet av elevene, har man valgt å lage grove kategorier, der man skiller mellom hvilken av foreldre som er utenlandskfødt, mor eller far, og om de kommer fra Europa eller ikke. En slik oppdeling hadde gitt oss fire kategorier: norsk mor – europeisk far, norsk mor – ikke-europeisk far, norsk far - europeisk mor og norsk far - ikke-europeisk mor. Likevel ser vi at kategorien ”norsk mor og ikke – europeisk far” er

splittet i to ulike kategorier, nemlig ”norsk mor og afrikansk far” og ”norsk mor og far andre land”. Kategoriene er store nok til å ikke bryte med anonymitetsprinsippet. Det hadde ikke vært like fruktbart å skille ut en liknende kategori med norsk far og afrikansk mor, da det er mye færre ungdommer som har denne sammensetningen. Ved å skille ut en slik kategori, kunne man risikere å øke sporbarhet til informantene.

4.2.2 Psykiske plager

Variabel *psykiske plager* er i datasettet konstruert på bakgrunn av Hopkins Symptom Checklist (SCL). SCL er en internasjonalt anerkjent målemetode for å fange opp psykiske problemer og ubehag (Derogatis m.fl.1974 i Øia 2007). Målingen er basert på selvrapporterte svar på spørsmål om depressivt stemningsleieleie (depressed mood) og består av seks spørsmål. Ungdommen ble spurt om hvorvidt de følte at følgende påstander passet for dem:

- følt at alt er et slit
- hatt søvnproblemer
- følt deg ulykkelig, trist eller deprimert
- følt håpløshet med tanke på framtida
- følt deg stiv eller anspent
- bekymret deg for mye om ting

Svaralternativene for spørsmålene var ”veldig mye plaget”, ”ganske mye plaget”, ”litt plaget” og ”ikke plaget i det hele tatt”. Svaralternativene ble i utgangspunktet kodet på verdiskala fra 1 til 4 der 1 er ”veldig mye plaget”, 2 er ”ganske mye plaget”, 3 er ”lite plaget” og 4 er ”ikke plaget i det hele tatt”.

Siden det gir mer mening at en lav verdi på variabel refererer til få plager og høy verdi refererer til mange plager, har jeg valgt å omkode psykiske plager variabelen på denne måten:

- 0 = ” ikke plaget i det hele tatt ”
- 1 = ” lite plaget ”
- 2 = ” ganske mye plaget ”
- 3 = ” veldig mye plaget ”

Samlemålet for psykiske plager er basert på gjennomsnittsskåret av de seks ovennevnte spørsmålene. I praksis betyr det at jeg har slått sammen flere spørsmål som omhandler samme fenomen til én variabel. Det samme gjelder for min neste variabel ”antisosial atferd”. Både

psykisk helse og antisosial atferd er svært komplekse fenomener og lar seg ikke måle med et enkelt spørsmål. Derfor vil et slikt grep, som å slå sammen et spørsmålsbatteri, sikre en mer korrekt måling av et komplekst fenomen.

I spørreundersøkelser er manglende data et kjent problem, som kan føre til at utvalgets representativitet svekkes. Et av grepene man kan gjøre er å lage sammensatte mål, basert på gjennomsnitt av de besvarte spørsmål i et spørsmålsbatteri (Ringdal 2001). I praksis betyr det at der elever ikke besvarte et eller flere av enkeltspørsmålene, baserer utregningen seg på gjennomsnittet av de andre besvarte spørsmålene i samme spørsmålsbatteri. Siden de aktuelle spørsmålsbatteriene er laget med hensyn til statistisk korrelasjon mellom spørsmålene, er det rimelig å se de manglende svar i lys av andre svar eleven har oppgitt.

Når man bruker gjennomsnittsskårer, kan det derimot oppstå problemer og misvisende resultater, hvis manglende data er svært stor (Ringdal 2001). I mitt tilfelle er det gjennomsnittlig 4,2 prosent manglende svar på hvert av spørsmålene. Dette regnes ikke for å være stort nok til å kunne forårsake betydelige feil i analysen. Derfor finner jeg det fornuftig å benytte gjennomsnitt i analysen.

4.2.3 Antisosial atferd

Min andre avhengige variabel er *antisosial atferd*. ”Problematferd, eller antisosial atferd, kan betraktes som en samlebetegnelse for uønsket opptreden i en eller annen forstand, om brudd på samfunnets lover, normer og regler” (Bakken 1998:22). I den aktuelle undersøkelsen omfatter termen antisosial atferd en rekke handlinger som dekker alt fra uskyldige rampestreker til handlinger på kanten av samfunnets lover og normer.

Antisosial atferd kan sies å være et svært komplekst fenomen. ”Komplekse fenomener måles ofte gjennom at deltakerne i en undersøkelse stilles en serie spørsmål, som hver for seg måler sider ved det større fenomenet” (Bakken 1998:57). I undersøkelsen Ung i Oslo 2006 ble det stilt 23 spørsmål som omhandlet problematferd. Spørsmålene var ment å dekke et svært vidt spekter av type og alvorlighetsgrad av problematferd. Disse spørsmålene baser seg på et ”omarbeidet versjon av spørsmål hentet fra *Olweus skala for antisosial atferd* (Olweus 1991) og *National Youth Longitudinal Study*” (Windle 1990, i Bakken 1998).

Følgende spørsmål ble stilt i undersøkelsen:

Har du:

- stjålet noe til en verdi av mer enn tusen kroner?
- stjålet penger eller noe annet fra en venn?
- truet til deg penger eller ting?
- vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (for eksempel kniv)?
- med vilje ødelagt eller knust vindusruter, buss, seter, telefonkiosker, postkasser el.?
- sprayet på vegger, busser, T-baner og lignende?
- brutt deg inn noe sted for å stjele noe?
- stjålet bil eller motorsykkel?
- sniffet?
- brukt hasj eller marihuana?
- brukt andre narkotiske stoffer?
- drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset?
- tatt alkohol hjemme, uten at du fikk lov av foreldrene dine?
- mobbet eller plaget andre?
- blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort?
- hatt en voldsom krangel med en lærer?
- vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var?
- hatt våpen (f.eks. kniv) på deg?
- vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du har gjort?
- tatt varer fra butikk uten å betale?
- lurt deg til å betale på buss, tog osv...?
- skulket skolen?
- kløret eller lugget noen?

Operasjonaliseringen av antisosial atferd vil, på samme måte som for variabelen psykiske plager, basere seg på en gjennomsnittsskåre av spørsmålene stilt i spørreskjema.

I undersøkelsen ble ungdommene bedt om å svare på hvor mange ganger de har gjort de ulike handlingene i løpet av det siste året. Hvis man aldri har gjort noen av disse handlingene skulle man krysse av for ”har aldri gjort det”. Svarene ble kodet inn av Tormod Øia ved NOVA i en 8-delt verdiskala, der høy verdi indikerer mange problemhandlinger og lav verdi indikerer lite eller ingen problemhandlinger. Jeg synes det er fruktbart for min problemstilling å bruke følgende koding:

- 0 = " null ganger "
- 1 = " En gang "
- 2 = " To ganger "
- 3 = " 3 til 5 ganger "
- 4 = " 6 til 10 ganger "
- 5 = " 11 til 20 ganger "
- 6 = " 21 til 50 ganger "
- 7 = " Mer enn 50 ganger "

I min oppgave har jeg valgt å bruke alle 23 spørsmål som er stilt i spørreskjema til å lage samlemålet for antisosial atferd. Avgjørelsen er delvis basert på en teoretisk diskusjon og delvis empiriske analyser. Likevel kan man stille spørsmål om denne måten å kombinere spørsmålene på er den mest fruktbare. Jeg vil nå diskutere noen av de mulige kombinasjonene av samlemålet, samt utfordringene ved disse.

Det utfordrende samlemålet

Hva betyr det egentlig å måle et fenomen på en god måte? Når vi måler et fenomen, knytter vi teoretiske begreper til empiriske indikatorer (Ringdal 2001). Enkelte fenomener, som kjønn og alder kan man måle direkte. Andre fenomener, som for eksempel psykisk helse og antisosial atferd, er for komplekse til å kunne måles direkte og måles derfor indirekte gjennom for eksempel sammensatte mål. Det er to verdier man må ta hensyn til ved slike målinger, nemlig reliabilitet og validitet. Reliabilitet henviser til muligheten for å få til samme resultater ved gjentatte målinger med samme måleinstrument (Ringdal 2001). Validitet indikerer om en faktisk måler det en vil måle (Ringdal 2001:166) og krever en teoretisk vurdering. Jeg har derfor forsøkt å forankre mitt samlemål i et teoretisk rammeverk

Selv om det kommer klart fram, av begge teoriene, at ungdom som ikke har det bra, lettere vil kunne ty til problematferd, er det ingen av teoriene som presiserer hvilken atferd man kan vente seg i slike tilfeller. Dette gjør det ekstra vanskelig å velge ut spørsmålene som kunne tenkes å være relevante i forhold til mitt teoretiske rammeverk.

Siden det teoretiske rammeverket ikke sier noe konkret om hvilken atferd som kan forventes av ungdom med identitets- og familierelasjonsproblemer, er det mest nærliggende å teste ut de ulike kombinasjoner av spørsmålene som betegner antisosial atferd. Skogen og Wichstøm (1996) betegner tre typer antisosial atferd: 1) alvorlig kriminalitet - ran tyveri, innbrudd, vold og alvorlig skadeverk, 2) mindre alvorlig atferd- utagerende handlinger, konflikter med lærere, slagsmål og trusler om jevnaldrende. 3) ikke-aggressiv problematferd – snike på

bussen, skulke skolen, naske varer i butikken, være lenge ute om kveldene eller borte hele natten (Bakken 1998). Både norsk og utenlandsk forskning viser at majoriteten av ungdom, uansett bakgrunn, deltar i en eller annen form for problematferd (Bakken 1998). Disse handlingene som de fleste er involvert i er dog mindre alvorlige, som for eksempel sniking på bussen og skulking av skolen. Alvorlige handlinger er det kun en liten gruppe ungdommer som deltar i.

Dette skillet av ulike former for antisosial atferd som Skogen og Wichstrøm (1996) presenterer er godt egnet til å foreta empiriske testinger av ulike samlemål. Jeg valgte først å basere meg på samlemålet for kriminalitet som Tormod Øia presenterte i sin rapport Ung i Oslo 6/07. Siden også kriminalitet kan sees på som problematferd, eller antisosial atferd, ville jeg teste ut dette samlemålet. Til grunn for dette samlemålet ligger handlinger som ut fra Skogen og Wickstrøm kunne karakteriseres som alvorlig kriminalitet. Alvorlig kriminalitet omfatter ofte vinningskriminalitet, som for eksempel tyveri og ran, og andre alvorlige former for kriminalitet. Etter å ha kjørt en analyse på dette samlemålet ser jeg at den totale gjennomsnittsverdien (for hele utvalget) ligger på 0,12, noe som indikerer at disse handlingene er svært sjeldne blant ungdom i utvalget. Det peker derfor i retningen av at veldig få ungdommer som engasjerer seg i alvorlig kriminalitet. Et slikt samlemål er derfor ikke dekkende nok til å beskrive antisosial atferd, slik jeg ønsker å studere det.

Videre utførte jeg flere analyser, der jeg kombinerte ulike typer antisosial atferd etter Skogen og Wichstrøms teoretiske tilnærmingen. Av plassårsaker vil jeg ikke gjengi disse i detalj, men hovedmønstrene er verdt å nevne. Ulike samlemål ga ulike gjennomsnittsskårer. Atferd som betraktes som mindre problematisk ga en høyere skår, enn atferd som betegnes som alvorlig. Uavhengig av verdien på gjennomsnittsskåret forble den etniske fordelingen den samme. De norske elevene lå stort sett på gjennomsnittet etterfulgt av elevene med norsk far og utenlandsk mor, elevene med norsk mor og utenlandsk far lå alltid på topp. Jeg har derfor bestemt meg for å ta med alle spørsmål stilt i spørreskjema med i mitt samlemål for antisosial atferd.

Hittil har jeg introdusert operasjonaliseringen av min uavhengige variabel *ungdom med blandet bakgrunn* og mine to avhengige variabler *antisosial atferd* og *psykiske plager*. Til slutt vil jeg presenterer operasjonaliseringen av mine to mellomliggende variabler. Ut fra det tilgjengelige datamaterialet har jeg valgt ut to variabler, *norsk identitet* og *familiestabilitet*, som jeg mener måler verdiene jeg vil undersøke på en tilfredsstillende måte. Jeg vil nå presentere de etter tur.

4.2.4 Identitet

I min oppgave har jeg valgt å måle identitet hos ungdom med blandet bakgrunn ved bruk av følgende spørsmål ”jeg opplever meg selv som norsk”. Denne variabelen vil jeg kalle *norsk identitet* i min analyse. Variabelen er i utgangspunktet kodet med verdi 1 for ”stemmer helt”, verdi 2 for ”stemmer litt” og verdi 3 for ”stemmer ikke”. Jeg har i min analyse valgt å omkode variabelen til en dikotom variabel med verdi 1 for ”stemmer helt” og verdi 0 for ”stemmer ikke/lite”, samt missingverdien¹¹. Videre har jeg valgt å kalle de med verdi 1 for ”sterk norsk identitet” og de med verdi 0 for ”svak norsk identitet”.

Identitet er et svært komplekst og sammensatt begrep, som gjør det vanskelig å måle statistisk. Man kan identifisere seg med mange ulike grupper, og man kan trekke frem ulike aspekter ved sin identitet i ulike kontekster. Ut ifra mine problemstillinger er det fruktbart å måle den etniske identiteten hos ungdom med blandet bakgrunn. Jeg har derfor valgt å bruke *norsk identitet* som et mål på ungdommenes etniske identitet. Det er rimelig å anta, slik jeg ser det, at ungdom med en norsk og en utenlandsfødt forelder vil føle seg mer norske, enn for eksempel ungdom med to innvandrerforeldre. I en tenkt identitetskonfrontasjon, er det nettopp deres norske identitet som det blir satt spørsmål ved. Det kan derfor være fruktbart ut fra min problemstilling å måle deres identitet nettopp ved følelsen av å være norske.

En utfordring med variabelen ”norsk identitet” er at den har en gjennomsnittlig missingverdi på 11,4 %, noe som betyr at over 11 % av utvalget ikke har besvart spørsmålet om de opplever seg selv som norske. Dette kan tyde på at elevene har misforstått spørsmålet eller unnlatt å svare på det av andre grunner. Høyt frafall på en variabel kan stille spørsmål ved begrepsvaliditet, som kan indikere at man ikke har lykkes med å måle det man ville måle på

---

¹¹ Missingverdien refererer til elever som ikke har svart på spørsmålet. Problematikken med hensyn til dette kommer jeg til å diskutere lenger ned i dette kapitlet.

en tilfredsstillende måte, noe som på sin side kan føre til feilaktige svar i analyser (Skog 2007).

I den aktuelle undersøkelsen kan frafallet tolkes ut fra måten spørsmålet var presentert på. I spørsmålsbatteriet ”jeg opplever meg selv som...” er det listet opp en rekke svarmuligheter som reflekterer den etniske bakgrunn til elvene: norsk, innvandrer, europeer, internasjonal, kristen, muslim, utlending. Svaralternativene for de ulike svarmulighetene var ”stemmer helt”, ”stemmer litt” og ”stemmer ikke”. Etter en nærmere analyse av alle svaralternativene som reflekterer de ulike etniske gruppene i spørsmålsbatteriet, kan man se at det er høy missingverdi på alle svaralternativene. Det kan derfor tenkes at elevene oppfattet spørsmålsbatteriet slik at de kun skulle svare på det som de følte angikk dem.

Dette kan også til en viss grad bekreftes gjennom en nærmere analyse av min variabel ”jeg opplever meg som norsk”. Ut fra Tabell 4.1 ser vi at gruppen som har høyest missingverdi (med hele 33 %) er elever med to innvandrerforeldre. Dette kan peke på at mange innvandrerungdommer opplever seg selv som norske i en svært liten grad, og dermed har unnlatt å svare på spørsmålet. Norske elever har derimot kun 1,6 % missing, noe som statistisk sett regnes for akseptabel missingverdi. Elever med blandet bakgrunn har en noe høyere missingverdi, og ligger på mellom 5 og 11 %, der de med en ikke-europeisk forelder har noe høyere missing, enn de med en europeisk forelder.

Tabell 4.1: Oversikt over frafallet på identitetsvariabelen i ulike etniske grupper

	Missing
Begge norske	1,6 %
Begge innvandrere	33 %
Far norsk/ mor Europa	5,8 %
Far norsk/ mor ikke-Europa	11,1 %
Mor norsk/ far Europa	5,4 %
Mor norsk/far Afrika	9,1 %
Mor norsk/far andre land	9,5 %
Gjennomsnittlig missing	11,2 %

Når man støter på problemet med frafall i datamaterialet, er det flere ting man kan vurdere å gjøre. Først og fremst må man prøve å finne årsaken til frafallet. Deretter kan man vurdere å ta variabelen ut av analysen, omdefinere den eller erstatte den med en annen (Ringdal 2001).

Etter å ha vurdert variabelens begrepsvaliditet i forhold til min problemstilling, har jeg valgt å inkludere ”missing” gruppen i min elevkategori med ”svak norsk identitet”. Frafallet i tabellen ser ut til å være systematisk, noe som gir en mulighet til å kunne tolke det. Ungdom som har bakgrunn fra ikke-europeiske land ser ut til å føle seg mindre norske og har i større grad unnlatt å svare på spørsmålet, i motsetning til norske ungdom og ungdom som har bakgrunn fra europeiske land. Jeg mener derfor at spørsmålet ” jeg opplever meg selv som norsk” måler det er ment å måle og dermed har en tilfredsstillende begrepsvaliditet i forhold til min problemstilling.

4.2.5 Familiestabilitet

For å undersøke om stabilitet i familier har en betydning for ungdommenes psykiske helse og antisosial atferd, har jeg valgt å bruke en variabel som måler hvem ungdommene bor sammen med. Variabelen ”hvem bor du sammen med” var i utgangspunktet kodet med verdi 1: ”mor og far”, verdi 2: ”bare mor”, verdi 3: ”mor og hennes nye samboer”, verdi 4: ”far og hennes nye samboer”, verdi 5: ”omtrent like mye hos mor og far”. I min oppgave har jeg kodet om denne variabelen til en dikotom variabel med verdi 1: ”bor med både mor og far” og verdi 0: ”øvrige kategorier”. Variabelen har 4,6 % missingverdi, noe som er tilfredsstillende.

Variabelen er godt egnet til å måle stabilitet i familien, da jeg i min oppgave legger vekt på betydningen av å vokse opp sammen med begge foreldrene, når det kommer til problematferd og psykiske plager. Slik jeg skisserte det, kan det å vokse opp i aleneforelder – familier være svært belastende for barnet. Faktorer som trangere økonomi, fraværende omsorgsperson, dårlig eller ingen kontakt med den andre biologiske forelder og oppvekst med stedforelder vil i mange tilfeller føre til at barnet utvikler negativ atferd og får psykisk belastning. Særlig for gutter kan det se ut som oppvekst uten far har mye å si på deres velvære (Popenoe 2009). I tillegg knytter det seg spesielle utfordringer til familiene der den ene av foreldrene er utenlandsfødt. Som nevnt i teorikapitlet, vil utenlandske fedre i større grad være fraværende for sine barn, da disse i større grad vil flytte tilbake til sitt hjemmeland, sammenliknet med utenlandske mødre. Det kan derfor være interessant å se om ungdom med blandet bakgrunn

som bor sammen med begge foreldre skårer lavere på antisosial atferd og psykiske plager, sammenliknet med ungdom med blandet bakgrunn som bor i de øvrige kategoriene.

Ut fra tidligere forskning vet man at barn som bor like mye hos begge foreldre skiller seg mindre fra barn som bor sammen med begge foreldrene i forhold til deres velvære, sammenliknet med barn som bor kun sammen med en forelder (Popenoe 2009). Dette handler antagelig om gode samarbeidsevner hos de to biologiske foreldrene, samt at barnet får omtrent like mye nærvær av begge sine foreldre, selv om disse er skilt fra hverandre. Etter å ha testet en alternativ omkoding der jeg slo sammen de som bor sammen med begge foreldrene og de som bor like mye hos mor og far, versus de øvrige kategoriene, fant jeg ut at forskjellen fra min omkoding viser seg å være svært liten. Selv om verdiene er noe annerledes, forblir mønstrene de samme, der barn som har mye kontakt med begge foreldrene skårer lavere på antisosial atferd og psykiske plager, enn barn som har lite kontakt. I tillegg er det lite som tyder på at ungdom med blandet bakgrunn har like mye kontakt med begge sine biologiske foreldre, i de tilfellene foreldrene ikke lever sammen. Jeg har derfor valgt å skille ut kun de som bor med begge foreldrene i min analyse, og slå sammen alle de øvrige kategoriene.

4.3 Statistisk analyse

De metodene som er mest brukt i min oppgave er gjennomsnittsanalyse, krysstabellanalyse og regresjonsanalyse. Regresjonsanalysen, som er den analysen jeg benytter meg mest av i de to siste analysekapitelene, vil jeg derfor gå nærmere inn på nå.

4.3.1 Regresjonsanalyse og dets forutsetninger

Hensikten med regresjonsanalyse er å undersøke hvorvidt og i hvilken grad *én* eller et sett av variabler er årsak til den avhengige variabelen (Skog 2007:213). I min oppgave er jeg interessert i å undersøke hvorledes psykiske plager og antisosial atferd er påvirket av ungdommenes blandet bakgrunn, kontrollert for identitet og familierelasjonen.

Regresjonsanalyse er godt egnet til å undersøke en slik problemstilling. Regresjonsanalysen beskriver ikke bare om det finnes sammenheng mellom variablene, men også dens styrke og

retning¹². Det vil for min del si at i mine multivariate analyser kan jeg forvente å se hvor store plager ungdom med blandet bakgrunn har når vi kontrollerer for identitet og familierelasjoner. Vi vil også kunne se om det å ha en sterk identitet og stabil familiesituasjon har en positiv eller negativ påvirkning på ungdommenes helse og atferd.

Videre er denne analyseformen godt egnet til å undersøke hvorvidt den påviste sammenhengen mellom en avhengig og et sett av uavhengige variabler er den samme for ulike sosiale grupper (Skog 2007:215). I min oppgave er ikke målet bare å finne ut av om ungdom med blandet bakgrunn utøver flere antisosiale handlinger og har flere psykiske plager, men også å undersøke om dette varierer i de ulike etniske gruppene.

4.3.2 Statistisk signifikans

For å undersøke om de observerte forskjellene i regresjonsanalyser er statistisk signifikante blir det vanligvis benyttet en *t-test*, hvis det dreier seg om enkeltkoeffisienter, en *F-test*, hvis man vil teste modellen som helhet eller grupper av koeffisienter i multiple analyser, eller beregne *konfidensintervaller for koeffisienter* (Ringdal 2001). Jeg vil i min oppgave bruke signifikanstest som baserer seg på konfidensintervallet.

Man kan ofte velge fritt hvilket nivå man vil velge for signifikanstesten, men det er vanlig å velge signifikansnivå på 0,05 eller 0,01, eller 5 % og 1 %. For å gjøre det mer oversiktlig vil jeg i analysen benytte signifikansnivå på 5 %, noe som i tabellene vil være merket med * symbolet. ”Et signifikansnivå på 0,05 vil si at hvis utvalgsresultatet er så ekstremt at det vil forekomme i mindre enn 5 av 100 utvalg gitt at nullhypotesen er sann, så forkastes en nullhypotese¹³” (Ringdal 2001:292). Når man forkaster en sann nullhypotese, begår man feil av type I. I praksis betyr det at vi slutter oss til at det er en sammenheng mellom variabler, når det i realitet ikke er noe sammenheng. Med et signifikansnivå på 0,05 godtar vi at det er 5 % sannsynlighet for at vi forkaster en sann nullhypotese og begår en såkalt feil av type I. Jo strengere signifikansnivå en velger, jo mindre sjanse er det for å begå feil av type I. Derimot øker man da sannsynligheten for å begå feil av type II, som innebærer å beholde en gal nullhypotese (Skog 2007:101-106).

---

12 Med retning i dette tilfellet menes det om sammenhengen er positiv eller negativ.

13 Nullhypotesen innebærer at regresjonskoeffisienten i populasjonen er null og at det er ingen sammenheng mellom to variabler i populasjonen. Ringdal 2001.

4.3.3 Forutsetninger i en lineær regresjonsanalyse

En lineær regresjonsanalyse bygger på en rekke forutsetninger, som skal være oppfylt for at en slik analyse skal gi meningsfulle resultater. Først og fremst skal sammenhengen mellom variablene være lineær. Dette er ikke så relevant i min sammenheng, siden de uavhengige variablene jeg bruker er enten kategoriske eller dikotome. I tillegg skal restleddvariasjoner, som er de uforklarte variasjonene i den avhengige variabelen, være homoskedastiske¹⁴, normalfordelt¹⁵ og uavhengige av hverandre¹⁶ (Skog 2007:237). Både homoskedastitet og normalfordeling er lite problematiske når antall observasjoner er stort i ett utvalg. Utvalget i oppgaven består av ca 11 500 observasjoner og således stort nok til å tilfredsstille disse forutsetningene.

Forutsetningen om at restleddvariasjoner skal være uavhengige av hverandre, eller ukorreletert med den uavhengige variabelen, er derimot mer problematisk. I praksis betyr det at det kan finnes en årsak Z som påvirker både X og Y . Hvis man ikke tar hensyn til dette, vil årsakssammenhengen mellom X og Y være feilaktig og man kan da stå ovenfor en spuriøs sammenheng (Skog 2007). Da jeg er mest opptatt av å forklare sammenhengen mellom X og Y , dvs. mellom ungdom med blandet bakgrunn og deres tilbøyelighet for antisosiale handlinger og psykiske plager, vil Z i min analyse være en mellomliggende variabel som forklarer sammenhengen mellom X og Y , som peker på at restleddvariasjonen er uavhengig av hverandre.

---

14 Homoskedastitet betyr: variasjoner rundt regresjonslinjen skal være like store overalt. (Skog 2007:237)

15 Normalfordeling i denne sammenhengen betyr: hvis man beregner restleddet for hver observasjonsenhet og tegner den statistiske fordelingen av disse verdiene, så skal resultatet bli en normalfordeling (ibid.)

16 Betyr at hvis man vet at en gitt observasjon ligger over regresjonslinjen, så skal man ikke av dette kunne slutte seg til hvorledes andre observasjoner ligger i forhold til regresjonslinjen. (ibid.)

4.3.4 Dummy-variabeler

Dummy-variabler er en indikator på om et kjennetegn er til stede eller ikke og er vanligvis kodet til 0 og 1. Formålet med en omkodning til dummyvariabler kan blant annet være å ivareta kvalitative uavhengige variabler i analysen. (Skog 2007).

Når vi ønsker å ta med en kvalitativ variabel med flere verdier inn i en kvantitativ analyse, kan dette by på utfordringer. En variabel som ikke er på intervallskala, kan ikke uten videre få verdiene null, en, to osv (Skog 2007). Alternativet blir da å bruke dummyvariabler.

I mitt tilfelle er det nettopp slik. Variabel ”ungdom med blandet bakgrunn” er ikke en metrisk variabel og kan derfor ikke brukes i regresjonsanalysen slik den er. Vi kan ikke uten videre kategorisere de ulike gruppene, og vi kan heller ikke si at sammenhengen mellom den uavhengige og de avhengige variablene er lineær. Derfor må vi omkode variabel ”ungdom med blandet bakgrunn” til seks ulike dummyvariabler med verdier null og 1 som representerer hver av de etniske gruppene, samt en referansegruppe. Jeg har valgt ungdom med begge norske foreldre som referansegruppe i analysen.

I tillegg omkoder jeg identitet - og familierelasjonsvariablene til dikotome dummy-variabler¹⁷. Dette for å gjøre det enklere å få fram poenget. I min oppgave er jeg mest interessert i å se om de ulike faktorene påvirker ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale handlinger og psykisk helse. Derfor er det tilfredsstillende å bruke dummy-variabler som nettopp indikerer om et kjennetegn er tilstedet eller ikke.

---

¹⁷ Omkodningen er nærmere beskrevet lengre opp i dette kapitlet.

5 Analyse av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn

I dette kapitlet vil jeg hovedsakelig fokusere på å besvare min første problemstilling, om det er forskjeller i omfang av psykiske plager og antisosial atferd internt i gruppen av ungdom med en utenlandsfødt og en norskfødt forelder. Deler av dette kapitlet vil være basert på tidligere forskning gjort av Tormod Øia (2007). Forskeren har tidligere analysert elever med blandet bakgrunn på en rekke forhold som kriminell atferd, trivsel i skolen, psykisk helse med mer. I sine analyser behandler Øia gruppen med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder som en helhetlig gruppe. I min oppgave velger jeg derimot å splitte gruppen i ulike etniske kategorier etter hvor i verden den utenlandsfødte forelder har sin opprinnelse fra. Ved å skille ut de ulike etniske kategoriene forventer jeg å få et mer differensiert bilde av elevenes tilbøyelighet til psykiske plager og antisosial atferd.

I sin analyse skiller Øia mellom innvandrere født i og utenfor Norge. Dette kommer ikke jeg til å gjøre i min analyse. Jeg vil behandle gruppen homogent og kalle den for ”innvandrere”. Selv om det kan være store forskjeller mellom innvandrerungdom født i og utenfor Norge på de ulike variablene, er det ikke et poeng i min oppgave å legge vekt på denne gruppen, men snarere analysere ungdom med blandet bakgrunn. Der det av komparative årsaker er relevant å sammenlikne ungdom med blandet bakgrunn med innvandrer- og norske ungdommer, vil jeg inkludere disse i min analyse. Et slikt trekk vil kunne gi oss en bedre forståelse av hvordan ungdom med blandet bakgrunn ligger an i forhold til ungdommen ellers.

5.1 Antisosial atferd

For å få et generelt inntrykk av ungdommens tilbøyelighet til antisosial atferd i utvalget, vil jeg begynne min analyse med å se på utbredelsen av antisosiale handlinger blant ungdomspopulasjonen som helhet.

Tabell 5.1: Samlemålet for antisosial atferd i hele utvalget

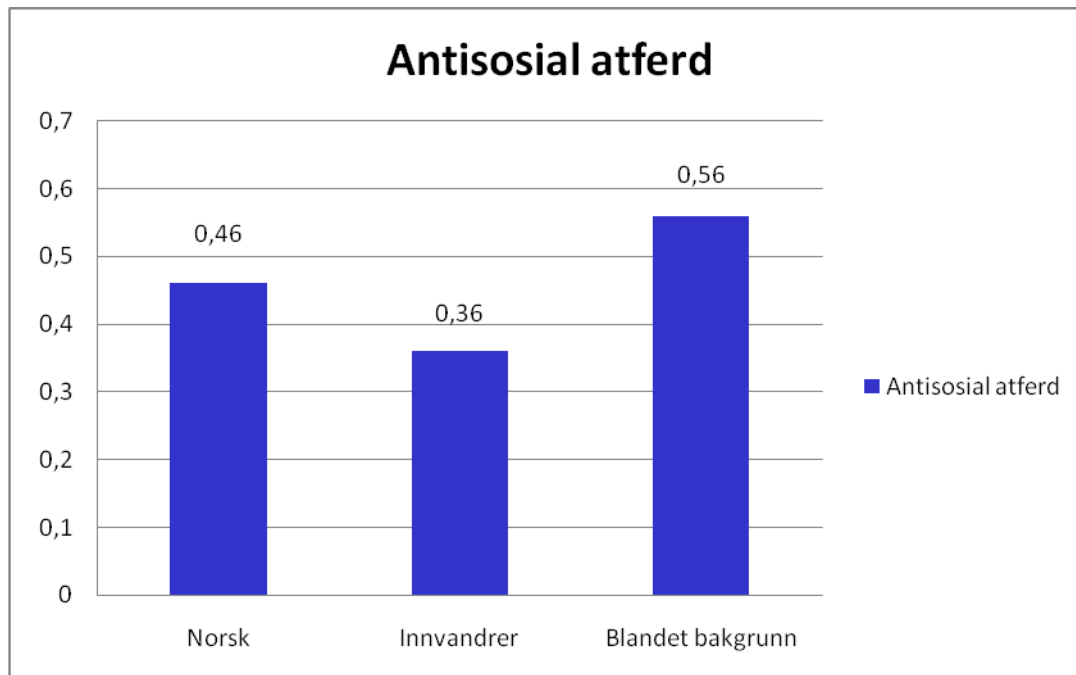
	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
Antisosial atferd	0,45	10934	0,67

Slik vi ser av Tabell 5.1 ligger gjennomsnittsskåret for mitt endelige samlemål for antisosial atferd på 0,45. Et gjennomsnitt på 0,45 betyr at de fleste av ungdom er lite involvert i problematferd. Ut fra mitt samlemål, betyr gjennomsnitt på 0,45 at ungdom utfører gjennomsnittlig mellom 0 og 1 antisosiale handlinger per år. Dette kan virke veldig lite. Men slik Øia (2007) påpeker i sin analyse er det hele 52 % som har sneket seg på offentlig transport, eller hele 12 % som har nasket i butikken det siste året. Også andre rapporter peker i retningen av at de fleste ungdommer ofte deltar i mindre alvorlig form for antisosial atferd, mens kriminell atferd er forbehold en svært liten gruppe (Bakken 1998). Det betyr at selv om de fleste unge mennesker holder seg på den riktige siden av loven, er antisosial atferd likevel utbredt blant ungdom og således meget samfunnsmessig relevant fenomen for videre utforskning.

5.1.1 Antisosial atferd blant norske, innvandrere og elever med blandet bakgrunn

Jeg vil nå undersøke hvordan ungdom med blandet bakgrunn skårer på antisosial atferd, sammenliknet med norske- og innvandrerelever. Ut fra funn i tidligere undersøkelser, forventer jeg at ungdom med blandet bakgrunn vil utøve mer antisosial atferd, enn både norske- og innvandrerelever.

Figur 5.1: Samlemålet for antisosial atferd for gruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn

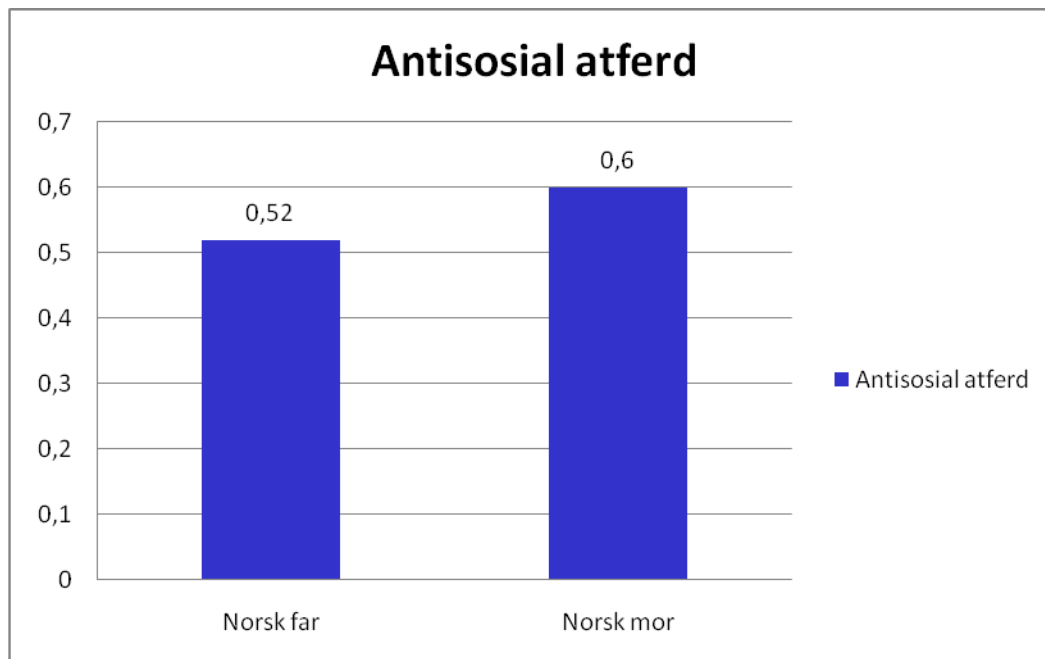
N= 10 934, totalgjennomsnitt= 0,45, alle gruppene er signifikante i forhold til hverandre på 95 % nivå

Figur 5.1 viser et gjennomsnitt av antisosial atferd blant elevgruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn. Vi kan se at innvandrerelever skårer lavest på samlemålet for antisosial atferd med 0,36. Norsk ungdom befinner seg i midten og skårer noe høyere enn gjennomsnittet for hele populasjonene med 0,46 på samlemålet. Elever med blandet bakgrunn befinner seg derimot på toppen med hele 0,56 på samlemålet. Alle gruppene er signifikant forskjellige fra hverandre på 95 % nivå. Resultatene er i tråd med tidligere forskning (Øia 2007).

5.1.2 Betydning av å ha en norsk mor versus en norsk far for utøvelsen av antisosial atferd

Videre vil jeg splitte opp gruppen med blandet bakgrunn i ulike etniske kategorier fordelt på foreldrenes opprinnelse og undersøke om det finnes variasjoner innad gruppen, som er mitt hovedfokus i denne oppgaven. Figur 5.2 viser gjennomsnittlig utøvelse av antisosial atferd blant elever med norsk far og utenlandsfødt mor versus norsk mor og utenlandsfødt far. Gruppene er signifikante i forhold til hverandre på 95 % nivå.

Figur 5.2: Gjennomsnittskår for antisosial atferd blant ungdom med norsk far og utenlandsfødt mor versus norsk mor og utenlandsfødt far

N= 1565, totalgjennomsnitt= 0,45, gruppene er signifikante på 95 % nivå

Av figuren ser vi klart at ungdom med norske fedre skårer signifikant lavere på samlemålet for antisosial atferd, enn ungdom med norske mødre. Hypotesen om at ungdom med en norskfødt mor og en utenlandsfødt far vil utøve flere antisosiale, sammenliknet med ungdom med norskfødt far og utenlandsfødt mor, får dermed støtte i min analyse.

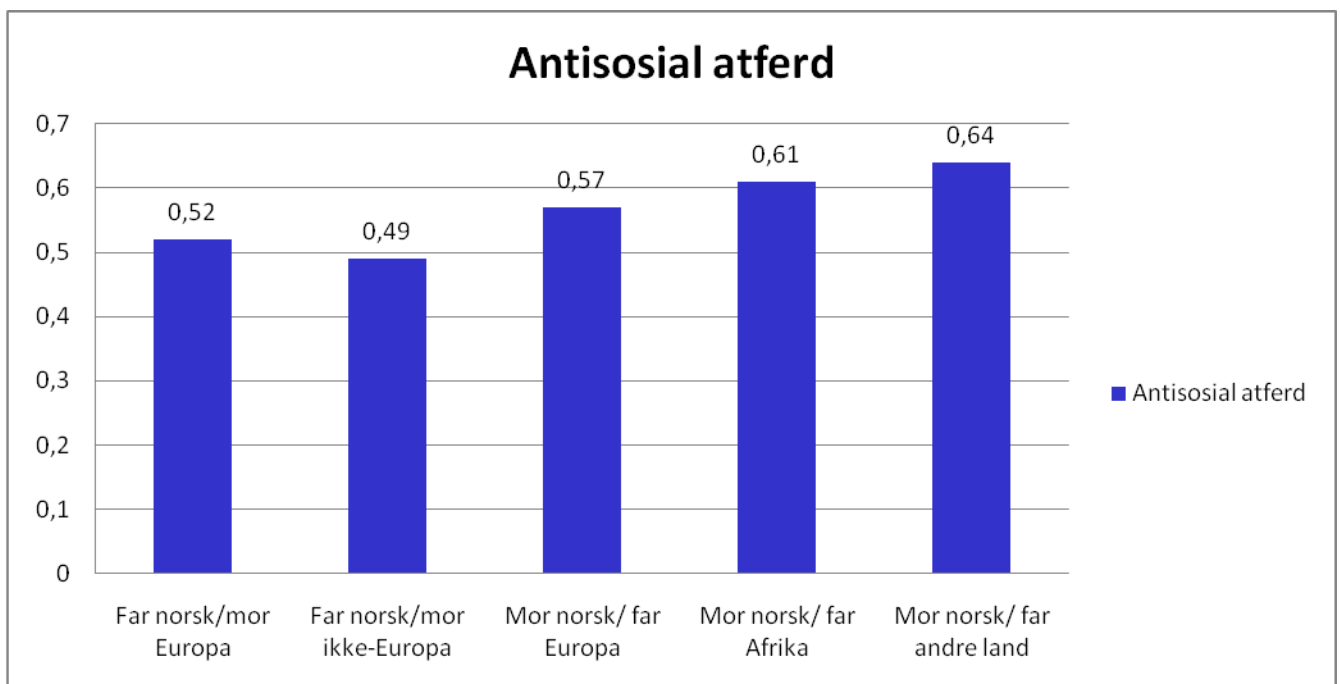
Denne antagelsen baserer seg på teorien om at ungdom med norske mødre vil løpe en større risiko til å vokse opp i aleneforelder - familier, sammenliknet med ungdom som har en norsk far. I de tilfellene der moren er norsk, kan det tenkes at den utenlandsfødte faren i mange tilfeller vil flytte til hjemlandet i tilfelle brudd mellom foreldrene. Dette vil ikke skje i like stor grad der faren er norsk og moren er utenlandsk, da mange av ekteskapene handler om henteekteskap (Lie 2004). I tillegg har norske kvinner gift med utenlandsfødte menn en høyere skilsmisrate, sammenliknet med norske menn som er gift med utenlandsfødte kvinner (Lie 2004). Disse mønstrene indikerer ustabile familierelasjoner som kan tenkes å påvirke ungdommenes oppvekst på en negativ måte.

5.1.3 Betydningen av den utenlandsfødte forelders opprinnelse for utøvelsen av antisosial atferd

Videre skal vi se hvorvidt ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land utøver mer antisosial atferd, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land. For elever med norske mødre vil det tilsvare de med norsk mødre og fedre fra afrikanske og andre ikke-europeiske land.

På bakgrunn av empiriske studier antar jeg at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeisk land vil oftere bli konfrontert med sin identitet, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra Europa. Da vi forutsetter at ungdom med blandet bakgrunn vil ha en relativt sterk norsk identitet, kan slike konfrontasjoner føre til en konflikt mellom deres personlige og sosiale identitet, noe som igjen kan føre til atferdsproblemer.

Figur 5.3: Gjennomsnittskår for antisosial atferd blant elever med blandet bakgrunn, kategorisert etter den utenlandsfødte forelders landbakgrunn

N=1565

Av Figuren 5.3 ser vi at ungdom med norsk far og ikke-europeisk mor skårer lavest på samlemålet for antisosial atferd, etterfulgt av ungdom med norsk far og europeisk mor. Ungdom med norske mødre og europeiske fedre skårer derimot 0,57 på samlemålet for

antisosial atferd, etterfulgt av ungdom med norske mødre og afrikanske fedre med 0,61 på samlemålet. På toppen finner vi ungdom med norske mødre og fedre fra andre land med hele 0,64 på samlemålet for antisosial atferd.

Den geografiske grupperingen av ungdommene indikerer ingen klare mønstre. Ut fra figuren over kan jeg ikke se at elever med utenlandsfødte forelder fra Europa utøver mindre antisosial atferd, enn ungdom med utenlandsfødte forelder fra utenfor Europa, slik jeg forventet det. Ungdom med norske fedre og ikke-europeiske mødre skårer faktisk lavere, enn ungdom med norske fedre og europeiske mødre. Blant ungdom med norske mødre er det dog de med europeiske fedre som skårer lavest på samlemålet for antisosial atferd.

Dette peker altså i retningen av at det er en større betydning for ungdommenes tilbøyelighet til antisosial atferd om de har norsk mor eller norsk far, fremfor hvilket geografiske område den utenlandsfødte forelder kommer fra.

Jeg har videre valgt å signifikanteste gruppene mot hverandre for å se om forskjellene vi observerer er signifikante. Ut fra min hypotese er det først og fremst interessant å se om gruppene med europeiskfødte foreldre er signifikant forskjellig fra gruppene med ikke-europeiskfødte foreldre. Men det er også interessant å se om gruppene med norske fedre og norske mødre kan være signifikant forskjellige seg i mellom.

Jeg har valgt å signifikanteste forskjellen mellom de utenlandsfødte foreldre ved å lage kategorier Europa og ikke-Europa. I kategorien Europa finner vi norske fedre og norske mødre som har en europeiskfødt partner. I kategori ikke-Europa finner vi norske fedre og norske mødre som har en ikke-europeiskfødt partner. For norske kvinner vil dette si både deres afrikanske partner og partnere fra andre ikke-europeiske land.

Signifikantesten viser en p-verdi på 0,37¹⁸, noe som betyr at forskjellen mellom det å ha europeiskfødt versus ikke-europeiskfødt forelder er ikke-signifikant på 95 % nivå. Det betyr at vi ikke kan konkludere med at det å ha en ikke-europeiskfødt forelder påvirker ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale atferd. I praksis innebærer det at vi heller ikke kan konkludere med at ungdom som skiller seg ut fra majoriteten har flere problemer når det kommer til dissonansen mellom den personlige og den sosiale identitet.

---

18 Av plasshensyn velger jeg å ikke gjengi signifikantesten til disse gruppene.

I tillegg er forskjellene mellom de tre etniske gruppene som har norske mødre og utenlandsfødte fedre ikke signifikante seg i mellom. Det samme gjelder gruppene som har norske fedre og utenlandsfødte mødre.

Jeg får dermed ikke støtte for hypotesen om at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land utøver mer antisosial atferd, enn de med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land. Vi kan dermed heller ikke konkludere at ungdom som skiller seg ut på en synlig måte, har større atferdsproblemer på grunn av en tenkelig identitetskonflikt. Mine funn støtter heller ikke empiriske studier som indikerer at ungdom som skiller seg fysisk ut blant majoritetsbefolkningen har større utfordringer med sin identitet (Brottveit 1999, Prieur 2007, Root 2001 etc.).

5.2 Psykiske plager

Etter å ha sett på utbredelse av antisosial atferd er det videre interessant å se på forekomsten av psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn. For å danne meg et generelt bilde av forekomsten av slike plager i ungdomsbefolkningen har jeg valgt å presentere et gjennomsnitt for hele utvalget først.

Tabell 5.2: Samlemålet for psykiske plager i hele utvalget

	Gjennomsnitt	N	Standardavvik
Psykiske plager	1,02	11013	0,76

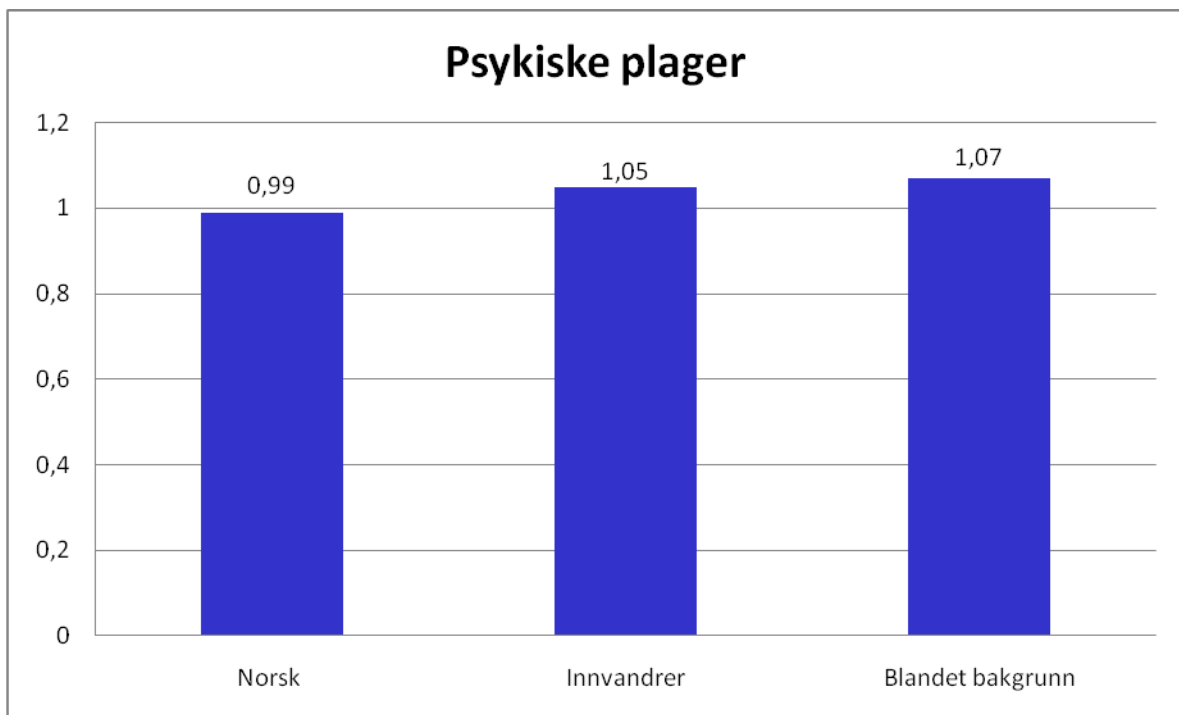
Av Tabell 5.2 ser vi at gjennomsnittsverdien for psykiske plager for hele utvalget ligger på 1,02 noe som indikerer at ungdommen i undersøkelsen har krysset i gjennomsnitt av på lite plaget på de fleste spørsmålene. Dette peker derfor på at ungdom i Norge er gjennomsnittlig lite plaget med psykiske problemer. Likevel er det noen som sliter mer enn andre. Slik analyser til Øia viser, var det for eksempel ”i 2006 hele 37 prosent som den siste uka hadde vært ”veldig mye” eller ”ganske mye” plaga av at de bekymret seg ”for mye om ting” ” (Øia, 2007:144).

5.2.1 Psykiske plager blant gruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn

I Figur 5.4 kan vi se gjennomsnittlig tilbøyelighet til psykiske plager blant elevgruppene norsk, innvandrere og ungdom med blandet bakgrunn.

Figur 5.4: Samlemålet for psykiske plager for elevgruppene norsk, innvandrere og blandet bakgrunn

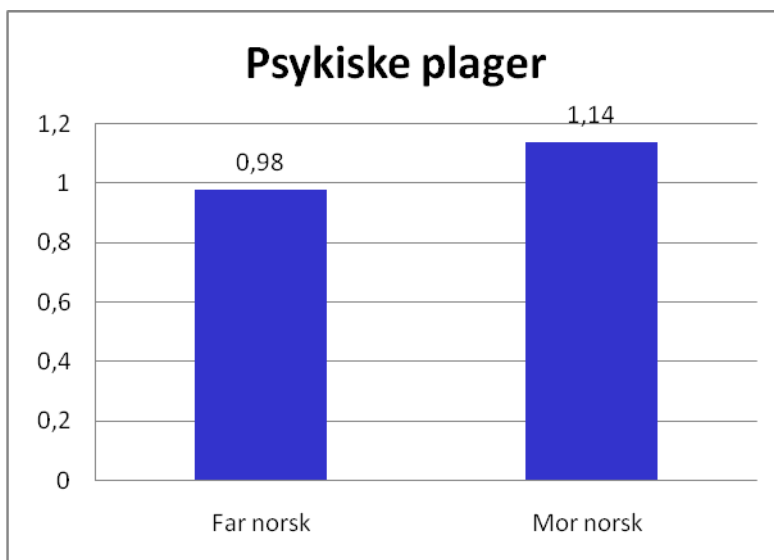
N= 10 769

Av figuren ser vi at norske elever ligger nederst på samlemålet for psykiske plager med 0,99 på gjennomsnittet, etterfulgt av innvandrelever. Elever med en norsk og en utenlandsfødt forelder ligger på toppen med 1,07 på samlemålet. Når vi signifikanstester forskjellene viser det seg derimot at forskjellene mellom innvandrere og ungdom med blandet bakgrunn er ikke signifikante på 95 % nivå. De norske ungdommene og øvrige gruppene er derimot signifikante på 95 % nivå. Vi kan dermed ikke konkludere med at ungdom med blandet bakgrunn har flere psykiske plager enn både norske og innvandrere. Dog er det klart at disse har signifikant flere problemer enn etniske norske elever. Også dette er i tråd med tidligere norsk forskning (Øia 2007).

5.2.2 Betydningen av å ha en norsk far versus en norsk mor for psykiske plager

Hittil har jeg sett på hvordan gruppen blandet bakgrunn skårer på variabelen psykiske plager som helhet. Nå vil jeg gå videre og se om det har noe betydning for ungdommens psykiske plager om den norske forelderen er far eller mor. Jeg antar at ungdom med blandet bakgrunn som har en norsk mor og utenlandsfødt far har gjennomsnittlig flere psykiske plager, enn ungdom med norsk far og utenlandsfødt mor. Slik som for antisosial atferd, bygger også denne antagelsen på ungdom som har en norsk mor vil oftere bo i aleneforelder - familier, sammenliknet med ungdom som har en norsk far.

Figur 5.5: Gjennomsnitt for psykiske plager blant ungdom med en norsk far og en utenlandsfødt mor versus en norsk mor og en utenlandsfødt far

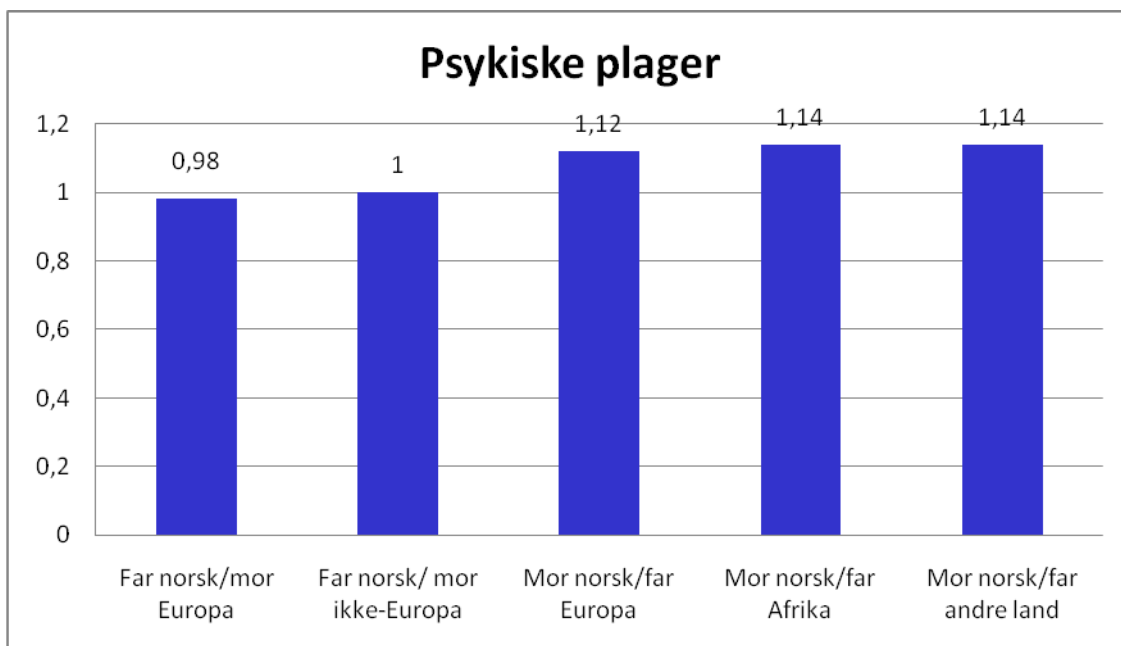
N= 1552, signifikant forskjellige på 95 % nivå

Av Figur 5.5 ser vi klare forskjeller mellom ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre og ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre. Ungdom med norske fedre skårer lavere på samlemålet for psykiske plager, enn ungdom med norske mødre, der de første skårer gjennomsnittlig 0,98 på samlemålet, mens de siste skårer gjennomsnittlig 1,14 på samlemålet. Forskjellene er signifikante på 95 % nivå. Dette gir støtte for hypotese om at ungdom med norske mødre har flere psykiske plager, enn ungdom med norske fedre.

5.2.3 Betydningen av den utenlandsfødte forelders opprinnelse for psykiske plager

Videre skal jeg se om det har betydning for ungdom med blandet bakgrunn om den utenlandsfødte forelder kommer fra et europeisk eller ikke-europeisk land når det kommer til psykiske plager. Også her forventer jeg at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land vil skåre høyere på psykiske plager, da disse vil ut fra identitetsteorien være mest utsatt for en identitetskonflikt.

Figur 5.6: Gjennomsnittet for psykiske plager blant elever med blandet bakgrunn, kategorisert etter den utenlandsfødte forelders landbakgrunn

N=1552

I Figur 5.6 er det mest interessant å se på forskjeller mellom grupper hvor den utenlandsfødte forelder er fra Europa versus, de som ikke er fra Europa. Det kan ut fra figuren se ut som det er en liten forskjell mellom ungdom med foreldre som kommer fra Europa og de som ikke gjør det. Elever med norske fedre og europeiske mødre skårer gjennomsnittlig noe lavere på samlemålet for psykiske plager, enn elever med norske fedre og ikke-europeiske mødre, med henholdsvis 0,98 for de første og 1,0 for de siste. Samme trenden ser vi også for elever med norske mødre og utenlandske fedre. Elever med norske mødre og europeiske fedre skårer noe lavere, enn elever med norske mødre og afrikanske fedre og fedre fra andre land, med henholdsvis 1,12 og 1,14 på samlemålet. Dog gjenstår det å se om sammenhengene er signifikante.

På samme måte som for samlemålet for antisosial atferd, har jeg først valgt å slå sammen gruppene med europeiske utenlandsfødte foreldre, versus ikke-europeiske utenlandsfødte foreldre til kategorier Europa og ikke-Europa. I kategori Europa finner vi norske kvinner og menn som har en europeisk partner. I kategori ikke-Europa finner vi norske menn som har en ikke-europeisk partner og norske kvinner som har en afrikansk partner eller en partner fra andre land.

En signifikanstest for gruppene viser en p-verdi på 0,48¹⁹, noe som betyr at forskjellene mellom gruppene med europeiske og ikke-europeiske utenlandsfødte foreldre ikke er signifikante på 95 % nivå. Vi kan dermed ikke konkludere med at de forskjellene vi observerer mellom de europeiske versus de ikke-europeiske foreldre i Figur 5.6 er av betydning. Dette betyr også at vi kan heller ikke konkludere med at ungdom av en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land har en høyere tilbøyelighet til psykiske plager, på grunn av en identitetskonflikt. Noe som ytterligere svekker min hypotese.

I tillegg har jeg testet ut om de observerte forskjellene mellom gruppene med norsk mor og europeisk far, afrikansk far og far fra andre land er signifikante, for å se om ustabilitet i disse familiene har en påvirkning på ungdommen. De observerte forskjellene er ikke signifikante for noen av gruppene. Heller ikke gruppene som har en norsk far og europeisk mor, versus norsk far og ikke-europeisk mor er signifikant forskjellige fra hverandre.

---

19 Av plasshensyn har jeg valgt å ikke gjengi signifikanstesten for disse gruppene.

5.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett på forekomsten av psykiske plager og tilbøyeligheten til antisosial atferd blant elever med blandet bakgrunn. Gjennom min analyse får jeg først og fremst støtte for tidligere forskning som hevder at ungdom med en norskfødt og en utenlandsfødt forelder har flere psykiske plager og utøver mer antisosial atferd, enn ungdom med norsk bakgrunn og innvandrerungdom²⁰.

Jeg har videre sett nærmere på de ulike gruppene fordelt etter foreldrenes etniske bakgrunn. Jeg har testet hypoteser om hvorvidt det har en betydning for ungdom om deres far eller mor er norske og om det har en betydning om den utenlandsfødte forelder er fra Europa eller andre ikke-europeiske land, når det kommer til psykiske plager og antisosial atferd. Både når det gjelder antisosial atferd og psykiske plager ser hypotesen om at ungdom med norskfødt mor utøver mer antisosial atferd og har flere psykiske plager ut til å stemme. Ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre skårer signifikant høyere både på antisosial atferd og psykiske plager, sammenliknet med ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre. Da disse hypotesene støtter opp om familierelasjonsteorien, blir det i videre analyse interessant å se hvorvidt vi får støtte for at stabilitet i hjemmet har en påvirkning på ungdommenes tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager.

Hypotesen om at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land utøver mer antisosial atferd og har høyere tilbøyelighet til psykisk plager, kan derimot ikke bekreftes ut fra mine foreløpige analyser. I de tilfellene der ungdom med ikke-europeiskfødt foreldre skåret høyere på antisosial atferd og psykiske plager, er ikke forskjellene signifikante. For antisosial atferd kunne det til og med se ut som ungdom med europeiskfødt utenlandsfødt forelder skåret høyere på de avhengige variablene, enn ungdom med ikke-europeiskfødt forelder. Heller ikke her var sammenhengene signifikante. Vi får dermed ikke støtte for at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land har flere psykiske plager og mer antisosial atferd, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land ut fra de foreløpige analysene.

---

²⁰ For psykiske plager er ikke skårforskjellen mellom ungdom med blandet bakgrunn og innvandrerungdom signifikant.

6 Betydningen av identitet

I dette kapitlet skal jeg prøve å besvare andre del av min problemstilling, nemlig i hvilken grad kan ungdommenes følelse av norsk identitet forklare eventuelle variasjoner i psykiske plager og antisosial atferd. Jeg vil benytte identitetsteorien som jeg mener kan være med på å forklare hvorfor ungdom med blandet bakgrunn har flere antisosiale problemer og psykiske plager, enn norske- og innvandrerungdom. Identitetsteorien tar for seg de utfordringene ungdom med blandet bakgrunn kan støte på i møte med andre. Slik Goffman (1969) og senere Jenkins (2004) skriver, er identitetsforhandling en dynamisk prosess som kommuniseres fram gjennom interaksjon med andre. En slik kommunikasjon av egen identitet vil i de fleste tilfellene være styrt av ytre faktorer som blant annet kjønn, alder, etnisitet, hudfarge osv. Det er ofte på bakgrunn av disse ytre faktorer at en blir oppfattet på en bestemt måte av de andre, noe som ikke alltid stemmer overens med ens egen identitetsoppfatningen.

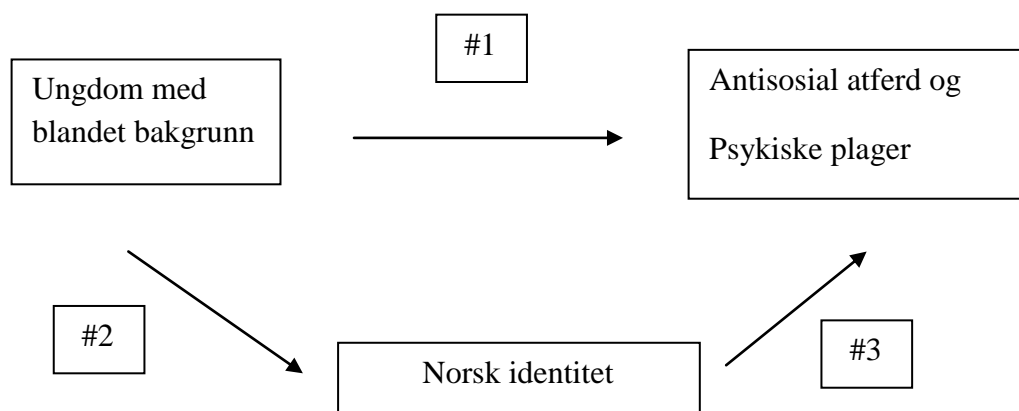
Når det kommer til ungdom med blandet bakgrunn, kan det tenkes at identitet kan by på flere utfordringer for denne gruppen, enn for ungdom som har foreldre med lik landbakgrunn. Ut fra identitetsteori er det fruktbart å plassere ungdommene med blandet bakgrunn inn i to grove kategorier: de med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land og de med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land. Barn av en norsk og en ikke-europeisk forelder vil i mange tilfeller skille seg mer ut visuelt sett blant majoritetsbefolkningen, sammenliknet med barn av en norsk og en europeisk forelder. Derfor kan det tenkes at ungdom med røtter fra ikke-europeiske land oftere vil bli konfrontert med deres etniske identitet, enn ungdom som har røtter fra et europeisk land. For de av barna som er født i Norge eller som har kommet til Norge i nok så ung alder, vil en slik identitetskonfrontasjon oppleves som svært støtende, da disse vil i stor grad identifisere seg selv med den norske kulturen. Dette kan derfor tenkes å føre til en identitetskonflikt. En norsk selvidentifisering kombinert med en stadig konfrontasjon av den, i form av påminnelser om at man ikke tilhører majoritetskulturen, kan tenkes å føre til problemer som psykiske plager og problematferd.

Ut fra en slik teoretisk ramme, skulle det tilsi at ungdom med blandet bakgrunn som har en norsk og en ikke-europeisk forelder oftere vil få spørsmål om sin identitet, enn ungdom som har en norsk og en europeisk forelder. I de tilfellene der ungdom opplever seg selv som norske, vil en slik konfrontasjon i mange tilfeller føre til identitetskonflikter, som igjen kan vises i form av psykiske plager eller utagerende atferd. I de tilfellene der ungdom med blandet

bakgrunn opplever seg selv i mindre grad som norske, vil antagelig ikke en slik identitetskonfrontasjon gjøre like mye skade.

Jeg har i forrige kapittel sett at ungdom med blandet bakgrunn skårer høyere på både psykiske plager og antisosial atferd, enn det norsk- og innvandrerungdom gjør²¹. I dette kapitlet vil jeg undersøke om identitet og identitetsutfordringene kan være en av årsakene til dette. En slik årsakssammenheng kan illustreres med følgende kausaldiagram:

Figur 6.1: Kausaldiagram for årsakssammenhenger mellom forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn, grunnet identitet

Norsk identitet vil i dette tilfelle være et mellomledd som forklarer sammenhengen mellom den uavhengige variabelen, ungdom med blandet bakgrunn og de avhengige variablene, antisosial atferd og psykiske plager. For at man skal kunne konkludere med at identitet har en forklaringsverdi, må alle tre sammenhengene være tilstede.

---

21 For psykiske plager er ikke forskjellen mellom ungdom med blandet bakgrunn og innvandrere ikke signifikant på 95 % nivå.

Identitet er her målt ved egenrapportert opplevelse av å være norsk. I analysene er variabelen kodet om til en dikotom variabel med kategorier ”sterk norsk identitet” og ”svak norsk identitet”. Sterk norsk identitet tilsvarer de som har svart ”stemmer helt” på påstanden om de opplever seg selv som norske og er kodet til 1, og svak norsk identitet tilsvarer de som har svart ”stemmer lite” og ”stemmer ikke” på påstanden, samt missingverdi er kodet til 0.

I forrige analysekapittel har jeg allerede undersøkt om den bivarierte sammenhengen #1 er tilstede. Jeg fant ut at det er slik at psykiske plager og antisosial atferd forekommer oftere blant ungdom med blandet bakgrunn. Nå vil jeg undersøke om også de bivarierte sammenhengene #2 og #3 er tilstedet, før jeg foretar en multivariat analyse for å undersøke identitetens forklaringsverdi.

6.1 Følelsen av sterk norsk identitet blant ungdom med ulik etnisk bakgrunn

Følelsen av å være norsk er kun en indikator som kan si oss noe om ungdommenes identitet og er her målt ved selvrapportert oppfattelse av å være norsk. Jeg antok tidligere at på grunn av de ytre trekkene og foreldrenes nokså like bakgrunn vil de som har en norsk og en europeisk forelder føler seg mer norske, enn de som har en norsk og en ikke-europeisk forelder.

Tabell 6.1: Sammenhengen mellom etnisitet og opplevelsen av å være norsk

	Sterk norsk identitet	Svak norsk identitet	Totalt
Norsk	98 %	2 %	100 %
Innvandrere	20 %	80 %	100 %
Far norsk/mor Europa	79 %	21 %	100 %
Far norsk/mor ikke-Europa	59 %	41 %	100 %
Mor norsk/far Europa	73 %	27 %	100 %
Mor norsk/far Afrika	54 %	46 %	100 %
Mor norsk/far andre land	64 %	36 %	100 %

Ut fra Tabell 6.1 kan vi se en klar sammenheng mellom de ulike etniske gruppene og hvorvidt ungdommen opplever seg selv som norsk. Blant ungdom med to norske foreldre er det 98 % som er enige i at påstanden ”jeg opplever meg selv som norsk” stemmer helt for dem, noe som peker på at de fleste norske ungdommer har en sterk norsk identitet. Blant ungdom med to utenlandsfødte foreldre er det derimot kun 20 % som er helt enige i at påstanden stemmer for dem. Flestparten av etniske norske elever har dermed en sterk norsk identitet og flestparten av innvandrerelever har en svak norsk identitet, noe som stemmer med forventningene.

Blant ungdom med blandet bakgrunn har de med en norsk og en europeisk forelder en sterkere norsk identitet, enn de med en norsk og en ikke-europeisk forelder²². Hele 79 % av elever med norske fedre og europeiske mødre er helt enige i at de opplever seg selv som norske. Blant elever med norske mødre og europeiske fedre er det 73 % som er helt enige i denne påstanden. Derimot er det kun 59 % av elever med norske fedre og ikke-europeiske mødre og 64 % av de med norske mødre og fedre fra andre ikke-europeiske land som er helt enige i påstanden. Elever med norske mødre og afrikanske fedre skårer lavest på variabelen med 54 %.

---

22 For de med norske mødre er det snakk om gruppene med afrikanske fedre og fedre fra andre land

Det finnes altså en klar sammenheng mellom det å ha en norsk- og en utenlandskfødt forelder og opplevelsen av norsk identitet, der ungdom med en europeisk utenlandsfødt forelder føler seg mer norske, enn de med en ikke-europeisk forelder. Alle gruppene med blandet bakgrunn skårer derimot godt over 50 % på norsk identitet variabelen. Dette indikerer at majoriteten av ungdom med blandet bakgrunn likevel opplever seg som norske, uavhengig av hvor den utenlandsfødte forelder kommer fra. Det å ha en sterk norsk identitet har vært en av forutsetningene for å kunne anta at ungdom med blandet bakgrunn vil føle seg støtt av en eventuell identitetskonfrontasjon. Analysen i Tabell 6.1 støtter denne antagelsen.

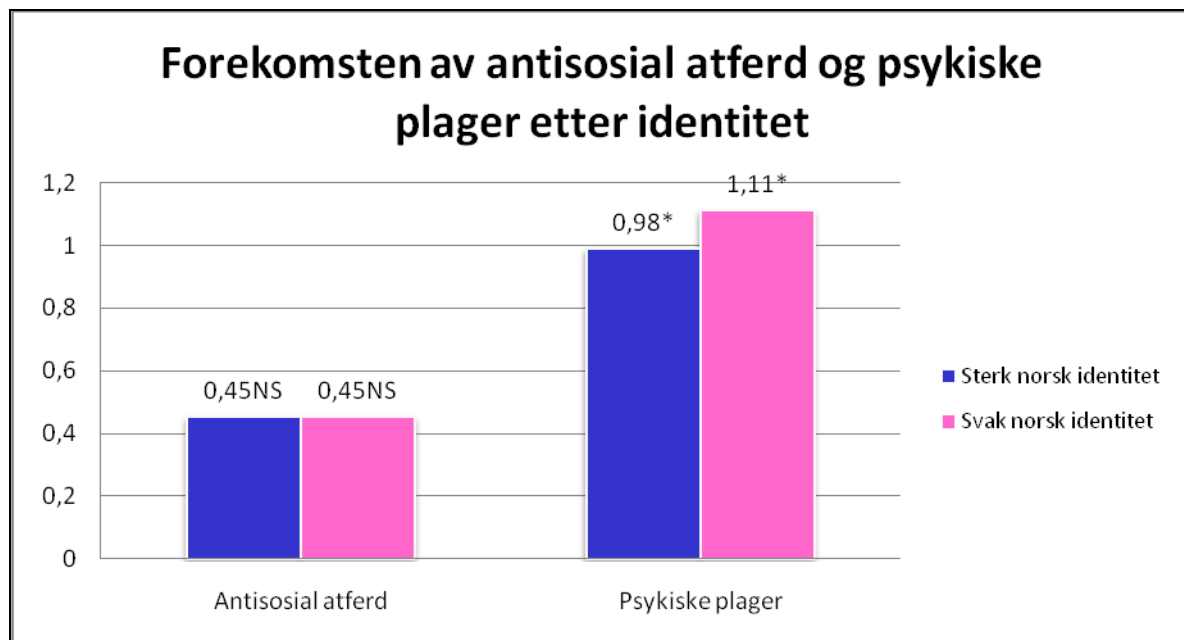
Dette betyr at sammenheng #2 mellom det å ha blandet bakgrunn og følelsen av norsk identitet er tilstede. Dette fører oss til siste sammenheng #3 mellom følelse av norsk identitet og forekomsten av psykiske plager og antisosial atferd.

6.2 Sammenheng mellom norsk identitet og antisosial atferd og psykiske plager

Jeg har i forrige analyseoperasjon fått bekreftet at elever med blandet bakgrunn har en nokså sterk norsk identitet. Alle gruppene skårer 54 % og høyere på at det stemmer helt med at de opplever seg selv som norske. Som forventet er det ungdom med en norsk og en europeisk forelder som opplever seg selv oftest som norske blant ungdom med blandet bakgrunn.

Jeg vil nå undersøke om det finnes en sammenheng mellom følelsen av å være norsk og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager.

Figur 6.2: Sammenheng mellom graden av norsk identitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager

N antisosial atferd: 10 020, N psykiske plager: 9 906

*= signifikant på 95 % nivå

NS= ikke signifikant

Ut fra Figur 6.2 ser vi en gjennomsnittlig forekomst av psykiske plager og antisosial atferd blant ungdom med en sterk versus en svak norsk identitet i utvalget. Først og fremst kan vi lese ut av tabellen at sett under ett skårer ungdom med svak norsk identitet høyere på tilbøyeligheten til psykiske plager, enn de som har en sterk norsk identitet. Det som også er iøynefallende i denne figuren er at det ser ikke ut til å være noen sammenheng mellom norsk identitet og antisosial atferd. Både de som har sterk norsk identitet og de som har svak norsk identitet skårer 0,45 på antisosial atferd. Ut fra mitt datamateriale er det tilsynelatende ingen forskjell mellom grupper med sterk og svak norsk identitet og forekomsten av antisosial atferd.

Selv om funnene i denne tabellen er nokså overraskende i forhold til de jeg forventet ut fra identitetsteorien, må det tas i betraktning at denne analysen inkluderer alle elever i datasettet. Funnene sier lite om hvordan ungdom med blandet bakgrunn gjør det på de ulike variablene. Jeg vil derfor utføre en trivariat gjennomsnittsanalyse med antisosial atferd og psykiske plager som avhengige variabler og identitet, samt alle de etniske gruppene som uavhengige variabler. Ut fra en slik analyse vil jeg se om det finnes forskjeller innad i de ulike gruppene, som kan tenkes å ha forsvunnet, eventuelt slått feil ut i en generell gjennomsnittsanalyse.

6.2.1 Multivariat gjennomsnittsanalyse av antisosial atferd og psykiske plager i de ulike etniske gruppene

Slik vi kan se ut fra den multivariate gjennomsnittsanalysen i Tabell 6.2 for ungdommens antisosiale atferd, har bildet endret seg når vi kontrollerer ungdommens landbakgrunn. Det er nå ganske store forskjeller både gruppene seg imellom og innad i gruppene når det kommer til antisosial atferd.

Tabell 6.2: Multivariat gjennomsnittsanalyse. Gjennomsnittlig utøvelse av antisosial atferd blant ungdom med sterk og svak norsk identitet, kontrollert for landbakgrunn.

	Svak norsk identitet	Sterk norsk Identitet	Totalt	Differansen
Norsk	0,81	0,45	0,46	0,36
Innvandrere	0,35	0,36	0,35	-0,01
Far norsk/mor Europa	0,60	0,50	0,52	0,10
Far norsk/mor ikke-Europa	0,52	0,42	0,46	0,10
Mor norsk/far Europa	0,76	0,50	0,57	0,26
Mor norsk/far Afrika	0,85	0,40	0,61	0,45
Mor norsk/far andre land	0,70	0,52	0,59	0,22

Alle gruppene, bortsett fra innvandrere, viser nå betydelige forskjeller innad i gruppene i den multivariate gjennomsnittsanalysen, der de med sterk norsk bakgrunn skårer gjennomgående lavere på antisosial atferd, enn de med svak norsk bakgrunn. Det som er spesielt interessant i denne tabellen, er at alle elever som har sterk norsk identitet ligger omtrent på samme nivå når det kommer til antisosial atferd, uavhengig av deres bakgrunn. Det er noen små forskjeller mellom gruppene, men de fleste forskjellene er ikke signifikante i forhold til hverandre²³.

Videre viser tabellen, at blant ungdom med blandet bakgrunn er det særlig de med norske mødre og utenlandsfødte fedre som viser store forskjeller mellom de som har sterk og svak norsk identitet når det kommer til antisosial atferd. Ungdom med sterk norsk identitet utøver

---

23 Av plasshensyn og kompleksiteten i signifikanstesten for denne modellen, velger jeg å ikke gjengi signifikanstesten her.

betydelig mindre problematferd, enn ungdom med svak norsk identitet. Også elever med norske fedre og utenlandsfødte mødre som har sterk norsk identitet skårer lavere på antisosial atferd, enn de som har svak norsk identitet. Differansen mellom de med sterk og svak norsk identitet er dog ikke like stor blant disse gruppene, som blant gruppene med norske mødre og utenlandsfødte fedre.

Det som også er interessant å se i denne analysen er den store forskjellen når det kommer til utøvelsen av antisosial atferd blant ungdom med norsk bakgrunn med svak og sterk identitet. Ungdom med to norske foreldre, som har en svak norsk identitet utøver betydelig mer antisosial atferd, enn ungdom med sterk norsk identitet. I tillegg kan vi se at differansen mellom de med svak og sterk norsk identitet blant ungdom med begge norske foreldre er nesten like stor, som for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre. For ungdom med to norske foreldre gir det lite mening å begrunne forskjellene ut ifra en identitetskonfrontasjon på grunnlag av ungdommenes etnisitet. Det tyder på at utøvelsen av antisosial atferd kan påvirkes av noe annet enn identitetskonfrontasjon og konflikt mellom den personlige og den sosiale identitet, som rammer alle etniske gruppene noenlunde likt.

Dette er overraskende, da jeg forventet at ungdom som oftere blir konfrontert med sin etniske identitet ville utøve mer antisosial atferd. Denne antagelsen er mest basert på tidligere forskning, der mange av empiriske studier peker nettopp i retningen av at ungdom med blandet bakgrunn blir oftere konfrontert med sin bakgrunn og at dette oppleves som sårende og urettferdig, jamfør empiriske studier til Gaskins (1999) og Ulveng Ndure (1991). I deres arbeid rapporterer mange av ungdommene med blandet bakgrunn at deres identitet byr på utfordringer i hverdagen. På den andre siden kunne man forvente en svak sammenheng mellom norsk identitet og antisosial atferd ut fra analyseresultatene i kapittel 5, der vi kunne se at hypoteser om at det hadde en betydning for ungdom med blandet bakgrunn om den utenlandsfødte forelder hadde en ikke-europeisk bakgrunn ikke fikk støtte verken for antisosial atferd, eller psykiske plager. Man kan derfor spørre seg hvorvidt det er fruktbart å binde identitet kun til ungdommenes forståelse av sin etnisitet. Jeg vil drøfte betydningene av mine funn i forhold til den forståelsen av identitet som er lagt til grunn i min oppgave i mitt siste refleksjonskapittel.

Mine funn svekker hypotesen om at ungdom av en utenlandsfødt forelder fra ikke-europeiske land som har en sterk norsk identitet, utøver mer antisosial atferd, enn de med den utenlandsfødte forelder fra Europa. Identitet har en klar påvirkning på utøvelsen av antisosial

atferd i de ulike etniske gruppene, men ut fra disse funnene kan vi ikke forklare tilbøyeligheten til antisosiale handlinger med teorien om en konflikt mellom den personlige og sosiale identitet blant ungdommene.

Slik vi så i den bivariante analysen i Figur 6.2 skårer ungdom med sterk norsk identitet lavere på tilbøyeligheten til psykiske plager, enn ungdom med svak norsk identitet. Da denne analysen er gjort for utvalget som helhet, kan vi ikke konkludere med at ungdom med blandet bakgrunn nødvendigvis vil følge den samme trenden. Jeg vil derfor undersøke om disse mønstrene består, også når vi skiller gruppene etter deres etniske bakgrunn.

Tabell 6.3: Multivariat gjennomsnittsanalyse. Gjennomsnittlig tilbøyelighet til psykiske plager blant ungdom med sterk og svak norsk identitet, kontrollert for landbakgrunn.

	Svak norsk identitet	Sterk norsk Identitet	Totalt	Differansen
Norsk	1,28	0,98	0,98	0,30
Innvandrer	1,08	1,03	1,07	0,05
Far norsk/mor Europa	1,14	0,94	0,98	0,20
Far norsk/mor ikke-Europa	1,05	0,96	0,99	0,09
Mor norsk/far Europa	1,27	1,08	1,13	0,19
Mor norsk/far Afrika	1,23	1,09	1,16	0,14
Mor norsk/far andre land	1,10	1,14	1,13	-0,04

Ut fra tabellen ser vi at samtlige etniske grupper med svak norsk identitet skårer høyere på psykiske plager, sammenliknet med de som har en sterk norsk identitet. Dette bekrefter dermed funnene i Figur 6.2, der ungdom med sterk norsk identitet skåret lavere på psykiske plager, sammenliknet med ungdom med svak norsk identitet.

Også her ser vi at ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre som har en svak norsk identitet skårer betydelig høyere på psykiske plager, sammenliknet ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre. I tillegg er det to grupper blant elever med blandet bakgrunn som

skiller seg ut, nemlig ungdommer med den europeiske utenlandsfødte forelder. Ungdommer med europeiskfødte foreldre har den største differansen for psykiske plager mellom de med sterk og svak norsk identitet. Det kan derfor se ut som det å ha en sterk norsk identitet betyr mest for nettopp disse gruppene, sammenliknet med grupper med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land. Det som også er interessant å se ut fra denne tabellen er at elevene med begge norske foreldre har den største differansen for de med sterk og svak norsk bakgrunn. De med svak norsk identitet skårer høyst på psykiske plager blant alle de etniske gruppene med svak norsk identitet. Også her, som for antisosial atferd, gir det lite mening å forklare variasjonene i psykiske plager for elever med begge norske foreldre med reaksjoner på eventuelle identitetskonfrontasjoner på grunnlag av ungdommenes etnisitet. Det tyder altså på at forekomsten av psykiske plager blant ungdom med svak og sterk norsk identitet må kunne forklares med andre prosesser enn diskrepanser i forhold til etnisk identitet.

Funnene i denne analysen er ikke i tråd med hva som ble forventet ut fra den teoretiske tilnærmingen. Ut fra identitetsteorier om den personlige og den sosiale identitet skulle det tilsi at de som har en sterk norsk identitet ville få flere plager, på grunn av en stadig konfrontasjon av sin etniske identitet og en tenkt identitetskonflikt. De som har en svakere identitet, ville ut fra teorien ikke reagere like sterkt på spørsmål om sin opprinnelse, og skulle dermed ha skåret lavere på både antisosial atferd og psykiske plager, enn de med sterk identitet. Denne antagelsen får ikke støtte i min analyse. Vi ser at det er klare forskjeller mellom de med svak norsk identitet og sterk norsk identitet, dog kan vi ikke forklarer dette ut fra teorien om uoverensstemmelsen mellom den personlige og den sosiale identiteten som knytter seg direkte til ungdommenes blandede bakgrunn.

Selv om jeg ikke får støtte for min teori om at ungdom med blandet bakgrunn som har en sterk norsk identitet utøver mer problematferd og har flere psykiske plager, enn de med svak norsk identitet, ser vi at det er en sammenheng mellom identitet og de ulike etniske gruppene. I siste diskusjonskapittel skal jeg prøve å forklare hva grunnene til slike resultater kan være, men før jeg kommer så langt vil jeg se hvor mye norsk identitet påvirker ungdommenes tilbøyelighet til psykiske plager og antisosial atferd.

6.3 Sammenheng mellom sterk norsk identitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom

Selv om sammenhengen mellom norsk identitet og antisosial atferd og psykiske plager viste seg å gå i motsatt retning av det jeg hadde forventet, ser vi likevel at sterk norsk identitet har en betydning for ungdommens antisosiale atferd og psykiske plager. Jeg vil derfor undersøke hvor stor betydning identitet, slik jeg målte den, har på ungdommens antisosial atferd og psykiske plager.

For å kunne håndtere min uavhengige variabel ”ungdom med blandet bakgrunn” i en regresjonsanalyse, er jeg nødt til å gjøre den om til dummyvariabler. Variabel ”ungdom med blandet bakgrunn” har i utgangspunktet syv ulike verdier, der hver av dem tilsvarer de etniske gruppene ungdommene er inndelt etter. Jeg har derfor valgt å omkode min variabel til 6 ulike dummyvariabler med verdier: 1 og 0 og én referansegruppe. Norske elever er valgt til å være referansegruppe. Grunnet til at nettopp disse er valgt som referansegruppe er for å gi oss en indikasjon for hvor mye mer (eller mindre) psykiske plager de andre ungdommene har i forhold til majoritetsungdom.

For redelighets skyld vil jeg nå presentere analysene først for antisosial atferd, så for psykiske plager.

Antisosial atferd

Modell 1 i Tabell 6.4 viser den bivarierte sammenhengen mellom ungdom i de ulike etniske gruppene og antisosial atferd. I Modell 2 kan vi se den multivariate sammenhengen mellom ungdom i de ulike etniske gruppene og antisosial atferd, kontrollert for identitet.

Tabell 6.4: Regresjonsanalyser av antisosiale handlinger

	Antisosial atferd Modell 1		Antisosial atferd Modell 2	
	B	St.feil	B	St.feil
Konstantleddet	0,462*	0,008	0,601*	0,025
Norsk (ref. gruppe)				
Innvandrer	-0,101*	0,015	-0,219*	0,025
Far norsk/mor Europa	0,064*	0,032	0,035 ^{NS}	0,032
Far norsk/ mor ikke-Europa	0,029 ^{NS}	0,053	-0,054 ^{NS}	0,054
Mor norsk/ far Europa	0,113*	0,029	0,073*	0,030
Mor norsk/ far Afrika	0,152*	0,053	0,082 ^{NS}	0,055
Mor norsk/ far andre land	0,179*	0,048	0,080 ^{NS}	0,050
Norsk identitet (sterk=1, svak=0)	–	–	-0,144*	0,024

R² Modell1: 0,010

R² Modell 2: 0,013

*= signifikant på 95 % nivå

^{NS}= ikke signifikant på 95 % nivå

Som vi ser øker konstantleddet fra Modell 1 til Modell 2, når vi kontrollerer for identitet. Ut fra den negative verdien på variabelen ”norsk identitet” ser vi at den gjennomsnittlige utøvelsen av antisosiale handlinger synker, når identiteten øker med 1 verdi. Det betyr at ungdom med sterk norsk identitet utøver signifikant mindre antisosial atferd, enn ungdom med svak norsk identitet.

Det første som er interessant å merke seg i denne analysen er at forekomsten av antisosial atferd blant alle de etniske gruppene i Modell 2 er lavere enn i Modell 1. Når vi kontrollerer for identitet, synker den gjennomsnittlige utøvelsen av antisosial atferd blant alle de etniske gruppene. For flere blir også sammenhengene ikke signifikante når vi kontrollerer for identitet, noe som betyr at identitet forklarer en del av sammenhengene. Med andre ord, forskjellen mellom ungdommene med blandet bakgrunn og de norske ungdommene blir

mindre når vi kontrollerer for identitet. Dette kan peke i retningen av at hvis ungdom med blandet bakgrunn hadde hatt sterkere norsk identitet, ville de også utøve mindre problematferd.

For det andre er det interessant å merke seg at det går et skille mellom ungdom med norske fedre og ungdom med norske mødre når det kommer til antisosial atferd. Ungdom med norske fedre utøver signifikant mindre antisosial atferd, enn ungdom med norske mødre. Samtidig ser vi at når jeg kontrollerer for norsk identitet, er det ungdom med norske mødre som viser den største forskjellen mellom de med sterk og svak norsk identitet. Det å ha en sterk norsk identitet har, i forbindelsen med antisosial atferd, større betydningen for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre enn for ungdom med norsk fedre og utenlandsfødte mødre. Forskjellene mellom gruppene med blandet bakgrunn blir mindre når vi kontrollerer for identitet, men den forsvinner ikke. Det betyr at identitet forklarer noe av variasjonene i antisosial atferd blant ungdom med blandet bakgrunn, men ikke alt.

I tillegg kan vi se at for ungdom som har den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land har en sterk norsk identitet mer å si når det kommer til antisosial atferd, enn for ungdom som har den utenlandsfødte forelder fra europeiske land. Ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land har dermed større utbytte av å ha en sterk norsk identitet, enn ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land.

Psykiske plager

I Tabell 6.5 viser Modell 1 den bivariate sammenhengen mellom ungdommene i de ulike etniske gruppene og psykisk helse. I Modell 2 er forklaringsvariabelen identitet inkludert.

Tabell 6.5: Regresjonsanalyser av psykiske plager

	Psykiske plager Modell 1		Psykiske plager Modell 2	
	B	St.feil	B	St.feil
Konstantleddet	0,986*	0,010	1,110*	0,028
Norsk (ref. gruppe)				
Innvandrer	0,063*	0,017	-0,017 ^{NS}	0,029
Far norsk/mor Europa	-0,005 ^{NS}	0,036	-0,023 ^{NS}	0,037
Far norsk/ mor ikke-Europa	0,009 ^{NS}	0,059	-0,038 ^{NS}	0,062
Mor norsk/ far Europa	0,148*	0,033	0,118*	0,034
Mor norsk/ far Afrika	0,158*	0,060	0,117 ^{NS}	0,063
Mor norsk/ far andre land	0,149*	0,055	0,103 ^{NS}	0,057
Norsk identitet (sterk=1, svak=0)	–	–	-0,129*	0,027

R² Modell 1: 0,004

R² Modell 2: 0,004

*= signifikant på 95 % nivå

^{NS}= ikke signifikant på 95 % nivå

Tabellen viser at konstantleddet øker fra Modell 1 til Modell 2, når vi kontrollerer for identitet. Konstantleddet i Modell 2 referer til gjennomsnittlige psykiske plager blant elever med begge norske foreldre som har en svak norsk identitet og ligger på 1,110. På samme måte som for antisosial atferd, synker forekomsten av psykiske plager hos ungdom med sterk norsk identitet, sammenliknet med de med svak norsk identitet når vi kontrollerer for identitet.

I likhet med den forrige analysen synker forekomsten av psykiske plager i samtlige etniske grupper fra Modell 1 til Modell 2, når vi kontrollerer for identitet. Forskjellene mellom ungdom med blandet bakgrunn og norske ungdommer blir dermed mindre, når deres norske identitet går fra å være svak til å bli sterk. Også her kan funnene tolkes som at hvis ungdom med blandet bakgrunn hadde hatt en sterkere norsk identitet, ville de trolig hatt mindre psykiske plager.

I tillegg synliggjøres et skille mellom ungdom med norske fedre og ungdom med norske mødre, der de førstnevnte skårer klart lavere på psykiske plager, enn de sistnevnte. Når vi kontrollerer for identitet, synker forekomsten av psykiske plager blant alle gruppene, dog er det de med norske mødre og utenlandsfødte fedre som viser det største utslaget. Det betyr dermed at sterk norsk identitet har en større betydning for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre, enn for ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre.

Jeg kan derimot ikke observere at identitet har et like stort utslag for ungdom med utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land når det kommer til psykiske plager, slik jeg kunne observere det for antisosial atferd. Jeg kan dermed ikke konkludere med at ungdommenes følelse av norsk identitet forklarer mer av variasjonene i psykiske plager når det kommer til ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land, versus ungdom med den utenlandsfødte forelder fra europeiske land.

6.4 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet undersøkt om teorien om identitet og identitetsutfordringer kan forklare noe av forekomsten av psykiske plager og antisosial atferd blant ungdom med blandet bakgrunn. For å undersøke dette brukte jeg variabel som måler opplevelsen av norsk identitet blant ungdom i utvalget. Som antatt, er det flere ungdom med en europeisk utenlandsfødt forelder som rapporterer at de opplever seg selv som norske, enn ungdom med en ikke-europeisk utenlandsfødt forelder. Likevel skårer samtlige grupper med ungdom med blandet bakgrunn godt over 50 % på variabelen, noe som betyr at ungdom med blandet bakgrunn har i høyeste grad en sterk norsk identitet.

I den bivariante analysen for tilbøyeligheten til antisosiale handlinger og psykiske plager blant de ulike identitetsgruppene hadde elever med sterk norsk identitet like høy gjennomsnittlig tilbøyeligheten til antisosiale handlinger som elever med svak norsk identitet. Det så derfor ikke ut til at identitet hadde noe påvirkning på ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale handlinger. For å bekrefte dette utførte jeg en multivariat gjennomsnittsanalyse, der jeg inkluderte også de ulike etniske gruppene i analysen. Resultatet viste et annet bilde, enn det som kom fram i den bivariante analysen.

I den multivariate analysen var forskjellene store mellom de med sterk og svak norsk identitet i de ulike etniske gruppene, der de med sterk norsk identitet skåret lavere på utøvelsen av antisosial atferd, enn de med svak norsk identitet. Dette er ikke i tråd med det jeg hadde forventet ut fra de teoriene som jeg la til grunn. Jeg forventet at ungdom som hadde sterk norsk identitet ville skåre høyere på antisosial atferd, da disse ville, ut fra teorier, være mest utsatt for en dissonans mellom den personlige og sosiale identiteten i tilfelle identitetskonfrontasjon. Resultatene i den multivariate gjennomsnittsanalysen viser derimot at de med sterk norsk identitet utøver mindre antisosial atferd, uavhengig av deres etniske bakgrunn.

For psykiske plager var sammenhengen med identitet klarere og signifikant. Men også her viste analysen at sammenhengene gikk i motsatt retning av hva teorien skulle tilsi. Selv om forskjellene var små, skåret elever med svak norsk identitet signifikant høyere på psykiske plager, enn elever med sterk norsk identitet. For å undersøke om ungdom med blandet bakgrunn følger samme mønsteret som utvalget i helhet, utførte jeg også her en multivariat gjennomsnittsanalyse. Også den multivariate gjennomsnittsanalysen viste at ungdom med sterk norsk identitet skåret gjennomsnittlig lavere på tilbøyeligheten til psykiske plager, enn de med svak norsk identitet, uavhengig av deres etniske bakgrunn.

Disse analysene viser at det er en sammenheng mellom det å ha en sterk eller svak norsk identitet og utøvelsen av antisosial atferd og tilbøyeligheten til psykiske plager. Det som er paradoksalt er at denne sammenhengen går i motsatt retning av hva som er forventet ut fra teorien jeg har lagt til grunn. I stedet for å skåre høyere, skårer ungdom med sterk norsk identitet lavere både på antisosial atferd og psykiske plager. Dette gjelder for alle etniske gruppene, også elever med begge norske foreldre. Jeg vil prøve å forklare disse funnene senere i oppgaven.

I regresjonsanalysen får vi nok en gang en bekreftelse på at det finnes en sammenheng mellom det å ha en sterk norsk identitet og utøvelse av antisosiale handlinger og tilbøyelighet til psykiske problemer. Sammenhengen går derimot i motsatt retning av det som jeg antok ut fra identitetsteorien om konflikt mellom den personlige og den sosiale identitet. Ungdom med sterk norsk identitet skårer altså lavere både på antisosial atferd og psykiske plager uavhengig av sin etniske bakgrunn, når vi kontrollerer for identitet. Både når det kommer til psykiske plager og antisosial atferd, betyr dette at når vi kontrollerer for identitet nærmer skårene til ungdommer med blandet bakgrunn seg skårene til de norske ungdommene. Det kan peke på

hadde ungdom med blandet bakgrunn hatt en sterkere norsk identitet, ville det antagelig forekommet mindre av både antisosial atferd og psykiske plager blant disse gruppene.

Videre kunne man observere et skille mellom ungdom med norske fedre og ungdom med norske mødre, der sistnevnte skåret betydelig høyere både på antisosial atferd og psykiske plager, enn de førstnevnte. Når jeg kontrollerte for identitet, ble forskjellene mye mindre både mellom gruppene og innad i gruppene. Likevel ser det ut at norsk identitet har en større betydning for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre, da differansen mellom de med svak og sterk norsk identitet var størst i disse gruppene. Dette kan peke på at norsk identitet forklarer noe av sammenhengen mellom antisosial atferd og etnisitet, men at den har en større betydning for ungdom med norske mødre, enn for ungdom med norske fedre, når det kommer til antisosial atferd og psykiske plager.

For antisosial atferd kunne vi i tillegg observere at ungdom med den utenlandsfødte forelder fra ikke-europeiske land skåret betydelig lavere når vi kontrollerte for identitet, sammenliknet med ungdom med den utenlandsfødte forelder fra Europa. Norsk identitet hadde med andre ord en sammenheng mellom ungdommens antisosiale atferd og hvorvidt den utenlandske forelder kom fra europeiske eller ikke-europeiske land, men kun for antisosial atferd.

7 Betydningen av stabilitet i familierelasjoner

Gjennom analysen av ungdom med blandet bakgrunn og deres tilbøyelighet til antisosiale handlinger og psykiske plager, oppdaget jeg i mitt første analysekapittel at det betydde mer for ungdom om *hvilken* av deres foreldre er norsk, far eller mor, enn hvor den utenlandsfødte forelder kommer fra. Både når det kom til antisosial atferd og psykiske plager var forskjellene mellom de etniske gruppene med norsk far og norsk mor betydelige og signifikante. Ungdom som har norske fedre og utenlandsfødte mødre skåret signifikant lavere på begge variablene, enn ungdom som har norske mødre og utenlandsfødte fedre. Samtidig vet vi at det er mye ustabilitet i familier der en av foreldrene er utenlandsfødt. Dette kunne derfor peke i retningen av at familiesituasjonen er viktig for ungdom med blandet bakgrunn.

I dette kapitlet skal jeg undersøke om familiestabilitet kan forklare de mønstrene vi så i kapittel 5, noe som vil gi svar på min siste del av problemstillingen. Slik vi så i teorikapitlet ser det ut som det har mye å si for barnet om det vokser opp sammen med en eller begge av sine biologiske foreldre. Mange studier peker i retningen av at barn som vokser opp med kun *én* omsorgsperson, eventuelt med sine nye steforeldre har det og gjør det verre, enn barn som vokser opp sammen med begge biologiske foreldre (McLanahan og Sanderfur 1994). Dårlige skoleprestasjoner og skolefracfall, psykiske og antisosiale plager, tidligere graviditeter er bare noe som kommer fram i disse studiene.

Det er mange grunner til at barn og ungdom blir påvirket negativt når de bor sammen med *én* forelder. Først og fremst vil en slik familie være preget av at *én* person må ivareta både den økonomiske og den følelsesmessige sikkerheten for barnet. I 90 % av tilfellene vil dette være moren (Vigeland 1984) Slike familier vil også være preget av dårlig økonomi, og dermed også mindre rom for barnet å utfolde seg i med hensyn til aktiviteter etter skolen, tilgang til ulike tekniske hjelpemidler, muligheter for fritidsaktiviteter osv. I tillegg vil ofte barn i aleneforelder – familier ha mindre forelderkontroll, da forsørger i større grad vil være opptatt med å ivareta hjem og økonomien.

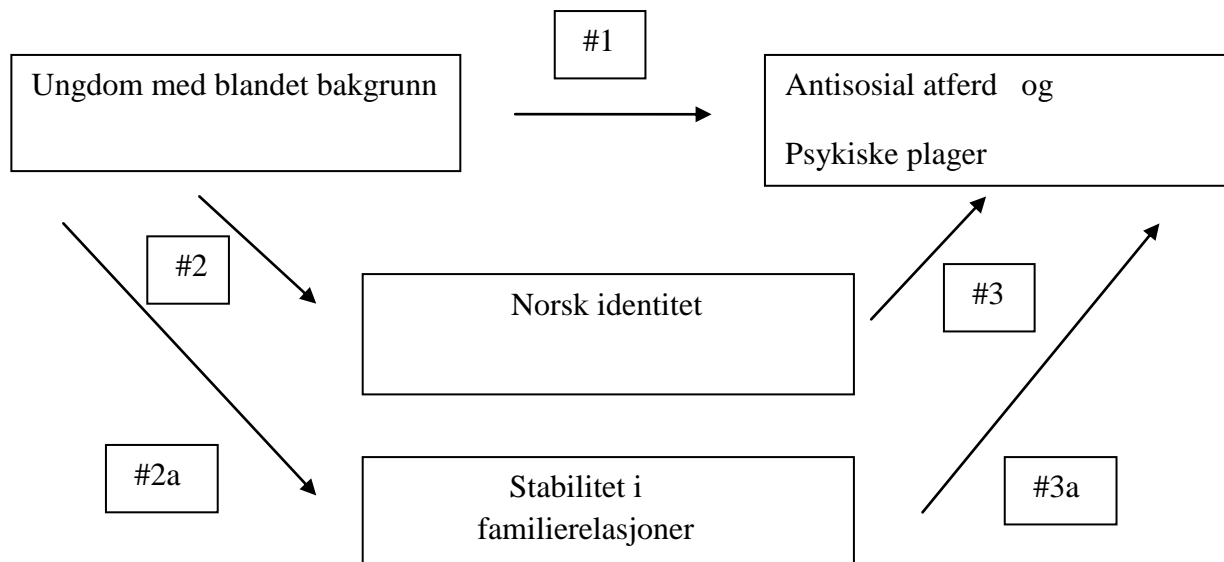
Videre ser barn og ungdom fra blandingssekteskap ut til å være mest utsatt for å vokse opp i aleneforelder – familier, i kraft av den høye skilsmissestatistikken (Lie 2004). Da ekteskap mellom en norsk og en utenlandsfødt partner er mest utsatt for skilsmisse, sammenliknet med ekteskap mellom personer med lik etnisk bakgrunn, vil også barn i slike familier ha større sannsynlighet til å vokse opp kun med *én* biologisk forelder. Jeg vil derfor i dette kapitlet undersøke om stabilitet i familierelasjoner kan være med på å forklare den høyere tilbøyeligheten til antisosiale handlinger og forekomsten av psykiske plager hos ungdom med blandet bakgrunn.

7.1.1 Sammenhengene illustrert ved en kausalmodell

På samme måte som for identitetsforklaringen kan man sette opp et kausaldiagram for familierelasjonsforklaringen. Denne gang vil jeg bygge på kausaldiagrammet fra forrige kapitel. I forrige kapittel så vi at selv om mine funn ikke stemte overens med de teoriene jeg la til grunn, forklarte identitet noe av sammenhengen mellom det å ha blandet bakgrunn og utøvelsen av antisosial atferd og tilbøyeligheten til psykiske plager. Ungdom med svak norsk identitet utøver signifikant flere antisosiale handlinger og har flere psykiske plager, enn de med sterk norsk identitet. I dette kapitlet vil jeg undersøke hvorvidt familierelasjonsteorien har en tilsvarende påvirkning på sammenhengen mellom forekomsten av psykiske plager og antisosial atferd hos ungdom med blandet bakgrunn. Denne sammenhengen kan illustreres med følgende kausaldiagram:

Figur 7.1: Kausaldiagram over sammenhenger mellom forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn, grunnet identitet og familierelasjoner

Ut fra diagrammet kan man se at stabilitet i familierelasjoner er, på lik linje med norsk identitet, et mellomledd mellom ungdom med blandet bakgrunn og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager. Også i dette diagrammet er det en forutsetning at alle sammenhengene er tilstedet for at man skal kunne antyde at familiestabilitet har en forklaringsverdi. I dette tilfellet er det altså følgende sammenhenger som må være tilstede: #1: at ungdom med blandet bakgrunn har flere psykiske plager og utøver mer antisosial atferd, #2a: ungdom med blandet bakgrunn og familiestabilitet og #3a: familiestabilitet og utøvelsen av antisosiale handlinger og psykiske plager.

Sammenheng #1 har jeg allerede undersøkt i mitt første analysekapittel. Denne sammenheng viste seg å være tilstedet og er universell både for identitets- og familiestabilitetsforklaringen. Videre i dette kapittelet skal jeg undersøke sammenhengene #2a og #3a. Hvis de viser seg å være tilstede, vil jeg til slutt sette opp en multivariat analyse der jeg vil undersøke hvor mye forklaringsverdi ligger i familiestabilitetsforklaringen.

7.2 Sammenheng mellom etnisitet og familiestabilitet

I min analyse er familiestabilitet målt gjennom spørsmålet ”hvem bor du sammen med?”. Variabelen er kodet om til en dikotom variabel med verdier 1 for de som bor både med ”mor og far” og 0 for ”andre kombinasjoner”.

Tabell 7.1: Sammenheng mellom etnisitet og familiestabilitet

	Mor og far	Andre kombinasjoner	Total
Norsk	65 %	35 %	100 %
Innvandrere	76 %	24 %	100 %
Far norsk/mor Europa	67 %	33 %	100 %
Far norsk/mor ikke-Europa	62 %	38 %	100 %
Mor norsk/far Europa	49 %	51 %	100 %
Mor norsk/far Afrika	32 %	68 %	100 %
Mor norsk/far andre land	39 %	61 %	100 %

Ut fra Tabell 7.1 ser vi at ungdom med to utenlandsfødte foreldre er den ungdomsgruppen som oftest bor sammen med begge foreldrene. Hele 76 prosent av innvandrerungdom bor sammen med både mor og far. Videre følger barn med en norsk far og en europeisk mor, tett etterfulgt av barn med begge norske foreldre med henholdsvis 67 og 65 prosentpoeng. På bunn finner vi ungdom med en norsk mor og en utenlandsfødt far.

Av ungdom med blandet bakgrunn er det de med norske fedre som oftest bor sammen med både mor og far. Av ungdom med norsk far og europeisk mor bor 67 % med både mor og far, samt 62 % av de med norsk far og ikke-europeisk mor som bor med begge foreldrene. Av ungdom som bor minst med begge foreldrene er det de som har norsk mor og utenlandsfødt far. 49 % av ungdom med norske mødre og europeiske fedre bor sammen med begge foreldre. Blant ungdom med norsk mor og far fra andre ikke-europeiske land er det 39 % som bor sammen med begge foreldre. Samtidig som kun 32 % av ungdom med norsk mor og far fra

Afrika bor sammen med begge foreldre. Dette støtter antagelsen om at ungdom som har en norsk mor har mindre kontakt med sin utenlandsfødte far, sammenliknet med ungdom som har en norsk far.

Av tabellen kan vi også se at ungdom med en europeisk utenlandsfødt forelder bor oftere sammen med begge foreldrene, enn ungdom med en ikke-europeisk utenlandsfødt forelder. Ungdom som har norske fedre og europeiskfødte mødre bor oftere sammen, enn ungdom som har norske fedre og mødre fra ikke-europeiske land. Dette mønsteret kan vi også finne for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre, der de fra europeiske land bor oftere sammen med begge foreldre enn ungdom i de øvrige gruppene.

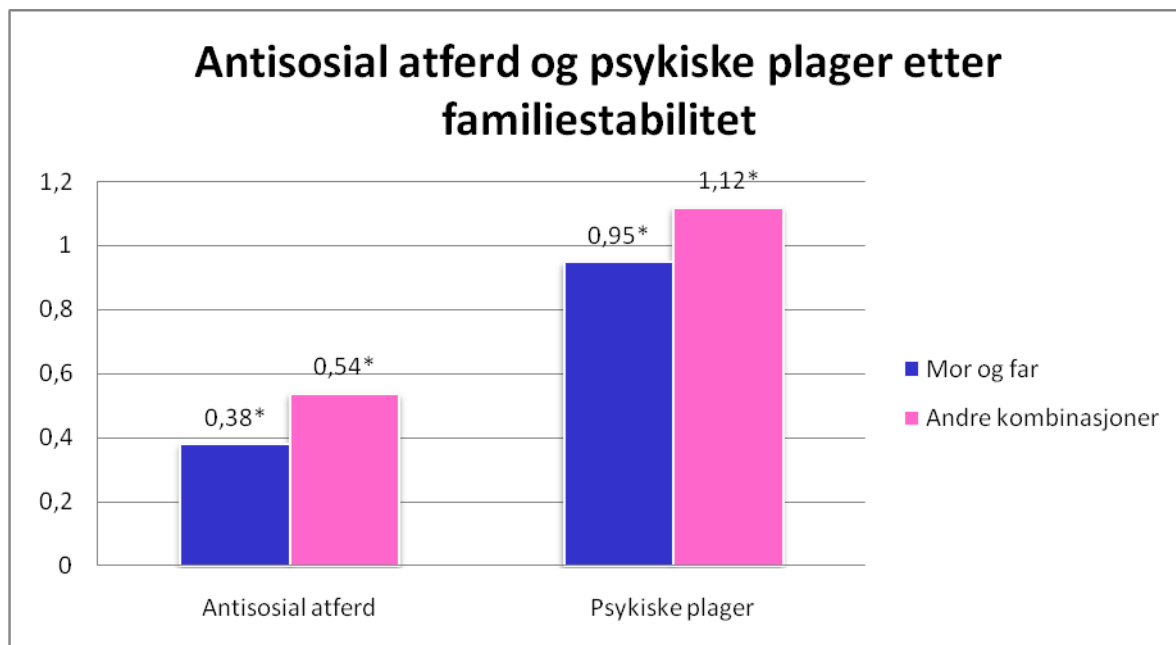
For å oppsummere kan vi si at hypotesen om at barn med blandet bakgrunn bor sjeldnere med begge foreldrene sammenliknet med norske og innvandrerbarn får støtte i utvalget. Selv om enkelte grupper skiller seg lite fra majoritetsungdom, er det stort sett gjennomgående at barn med blandet bakgrunn bor sjeldnere med både mor og far. Videre viser det seg at barn med norsk mor og utenlandsfødt far sjeldnest bor med begge foreldrene. Dette betyr at sammenheng #2a er til stedet.

7.3 Sammenheng mellom familiestabilitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager

Jeg vil nå gå videre og undersøke om sammenheng #3a mellom familierelasjoner og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager er tilstede i mitt utvalg.

For at familierelasjonsteorien skal kunne være en av de mulige forklaringene på at ungdom med blandet bakgrunn utøver mer antisosial atferd og har flere psykiske plager, må også sammenhengen mellom familiestabilitet og de avhengige variablene være tilstede. Ut fra teorien om familiestabilitet forventer jeg at ungdom som bor med både mor og far utøver mindre antisosial atferd og har færre psykiske plager enn ungdom som bor i andre familiekombinasjoner.

Figur 7.2: Sammenheng mellom familiestabilitet og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager

N antisosial atferd: 10 785, N psykisk helse: 10 622

*= signifikant på 95 % nivå

Av Figur 7.2 ser vi en klar og signifikant sammenheng mellom det å bo sammen med både mor og far kontra andre familiekombinasjoner og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager. Ungdom som bor med både mor og far skårer signifikant lavere på begge de avhengige variablene, enn de som bor i andre familiekombinasjoner. Forskjellene er i tillegg forholdsvis store med gjennomsnittlig 0,38 på antisosial atferd for de som bor med begge foreldrene, mot 0,54 for de som bor i andre kombinasjoner. For psykisk helse er bildet det samme, med 0,95 på gjennomsnittet for de som bor med begge foreldrene, og 1,12 for de øvrige kombinasjonene. Ved bruk av Cohen's d, som er en effekt som brukes til å indikere den standardiserte forskjellen mellom to gjennomsnitt²⁴ ser jeg at forskjellen for antisosial atferd er målt til 0,24, og 0,22 for psykisk helse noe som indikerer en moderat forskjell mellom de to gjennomsnittene.

24 Måles ved forskjellen mellom to gjennomsnitt, delt på standardavviket. D lavere enn 0,2 regnes for å være veldig liten. D mellom 0,2 og 0,5 er moderat, mens d på over 0,5 er stor.

Dette bekrefter at sammenheng #3a er tilstedet, noe som styrker min antagelse om at familierelasjonsteori kan være en av forklaringene på hvorfor ungdom med blandet bakgrunn utøver mer antisosiale handlinger og har flere psykiske plager.

7.4 Sammenheng mellom familiestabilitet og antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn

Regresjonsanalysen i dette kapitlet vil bygge videre på analysen i kapittel 6. Denne gang skal jeg i tillegg til identitetsteori, også kontrollere for familierelasjonsteorien. Som tidligere er ungdom med begge norske foreldre valgt som referansegruppe. Konstanten i Modell 3 vil da referere til gjennomsnittlig psykiske plager/antisosial atferd blant norske ungdom, som har en svak norsk identitet og bor med kun en av foreldrene sine. Dette gir ikke så mye mening i seg selv. Konstanten er derfor kun en teoretisk størrelse, som sier oss noe om hvor vi finner ungdom med begge norske foreldre på de avhengige variablene, som har verdi 0 på hver av de uavhengige variablene.

For ordens skyld har jeg valgt å sette opp analysene for hver av de avhengige variablene for seg.

Antisosial atferd

I Tabell 7.2 kan vi observere endringene i variasjonen i antisosial atferd når man kontrollerer for identitet og familiestabilitet. Modell 1 viser den bivariate sammenhengen mellom de ulike etniske gruppene og psykiske plager, Modell 2 viser gjennomsnitt av psykiske plager når man kontrollerer kun for identitet, mens Modell 3 viser gjennomsnitt av psykiske plager når man i tillegg kontrollerer for familiestabilitet.

Tabell 7.2: Regresjonsanalyse av antisosial atferd

	Antisosial atferd Modell 1		Antisosial atferd Modell 2		Antisosial atferd Modell 3	
	B	St.feil	B	St.feil	B	St.feil
Konstantledd	0,462*	0,008	0,601*	0,025	0,647*	0,025
Norsk (ref. gruppe)						
Innvandrer	-0,101*	0,015	-0,219*	0,025	-0,194*	0,024
Far norsk/mor Europa	0,064*	0,032	0,035 ^{NS}	0,032	0,039 ^{NS}	0,031
Far norsk/ mor ikke-Europa	0,029 ^{NS}	0,053	-0,054 ^{NS}	0,054	-0,089 ^{NS}	0,052
Mor norsk/ far Europa	0,113*	0,029	0,073*	0,030	0,047 ^{NS}	0,028
Mor norsk/ far Afrika	0,152*	0,053	0,082 ^{NS}	0,055	0,028 ^{NS}	0,052
Mor norsk/ far andre land	0,179*	0,048	0,080 ^{NS}	0,050	0,062 ^{NS}	0,048
Norsk identitet (sterk=1, svak=0)	–	–	-0,144*	0,024	-0,114*	0,023
Familiestabilitet (mor og far=1, øvrige=0)	–	–	–	–	-0,135*	0,013

R² for modell 1: 0,010

R² for modell 2: 0,013

R² for modell 3: 0,022

*: signifikant på 95 % nivå

^{NS}: ikke signifikant på 95 % nivå

I overgangen mellom Modell 1 og Modell 3 endres konstanten ettersom nye forklaringsvariabler blir innført. Fra Modell 1 til Modell 2 øker konstanten med 0,139, når jeg innfører identitetsvariabel. Videre øker den med ytterligere med 0,046 når vi innfører familiestabilitet. Ved å innføre de ulike variablene får vi et mer nyansert blikk på ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale handlinger, i tillegg til at vi forklarer mer av sammenhengene.

Begge forklaringsvariablene har en negativ verdi, noe som betyr at når disse øker med 1, vil konstanten synke med en tilsvarende verdi. Det er altså en positiv sammenheng mellom ungdommens tilbøyelighet til antisosiale handlinger når disse har en sterk norsk identitet og bor sammen med begge sine foreldre. Familiestabilitet ser likevel ut til å ha en sterkere påvirkning på ungdommenes antisosiale handlinger, enn det identitet har. Dette kan vi se ut fra verdiene til variablene, med henholdsvis - 0,114 på identitetsvariabel og -0,135 på familiestabilitetsvariabel. I tillegg synker identitetsvariabel fra Modell 2 til Modell 3 med 0,03, noe som også indikerer at sammenhengen mellom ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale handlinger grunnet identitet svekkes noe, når vi kontrollerer for familiestabilitet.

Når det kommer til ungdom med blandet bakgrunn, ser vi at utbredelse av antisosiale handlinger synker for samtlige etniske grupper fra Modell 1 til Modell 2 og ytterligere til Modell 3, når vi innfører de ulike forklaringsvariablene. Slik vi så i forrige kapitlet nærmet skårene til ungdom med blandet bakgrunn og norske ungdom seg hverandre når det ble kontrollert for norsk identitet. Her kan vi observere en ytterligere tilnærming i skårene til de ulike gruppene, når vi i tillegg kontrollerer for familiestabilitet. Dette viser at ungdom med blandet bakgrunn som har en sterk norsk identitet og stabile familierelasjoner utøver mindre problematferd og med det nærmer seg de norske ungdommene.

Blant ungdom med blandet bakgrunn kan endringene fra Modell 1 til Modell 3 se ut til å være størst for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre. Alle gruppene med norske mødre går fra å være signifikante i Modell 1 til å bli ikke signifikante i Modell 3, noe som kan peke på at norsk identitet og familiestabilitet forklarer en del av utøvelsen av antisosial atferd. Det kan dermed se ut som det betyr mest for ungdom med norske mødre er om de har en sterk norsk identitet og en stabil oppvekst, når det kommer til antisosial atferd. Ungdom med norske fedre viser også en variasjon i utøvelsen av antisosial atferd i de ulike modellene, men ikke like stor som gruppene med norske mødre.

Vi kan også se at sammenhengene blir ikke-signifikante i Modell 3 for alle de etniske gruppene, noe som peker på at identitet og familiestabilitet forklarer mye av sammenhengene mellom det å ha blandet bakgrunn og utøvelsen av antisosiale handlinger.

Psykiske plager

Når det gjelder psykiske plager, kan vi i Tabell 7.3 observere tilsvarende endringer når jeg kontrollerer for identitet og familiestabilitet. Modell 1 viser den bivariante sammenhengen mellom de ulike etniske gruppene og den avhengige variabelen, Modell 2 viser gjennomsnitt av psykiske plager når man kontrollerer kun for identitet, mens Modell 3 viser gjennomsnitt av psykiske plager når man i tillegg kontrollerer for familiestabilitet.

Tabell 7.3: Regresjonsanalyse av psykiske plager

	Psykiske plager Modell 1		Psykiske plager Modell 2		Psykiske plager Modell 3	
	B	St.feil	B	St.feil	B	St.feil
Konstantledd	0,986*	0,010	1,110*	0,028	1,210*	0,031
Norsk (ref. gruppe)						
Innvandrer	0,063*	0,017	-0,017 ^{NS}	0,029	0,008 ^{NS}	0,029
Far norsk/mor Europa	-0,005 ^{NS}	0,036	-0,023 ^{NS}	0,037	-0,011 ^{NS}	0,037
Far norsk/ mor ikke-Europa	0,009 ^{NS}	0,059	-0,038 ^{NS}	0,062	-0,038 ^{NS}	0,063
Mor norsk/ far Europa	0,148*	0,033	0,118*	0,034	0,092*	0,035
Mor norsk/ far Afrika	0,158*	0,060	0,117 ^{NS}	0,063	0,079 ^{NS}	0,063
Mor norsk/ far andre land	0,149*	0,055	0,103 ^{NS}	0,057	0,063 ^{NS}	0,058
Norsk identitet (sterk=1, svak=0)	–	–	-0,129*	0,027	-0,127*	0,028
Familiestabilitet (mor og far=1, øvrige=0)	–	–	–	–	-0,177*	0,016

R² for modell 1: 0,004

R² for modell 2: 0,007

R² for modell 3: 0,020

*: signifikant på 95 % nivå

^{NS}: ikke signifikant på 95 % nivå

Konstanten øker fra Modell 1 til Modell 2 og videre til Modell 3, på samme måte som for antisosial atferd. Også her ser vi at familiestabilitet forklarer mer av ungdommenes psykiske plager, enn det identitet gjør. Ungdom som bor med begge foreldre skårer gjennomsnittlig 0,177 mindre på psykiske plager. Forbedringen er derimot kun 0,127 for ungdom med sterk norsk identitet når det kommer til psykiske plager.

Når det kommer til psykiske plager ser ikke familiestabilitet ut til å ha en like stor innvirkning på identitetsvariabelen i Tabell 7.3 Modell 3, som den hadde for antisosial atferd. I Tabell 7.2 for utøvelsen av antisosial atferd kunne vi observere en svakere verdi på identitetsvariabelen i Modell 3, sammenliknet til Modell 2. Endringen er ikke like påfallende for psykiske plager. Det kan se ut som forklaringene går ”parallelt”, dog forklarer familierelasjoner mer enn identitet når det kommer til psykiske plager.

Når det kommer til ungdommenes skår på psykiske plager i de tre modellene i Tabell 7.3, ser vi at disse synker for samtlige etniske grupper²⁵ fra Modell 1 til Modell 3, på samme måte som de gjorde det for antisosial atferd. Også her kan vi se at skårene til ungdommene med blandet bakgrunn nærmer seg skårene til ungdom med begge norske foreldre, når vi kontrollerer for identitet og familiestabilitet. Det kan derfor se ut som det er gunstig for ungdom med blandet bakgrunn å ha en sterk norsk identitet og stabile familierelasjoner, når det kommer til psykiske plager.

Også i denne tabellen kan vi se at gruppene med norske mødre og utenlandsfødte fedre har de største endringene når vi kontrollerer for identitet og familierelasjoner. I Modell 3 er det kun gruppen med norske mødre og europeiske fedre som er signifikant, noe som betyr at vi ikke kunne forklare alle forskjellene mellom denne gruppen og norske ungdommer. De øvrige gruppene er ikke signifikante, noe som tyder på at sammenhengen mellom det å ha blandet bakgrunn og psykiske plager nå er svekket og forklares av identitet og familiestabilitet i familien.

---

25 Bortsett fra ungdom med innvandrerbakgrunn. Sammenhengene er dog ikke signifikante.

7.5 Oppsummering

I dette kapitlet undersøkte jeg hvorvidt familierelasjonsteorien kunne ha noe forklaringsverdi for forekomsten av psykiske plager og antisosial atferd blant ungdom med blandet bakgrunn. Ut fra funn i dette kapitlet kan det se ut som både familiestabilitet og identitet har en klar sammenheng mellom de ulike etniske grupperes antisosiale atferd og psykiske plager. Familiestabilitet ser i tillegg ut til å ha større betydning for ungdommenes velvære og tilpasning, enn det identitet har.

Dette ble undersøkt ved hjelp av bivariate analyser. Først undersøkte jeg sammenhengen mellom det å ha en blandet bakgrunn og hvorvidt ungdommene bor sammen med en eller begge foreldre. Deretter ble sammenhengen mellom det å bo med begge foreldre og utøvelsen av antisosial atferd og forekomsten av psykiske plager undersøkt nærmere. Som forventet finnes det ulike mønstre for om ungdom med blandet bakgrunn bor sammen med en eller begge foreldre. Ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre bor oftere med begge foreldre, enn ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre. Dette er i tråd med antagelsen jeg la til grunn ut ifra den teoretiske tilnærmingen. Av ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre, er det de med de afrikanske fedrene som bor minst sammen med både mor og far, etterfulgt av fedre fra andre ikke-europeiske land. Det er også disse to gruppene som gjennomgående skårer høyest på antisosial atferd og psykiske plager.

Videre har jeg undersøkt om det er en sammenheng mellom det å bo med begge foreldre og forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager i utvalget. Ut fra den bivariate analysen kan vi se en klar sammenheng mellom variablene. De som bor med både mor og far skårer signifikant lavere på både antisosial atferd og psykiske plager, enn de som bor i andre familiekombinasjoner. Forskjellen mellom gruppene som bor sammen med begge foreldre, versus de som bor i andre familiekombinasjoner, ser i tillegg ut til å være forholdsvis stor. Det har med andre ord en klar sammenheng på barnas antisosiale atferd og psykiske plager, hvorvidt de bor sammen med begge biologiske foreldre eller ikke.

Da alle sammenhengene så ut til å være tilstede, kunne jeg undersøke hvor mye forklaringsverdi det faktisk var i familierelasjonsteorien. Ut fra analysene ser det ut som familierelasjoner har en påvirkning både på psykisk helse og på antisosial atferd. Ikke overraskende har barn som bor med både mor og far minst psykiske plager og utøver minst

problematferd. Det ser også ut til at stabilitet i familierelasjoner har en større påvirkning på ungdommers psykisk helse og antisosial atferd, enn det en sterk norsk identitet har.

Videre kan man konkludere med at det å bo sammen med begge foreldre har en påvirkning på alle de etniske gruppene, men det er særlig gruppene med norske mødre og utenlandsfødte fedrene som det har størst påvirkning på. For ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre har det ekstra mye å si om de har en sterk norsk identitet og om de bor sammen med begge biologiske foreldre når det kommer til antisosial atferd og psykiske plager. Skårene til ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre nærmer seg mest skårene til ungdom med begge norske foreldre når vi kontrollerer for norsk identitet og familiestabilitet, sammenliknet med øvrige etniske gruppene.

8 Oppsummering og diskusjon

Denne oppgavens hovedformål er å studere ungdom med en norsk- og en utenlandsfødt forelder, her kalt ungdom med blandet bakgrunn. I studier, der det legges fokus på etnisitet, blir det viet lite plass til barn og ungdom av en majoritets- og en minoritetsforelder. I norske studier der gruppen inngår i analysene, blir de som oftest behandlet som en homogen gruppe. Målet med denne oppgave er derfor å ikke bare sette fokus på gruppen som sådan, men å utføre en mer detaljert analyse av ungdom med blandet bakgrunn.

Det er to hovedspørsmål som jeg har vært opptatt av i denne oppgaven. Først og fremst ville jeg undersøke om det er variasjoner i antisosial atferd og psykiske plager innad i gruppen blandet bakgrunn. Videre ville jeg undersøke om identitetsteori og familierelasjonsteori kunne forklare noe av disse variasjonene.

Identitetsteorien, slik jeg bruker den i min oppgave, legger vekt på ungdommens identitetsforhandlinger i møte med andre. På bakgrunn av denne teorien, antok jeg at ungdom med blandet bakgrunn som føler seg norske, vil utsettes for en identitetskonflikt, da empiriske studier viser at ungdommene ofte blir konfrontert med sin etnisitet og opprinnelse. Utfallet av en slik konfrontasjon kan tenkes å bli psykiske plager og antisosial atferd.

Familierelasjonsteorien, på sin side, legger vekt på stabile relasjoner i en familie, i mitt tilfelle en oppvekst med begge foreldre. Tidligere forskning på feltet viser at barn som vokser opp med *én* forelder møter på større utfordringer, enn barn som vokser opp med begge foreldre (Vigeland 1984, McLanahan & Sandefur 1994, Popenoe 2009, Eklund Nilsen et. al., 2009 etc). Derfor kan det være rimelig å anta at oppvekst med *én* forelder kan føre til flere psykiske plager og økende antisosial atferd.

Ut fra mine funn kan vi se at begge teoriene kan bidra til å forklare noe av variasjonen i antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom. Både sterk norsk identitet og stabilitet i familierelasjoner har en klar betydning for ungdommenes velvære og tilpasning. Likevel kunne vi se at identitet, slik jeg målte den i min analyse, gikk i feil retning av det jeg antok ut fra teoriene som ble lagt til grunn.

Videre viser funn i min analyse at det er forskjeller innad i gruppen ungdom med blandet bakgrunn. I samtlige analyser kunne man se et skille mellom gruppene med norske fedre og

gruppene med norske mødre. Ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre skåret signifikant lavere både på antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre i samtlige analyser. For ungdom med norske mødre viste en sterk norsk identitet og oppvekst i et stabilt hjem å ha en større betydning, enn for ungdom med norske fedre. Dette kunne vi se på differansen i utøvelsen av antisosial atferd og psykiske plager, når jeg kontrollerte for identitet og familiestabilitet.

Funnene i min oppgave tyder på at empiriske analysene har bidratt til å forklare noe av variasjonen i antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med blandet bakgrunn, men slik vi så det viste identitet seg til å være mer komplisert å måle enn tidligere antatt.

8.1 Hvordan går det med ungdom med blandet bakgrunn?

Det er to mønstre innad i gruppen ungdom med blandet bakgrunn som jeg ville undersøke. På bakgrunn av den teoretiske tilnærmingen er det fruktbart å se hvorvidt det er forskjeller mellom gruppene med norske fedre og norske mødre, og hvorvidt det er forskjeller mellom gruppene med utenlandsfødte foreldre fra europeiske og ikke-europeiske land når det kommer til antisosial atferd og psykiske plager.

Først undersøkte jeg om det hadde noe betydning for ungdom med blandet bakgrunn om deres norskfødte foreldre var far eller mor. Både når det kom til antisosial atferd og psykiske plager skåret ungdom med blandet bakgrunn som har en norsk mor og en utenlandsfødt far signifikant høyere på begge variablene, enn de som har en norsk far og utenlandsfødt mor. Jeg fikk dermed støtte for hypotesen om at ungdom med norske mødre utøver signifikant mer antisosial atferd og har mer psykiske plager, enn ungdom med norske fedre.

Når det kom til betydningen av den utenlandsfødte forelders etniske bakgrunn var ikke resultatene like samstemte. For psykiske plager kunne det se ut som elever med foreldre fra ikke-europeiske land skåret noe høyere på samlemålet, enn elever med foreldre fra Europa. Forskjellene viste seg derimot å ikke være signifikante. For antisosial atferd kunne jeg ikke, ut fra funnene, slutte meg til at de som har en utenlandsfødt forelder som kommer fra ikke-europeiske land utøver mer antisosial atferd enn de som har en utenlandsfødt forelder fra

europiske land. Der hvor resultatene pekte i denne retningen, var ikke forskjellene signifikante. Jeg fikk dermed ikke støtte for hypotesene om at elever med den utenlandsfødte forelder som kommer fra ikke-europiske land utøver mer antisosial atferd og har flere psykiske plager, enn elever med den utenlandsfødte forelder fra Europa.

Mine funn peker i retning av at det har mer å si for ungdom med blandet bakgrunn *hvem* deres norskfødte forelder er, far eller mor, enn *hvor* den utenlandsfødte forelder kommer fra, europeiske eller ikke-europeiske land. Ut fra disse funnene kunne det se ut som at familierelasjonsteorien forklarer mer av ungdommenes plager og problematferd, enn identitetsteorien. Grunnen til at jeg kunne anta dette, er de premissene jeg la for hypotesene. I hypotesene der det legges vekt på hvem den utenlandsfødte forelder er, er det grunn til å tro at ungdom som har en norsk far har større sannsynlighet for å vokse opp med begge foreldre, enn ungdom som har en norsk mor. Denne antagelsen baserer seg på skilsmissestatistikken til norske menn, versus norske kvinner (Lie 2004), samt antagelsen om at i de tilfellene den utenlandsfødte forelder er far, vil barnet løpe en større risiko for å ikke ha kontakt med sin far, enn der den utenlandsfødte forelder er mor. Mine funn støtter opp om disse antagelsene. Ut fra resultatene i analysene ser vi at ungdom med norske fedre har mindre plager og utøver mindre antisosial atferd, enn ungdom med norske mødre. Det er også lite i identitetsteorien som tilsier at ungdom som har norske fedre, vil reagere annerledes på en identitetskonfrontasjon, enn ungdom som har norske mødre. Derfor kan variasjoner i psykiske plager og antisosial atferd mellom disse gruppene snarere forklares med familierelasjonsteorien, enn identitetsteorien.

Selv om mine funn heller i retningen av at familiestabilitet har større betydning for ungdom med blandet bakgrunn, ville jeg likevel undersøke om de observerte forskjellene mellom gruppene kunne forklares ved ungdommenes norske identitet.

8.2 Betydningen av å ha en sterk norsk identitet

Ut fra identitetsteorien, slik jeg har vinklet den i min oppgave, forventet jeg at ungdom med blandet bakgrunn som har sterk norsk identitet, ville skåre høyere på antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med blandet bakgrunn som har en svak norsk identitet. Antagelsen baserer seg på empiriske studier som viser at ungdom med blandet bakgrunn ofte

blir utsatt for en identitetskonfrontasjon, der deres etniske identitet blir satt under tvil. Flertallet av ungdommene i disse studiene rapporterer at de føler seg støttet av slike konfrontasjoner da de selv oppfatter seg som en del av majoriteten. Derfor antok jeg at en sterk tilhørighet til majoritetskulturen, for mitt utvalg den norske kulturen, kombinert med identitetskonfrontasjoner, kunne føre til negative utfall i form av antisosial atferd og psykiske plager.

Ut fra funnene i min analyse ser jeg først og fremst at ungdom med blandet bakgrunn har en svakere norsk identitet, enn ungdom med to norske foreldre. Dette bidrar til å forklare noe av forskjellen mellom gruppene. Videre kan vi se at ungdom som har en sterk norsk identitet skårer *lavere* både på samlemålet for antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med svak norsk identitet. Dette er uavhengig av deres etniske bakgrunn²⁶. Jeg kunne også observere et skille mellom ungdom med norske fedre og ungdom med norske mødre, der sistnevnte skåret høyere både på antisosial atferd og psykiske plager. Når jeg kontrollerte for identitet, var det gruppene med norske mødre og utenlandsfødte fedre som hadde mest utslag både på psykiske plager og antisosial atferd. Ungdom med norske mødre som har en sterk norsk identitet skåret betydelig lavere både på psykiske plager og antisosial atferd, sammenliknet med ungdom med norske mødre som har en svak norsk identitet. Det kan derfor se ut som det betyr særlig mye for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre å ha en sterk norsk identitet når det kommer til antisosial atferd og psykiske plager.

Disse funnene peker i retningen av at det har en stor betydning for ungdom med blandet bakgrunn om disse har en sterk eller svak norsk identitet. Ut fra mine analyser kan jeg se at ungdom med blandet bakgrunn som har en sterk norsk identitet nærmer seg utøvelsen av antisosial atferd og psykiske plager til de norske ungdommene. Dette kan derfor tolkes slik at hvis ungdom med blandet bakgrunn hadde hatt en sterkere norsk identitet, ville det antagelig forekommet mindre av både antisosial atferd og psykiske plager blant disse gruppene.

Et annet funn, som også er interessant å merke seg, er at ungdom med begge norske foreldre som har en svak norsk identitet, skårer betydelig høyere på antisosial atferd og psykiske plager, enn norsk ungdom som har en sterk norsk identitet. Ungdom med begge norske foreldre som har en svak norsk identitet har omtrent like mye psykiske plager og antisosial atferd, som ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre. Når jeg kontrollerer for

---

²⁶ Unntaket er ungdom med innvandrerbakgrunn, der både de med sterk og svak norsk identitet skårer noenlunde likt.

identitet synker forekomsten av antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med begge norske foreldre betraktelig. Særlig dette funnet peker i retningen av at teorien om dissonansen mellom den personlige og sosiale identitet på grunn av identitetskonfrontasjoner, ikke kan være den gyldige forklaringen på ungdommenes tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager i mitt tilfelle.

Ut fra mine analyser ser vi klart at identitet, slik jeg har målt den, har en betydning for ungdommenes velvære og tilpassning. Det er en tydelig forskjell mellom de med sterk og svak norsk identitet, når det kommer til utøvelsen av problematferd og tilbøyeligheten til psykiske plager. Ut fra identitetsteorien skulle det tilsi at ungdom med blandet bakgrunn som har en sterk norsk identitet skårer høyere på antisosial atferd og psykiske plager, da jeg antok at disse vil ha en større indre konflikt mellom sin personlige og sosial identitet. Etter å ha analysert ungdommene nærmere, viser funnene at dette stemmer ikke for mitt utvalg. Mine funn går i motsatt retning av det jeg forventet. Det kan derfor tyde på at det kan ligge en annen forklaring bak det å ha en sterk og svak identitet, enn det jeg har lagt til grunn.

8.2.1 Ulike tenkelig grunner for sammenhengen mellom norsk identitet og ungdommenes antisosiale atferd og psykiske plager

Det kan være mange mulige tolkninger til hvorfor ungdom med sterk norsk identitet skårer lavere på antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom med svak norsk identitet. Først og fremst kan det tenkes at premissene jeg la for teorien om konflikten mellom den personlige og den sosiale identiteten ikke er gyldige for ungdom med blandet bakgrunn som var med i undersøkelsen Ung i Oslo 2006. For at denne teorien skal kunne forklare noe av variasjonen i ungdommenes antisosiale atferd og psykiske plager, må det være en forutsetning at ungdom med blandet bakgrunn opplever en identitetskonflikt. Det er også en forutsetning at ungdom med blandet bakgrunn opplever å bli oppfattet som annerledes og at ungdom med blandet bakgrunn som blir oppfattet som annerledes også blir utsatt for en identitetskonfrontasjon på grunnlag av deres etniske bakgrunn.

En mulig tolkning av mine funn kan derfor være at de fleste av ungdom med blandet bakgrunn ikke opplever en dissonans mellom den måten de oppfatter seg selv på og hvordan de andre oppfatter dem. Ungdom som var med i undersøkelsen Ung i Oslo 2006 kommer fra en av Norges storbyer, der det etniske mangfoldet er stort. Å ha en blandet etnisk bakgrunn i Oslo vil ikke nødvendigvis oppfattes som noe annerledes, da det etniske mangfoldet er stort.

Vi kan derfor ikke vite med sikkerhet at ungdom med blandet bakgrunn skiller seg ut av majoritetsbefolkningen og om disse blir konfrontert med sin etniske identitet. Man kan derimot tenke seg at resultatene i mine analyser kunne vært annerledes hvis jeg hadde hatt et annet utvalg. Det å ha en etnisk blandet bakgrunn, kan tenkes å være mer utfordrende for ungdom som bor på et mindre tettsted i Norge, der det etniske mangfoldet ikke er like stort som i Oslo.

Antagelsen om at ungdom med blandet bakgrunn blir konfrontert med sin identitet fikk jeg opprinnelig fra empiriske studier som rapporterer om at ungdom med blandet bakgrunn ofte blir utsatt for spørsmål om deres opprinnelsessted, samt at par i blandingsekteskap ofte rapportere om negative opplever grunnet den utenlandsfødte partners etniske bakgrunn (Gaskins 1999, Romano 1997, Romano 2003, Root 2001 etc.). De fleste av disse studiene stammer dog fra USA. Det kan derfor tenkes at erfaringer fra empiriske studier av ungdom i USA ikke kan overføres direkte til norske forhold. På en annen side, viser også enkelte norske studier at par i blandingsekteskap har negative opplevelser når det kommer til den utenlandsfødte partners etniske bakgrunn (bla Ulveng Ndure 1991) og at den etniske bakgrunnen kan være en utfordring i det norske samfunnet (Prieur 2007). Det kan dermed tenkes at også i Norge blir ungdom med blandet bakgrunn konfronter med sin etniske identitet. Identitetskonfrontasjonen forblir derfor et usikkerhetsmoment ved min analyse.

En annen mulig tolkning av mine nokså overraskende funn kan ligge i selve begrepet identitet. At ungdom, som har en utenlandsfødt forelder ser på seg selv som norske, kan tyde på en høy grad av integrasjon i det norske samfunnet. I Stortingsmelding nr. 17 (2000-01) defineres integrering som følgende: ”Inkludering av individ eller av grupper (som minoriteter) på like vilkår i samfunnet, i ein organisasjon eller på ulike samfunnsområde (som utdanningssystemet, arbeidslivet eller bustadmarknaden). I omgrepet ligg det at det må vere ei gjensidig tilpassing mellom gruppene i samfunnet” (St.mld 17 2000-01:5). Ungdom med blandet bakgrunn, som føler seg inkludert i det norske samfunnet, vil antagelig ha en sterk norsk identitet og dermed opplever seg selv som norske. Man kan tenke seg at ungdom som er godt integrert i et samfunn og føler seg inkludert vil utføre mindre antisosiale handlinger og ha mindre psykiske plager.

Inkludering og integrasjon kan også være stikkordet når vi ser på tilbøyeligheten til antisosial atferd og psykiske plager blant ungdom med begge norske foreldre. Det gir lite mening å forklare de høye skårene på antisosial atferd og psykiske plager blant etniske norske ungdom

med identitetskonfrontasjon på grunnlag av deres etniske identitetsoppfattelse. Likevel ser vi at ungdom med begge norske foreldre som har en sterk norsk identitet skårer betydelig lavere på antisosial atferd og psykiske plager, enn de som har en svak norsk identitet. Det finnes antagelig mange tolkninger til dette, men det kan tenkes at etniske norske ungdom som krysser av for at de oppfatter seg selv lite som norske, er også dårlig integrert i det norske samfunnet. Integritet i det norske samfunnet kan derfor være forklaringen også for deres variasjoner i antisosial atferd og psykiske plager.

Det kan også tenkes at både for ungdom med blandet bakgrunn og for ungdom med begge norske foreldre vil en sterk norsk identitet gi et sterkere selvbilde. Ungdom som er sikre på hvem de selv er og har en klar opplevelse av sin identitet, kan også tenkes å ha mindre bekymringer og være mindre utagerende. En sterk norsk identitet kan derfor tenkes å føre til mindre antisosial atferd og færre psykiske plager, slik vi så det i mine analyser.

Til slutt vil jeg ta opp mulige tolkninger av mine funn som knytter seg til det rent metodiske. Hvis man ser på andel elever i de ulike etniske gruppene, vil man se at det er mange flere som forventes å ha en sterk norsk identitet, enn de som forventes å ha en svak norsk identitet. Hele 98 % av all ungdom med begge norske foreldre, svarer at de opplever seg selv som norske. Dette utgjør 57 % av hele utvalget (jf. Figur 1.1). Ut fra Figur 6.1 ser vi at ungdom med norske fedre og utenlandsfødte mødre har også sterk norsk identitet. Dette utgjør ytterligere 5,7 % (jf. Figur 1.2). Gruppen med ungdom med sterk norsk identitet, vil derfor vekte mer i analysene, enn det gruppen med ungdom med svak norsk identitet vil gjøre i tilsvarende analyser. I tillegg er det også disse gruppene med sterk norsk identitet som ikke vil oppleve noe særlig av identitetskonfrontasjoner, noe som kan ha påvirket resultatene i mine analyser.

Videre kan det også tenkes at den tilgjengelige variabel som målte ungdommenes opplevelse av sin egen norske identitet, i oppgaven kalt ”norsk identitet”, ikke hadde god nok begrepsvaliditet i forhold til den identitetsteorien som jeg la til grunn. Med andre ord, jeg målte ikke identitet på den måten teorien om personlig og sosial identitet forutsetter det. Som jeg nevnte i metodekapitlet, hadde det vært mest nærliggende å måle ungdommenes syn på seg selv, versus andres syn på dem, for å se om hvorvidt disse er samstemte eller ikke. Men et slikt spørsmål er ikke stilt til ungdom med blandet bakgrunn. I slike tilfeller er man nødt til å bruke de variablene som er tilgjengelige i datasettet og som kan måle det fenomenet man

ønsker å måle på best mulig måte. I mitt tilfelle kan det tenkes at variabelen som jeg valgte til å måle identitet med, var ikke godt nok forankret i mitt teoretiske rammeverk, noe som kan ha gitt disse nokså overraskende resultater.

Dette er bare noen av de mulige forklaringene til hvorfor ungdom med sterk norsk identitet i mitt utvalg skårer lavere både på antisosial atferd og psykiske plager. Resultatet blir likevel det samme. Ut fra de funnene som jeg har gjort i min oppgave, har ungdom med sterk norsk identitet mindre psykiske plager og antisosial atferd, enn ungdom med svak norsk bakgrunn. Dette gjelder både på ungdom med blandet bakgrunn og for etniske norske ungdom.

8.3 Betydningen av å ha stabile familierelasjoner

Til slutt undersøkte jeg hvorvidt stabilitet i familierelasjoner, her målt ved å bo både med mor og far, har en sammenheng med ungdommenes tilbøyelighet til antisosial atferd og psykiske plager. Ut ifra teorier om familierelasjoner og konsekvenser av å bo i aleneforelder - familier antok jeg at ungdom som bor sammen med både mor og far vil skåre lavere både på antisosial atferd og psykiske plager, enn ungdom som bor med kun *én* forelder.

Mine funn viser, som antatt, at ungdom som bor både med mor og far utøver signifikant mindre antisosial atferd og har mindre psykiske plager uavhengig av ungdommenes etnisk bakgrunn, enn ungdom som bor i aleneforelder - familier. I tillegg kan det se ut til at det har en større betydning for ungdom å ha stabile familierelasjoner, enn det å ha en sterk norsk identitet. Ut fra analysene kunne jeg se at ungdommenes tilbøyelighet til antisosiale handlinger og psykiske plager synker mer, når vi kontrollerer for familierelasjoner, enn når vi kontrollerer for identitet.

Når det kommer til ungdom med blandet bakgrunn ser vi først og fremst at disse oftere bor i aleneforelder – familier, enn ungdom med to norske foreldre. Dette peker i retningen av at familierelasjonsteorien kan forklare noe av variasjoner i antisosial atferd og psykiske plager blant ungdomsgruppene. Videre kan vi se at ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre viser den største forskjellen på utøvelsen av antisosial atferd og tilbøyeligheten til psykiske plager når jeg kontrollerer for familiestabilitet. Selv om vi ser at det å bo med begge

foreldre har en stor betydning for alle de etniske gruppene, ser det ut at det har størst betydning for ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre.

Slik tidligere forskning viser, har barn som vokser opp sammen med begge foreldre det bedre på mange områder, som utdanning, jobbmuligheter, fritidsmuligheter etc. I min oppgave viser jeg at familiestabilitet har også en betydning på utøvelsen av antisosiale handlinger og tilbøyeligheten til psykiske plager. Ungdom i stabile familier utøver signifikant mindre problematferd og har mindre plager, enn ungdom som bor i mindre stabile familier uavhengig av deres etniske bakgrunn. For ungdom med blandet bakgrunn ser stabilitet i familierelasjoner ut til å være særlig betydningsfullt for deres velvære og tilpasning.

8.4 Avsluttning

Innledningsvis presenterte jeg tre problemstillinger som jeg ville undersøke i min oppgave. Først og fremst ville jeg undersøke om det var forskjeller i omfang av psykiske plager og antisosial atferd internt i gruppen av ungdom med en utenlandsfødt og en norskfødt forelder. Videre ville jeg undersøke om eventuelle variasjoner i psykiske plager og antisosial atferd kunne forklares med ungdommens følelse av norsk identitet og familiestabilitet.

Ut ifra funnene i min oppgave ser vi klart at det er forskjeller innad i gruppen av ungdom med blandet bakgrunn. Hovedskillet kan se ut til å gå mellom gruppene med norske fedre og utenlandsfødte mødre og norske mødre og utenlandsfødte fedre. Gjennom hele analysen kunne jeg observere at ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre skårer høyest både på antisosiale handlinger og psykiske plager, blant ungdom med blandet bakgrunn. Blant disse er det ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre fra ikke-europeiske land som skiller seg mest ut. Gruppene med norske mødre og utenlandsfødt fedre ser derfor ut til å være mest sårbare blant ungdommene med blandet bakgrunn.

Funn i mine analyser kan videre forklares både ved ungdommenes følelse av norsk identitet og ved familiestabilitet. Ungdom med sterk norsk identitet og stabile familierelasjoner engasjerer seg mindre i problematferd og har bedre psykisk helse. Det som likevel var overraskende, er at ungdommenes etniske identitet, slik jeg målte den i min oppgave, vise seg å gi resultater som gikk i motsatt retning av det jeg forventet ut fra mitt teoretiske ståsted. I stedet for å skåre høyere på antisosial atferd og psykiske plager, skåret ungdom som hadde sterk norsk identitet lavere på begge variablene. Dette kan tyde på at identitet er et svært

komplekst begrep, som ikke er lett å måle kvantitativt. I mitt tilfelle var en av premissene for at identitet kunne være en av forklaringene til ungdommenes utøvelse av problematferd og psykiske plager, at disse opplever en identitetskonflikt. En eventuell identitetskonflikt er veldig vanskelig å måle ved bruk av kvantitative metoder.

Dette kan tenkes å være en av de viktigste begrensningene ved studiet. Den kvantitative metoden egner seg godt til å gi oversiktsbilder. Men når det kommer til mer komplekse fenomener som identitet, kan det tenkes at kvantitative analyser kommer til kort. For videre studier på ungdommenes forståelse av egen identitet, kan det derfor tenkes at kvalitative studier ville gitt et bedre og mer dyptgående bilde. Særlig når det kommer til identitetskonfrontasjoner, hadde det vært interessant å få informasjon fra ungdommens eget ståsted. Slik informasjon ville kanskje også gi et klarere bilde på hvorfor nettopp ungdom med norske mødre og utenlandsfødte fedre har flere plager og utøver mer problematferd, blant ungdom med blandet bakgrunn.

Litteraturliste

Aakvaag, G. (2008), *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag

Amato, P. R., & Keith, B. (1991), "Parental divorce and the well-being of children: A meta-analysis". *Psychological Bulletin*, 110, 26-46.

Bakken, A. (1998), *Ungdomstid i storbyen*. Oslo: NOVA Rapport 7/1998

Barbara, A. (1989), *Marriage across frontiers*. Clevedon: Multilingual Matters

Birmaher, B., Ryan, N.C., Williamson, D.E., Brent, D.A., Kaufman, J., Dahl, R.E., Perel, J., & Nelson, B. (1996), "Childhood and adolescent depression: a review of the past 10 years". *American Journal of Public Health*, Volum 93(11) 1865-1870

Brottveit, Å. (1999), "Jeg ville ikke skille meg ut: identitetsutvikling, ekstern kategorisering og etnisk identitet hos adopterte fra Colombia og Korea". I: *Utenlandsadopterte barn og unge i Norge: oppvekstvilkår, livsbetingelser og identitetsutvikling*. Institutt for spesialpedagogikk: Universitetet i Oslo

Brunsma, D.L. (2005), "Interracial Families and the Racial Identification of Mixed- Race Children: Evidence from the Early Childhood Longitudinal Study". *Social Forces*, Volum 82, Nr.2. Columbia: University of Missouri

Caballero, C., Edwards, R. og Puthussery, S. (2008), *Parenting 'mixed' children*. Negotiating difference and belonging in mixed race ethnicity and faith families. York: York Publishing Services Ltd

Eklund Nilsen, A.C., Sagatun, S., Ellingsen, D. (2009), *Fjerne fedre og nære mødre*. Barns erfaringer med å ha liten kontakt med far. FoU rapport nr. 7/2009

Erikson, E.H. (1992), *Identitet: ungdom og kriser*. Oversatt av Birgitte Brun. København, Reitzel

Gaskins, P.F. (1999), *What Are You? Voices of Mixed-Race Young People*. New York: Henry Holt and Co.

- Goffman, E. (1969), *The presentation of self in everyday life*. Great Britain: The Penguin books
- Goffman, E. (1975), *Stigma: om avvigerens sociale identitet*. Oversatt av Brian Gooseman
Copenhagen: Gyldendal
- Goffman, E. (1983), "The interaction order", *American Sociological Review*, 48: 1-17
- Gullestad, M. (1989), *Kultur og hverdagsliv*, Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, M. (2002), *Det norske sett med nye øyne*, Oslo: Universitetsforlaget
- Huitfeldt, A. og Kavli, H.C. (2004), *Det globale ekteskapsmarkedet*. "Ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner - kunnskapsstatus og kunnskapsbehov". FAFO notat
- Frønes, Ivar (2004), "Identitet, tegn og kultur – Om identitet i sosiologisk teoridannelse", *Sosiologi i dag* 34(3) ss.27-53
- Jenkins, R. (2004), *Social Identity*. Second Edition. London and New York: Routledge gr.
- Jenkins, R. (2006), *Social identitet*. Oversatt av Dorthe Kildedal Nielsen, Michael Hviid Jacobsen & Søren Kristiansen. Århus: Academica
- Johnson, W.R. og Warren, D.M. (1994), *Inside the Mixed marriage: accounts of changing attitudes, patterns, and perceptionsof cross-cultural and interracial marriages*. Lanham, Md.: University Press of America
- Kalmijn, M. (1998), "Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns", *Trends. Annual Review of Sociology*, Vol. 24 395-421
- Layder, D. (1994), *Understanding social theory*. London: Stage
- Leslie, G.R og Korman, S.K. (1985), *The Family in Social Context*. Sixth edition. New York: Oxford University Press
- Lie, B. (2004), "Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge". Statistisk sentralbyrå
- Manning, P. (1992), *Erving Goffman and Modern Sociology*. Cambridge: Polity Press

McLanahan, S. og Sanderfur, G. (1994), *Growing up with a single parent*. Cambridge & London: Harvard University Press

Mead, G. H. (1967), *Mind, self, and society*. Chicago: Chicago University Press

Meltzer, B. N., Petras, J. W. og Reynolds, L. T. (1975), *Symbolic Interactionism*. "Geneses, varieties and criticism". Boston, London and Henley: Routledge & Kegan Paul

Popenoe, D. (2009), *Families without fathers. Fathers, marriage and children in American Society*. New Brunswick and London: Transaction Publishers

Prieur, Annick (2007), "Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn". *Kontur*, 6: 4-12

Ringdal, K. (2001), *Enhet og mangfold*. Samfunnsviteskapelig forskning og kvantitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget

Romano, D. (1997), *Intercultural Marriage. Promises and Pitfalls*. Yarmouth, Me.: Intercultural Press

Romano, R.C. (2003), *Race Mixing*. Black-white marriage in postwar America. Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press

Root, P.P.M. (2001), *Love's Revolution, Interracial Marriage*. Philadelphia, Temple University Press

Selnes, H.A. (2006), "Betydningen av skilsmisse for antisosial atferd, negativ selvevaluering og aggressiv atferd blant norske barn". Masteroppgave i psykologi. Trondheim: H.A. Selnes

Skog, O. J. (2007), *Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal akademisk

Stortingsmelding nr.17 (2000-01), *Asyl og flyktningpolitikken i Noreg*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Stortingsmelding nr.49 (2003-04), *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Ulveng Ndure, L. (1991), *Kjærlighet over grenser: flerkulturelle ekteskap i Norge*. Holmestrand: Global kommunikasjon

Udry, J.R., Li, R.M., Hendrickson-Smith J. (2003), "Health and Behavior Risks of Adolescents with Mixed-Race Identity". *American Journal of Public Health* 2003, Volum 93, nr 11, 1865-1870

Vigeland, K. (1984), "Barnet i aleneforelder-familien". I *Barns oppvekstmiljø* av Einar Skaalvik. Oslo: Tano

Weeks, J. (1991), *Against nature: essays on history, sexuality and identity*. London: Rivers Oram Press

Wichstrøm, L. (1999), "The emergence of gender difference in depressed mood during adolescence: The role of intensified gender socialization". *Developmental Psychology*, 35, Volum 35(1) , 232-245

Worchel, S., Morales, J.F., Paez, D. og Deschamps, J.-C. (1998), *Social Identity, International Perspectives*. London: Sage Publications

Øia, T. (2007), *Ung i Oslo, Levekår og sosiale forskjeller*. Oslo: NOVA Rapport 6/07

Øia, T. og Vestel, V. (2007), *Møte i det flerkulturelle*. Oslo: NOVA Rapport 21/07

Internetthenvisinger:

Dagbladet magasinet 19.11.02: “ Godt & blandet”

URL:<http://www.dagbladet.no/magasinet/2002/11/19/354173.html> lest 13.03.2011

SSB 01.16.04: “Flere nordmenn enn innvandrere finner ektefelle i utlandet” URL:

http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-01-16-01.html lest 06.09.10

SSB 11.12.06: ” Grenseløs kjærlighet?” URL:[http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-](http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2006-12-11-01.html)

[2006-12-11-01.html](http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2006-12-11-01.html) lest 13.03.11

CBCNews 07.09.07 “Mixed-race identity: the current looks at the growing number of mixed-race Canadians” URL: <http://www.cbc.ca/news/background/mixedblessings/> lest 31.03.11

Antall ord i denne oppgaven er 38 350.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.